ماهوار

سُهڻي

مئي - ۱۹۷۱ع

معياري ادب . <u>ڪنڊڙ</u>

ماهوار

سُهڻي

مئي - ١٩٧١ع

جلد: ٢ نمبر: ٥

ايـڊيـٽـر
طارق اشرف

سـاٿـي
واحد امرواهي

قيمت: ١-٥٠ سال لاءِ: ١٥-٠٠

سهڻي پبلشرس
ايف/٤٥-٧٥٠، ويسٽ ڪچا
حيدرآباد سنڌ.

SOHNI PUBLISHERS
F/45-750 West Kutcha
Hyderabad Sind.

پيش ترتيب

پنهنجي طرفان.... — طارق اشرف

هي پرچو — ادارو

ڪهاڻيون

نہ ويڄ، نہ طبيب	آمر جليل	٦
تـابـو	اقبال جتوئي	١٨
برسات (THE RAIN)	سمرست ماهم	٢٥

شعر

غزل	بشير موريائي	٨٦
گيت	شمشير الحيدري	٨٧
غزل، نظم، وائي	امداد حسيني	٨٨
نظم	الطاف	٩٠
نظم	سحر ٻلوچ	٩١
نظم	پير بخش پياسي	٩٢
نظم، گيت، بيت	قاصر جمالي	٩٣

ڊرڪ

اخبار وطن، راڻي	طارق اشرف	٩٦

تنقيد ۽ رايا

پڙهندڙن جا خط	پڙهندڙن وٽان	٩٦

(سڀ حق ۽ واسطا قائم)

سيد سليم شاهہ قادري، شاهد پرنٽرس، صدر، حيدرآباد سنڌ مان ڇپرايو.
فقط ٽائيٽل، پرفيڪٽ پرنٽرس، الهندي ڪچي، حيدرآباد سنڌ، ۾ ڇپيو.

پنهنجي طرفان....

▲ اپريل جو پرچو ڏري گهٽ تيار ٿي چڪو هو، جو سنسرشپ جو آرڊيننس لڳو. اسان پرچو سنسر لاءِ پيش ڪيو، پر اُتان اِهو پرچو ’آجو‘ ٿي نه سگهيو. اپريل جو پرچو نه ڪڍڻ تي اسين سهڻيءَ جي خريدارن ۽ پڙهندڙن کان معذرت ٿا گهرون.

ــ طارق اشرف

هي پرچو

▲ هن پرچي ۾ آمر جليل ۽ اقبال جتوئي کان علاوه جڳ مشهور ليکڪ سمرسٽ ماهم جي مشهور ڪهاڻي برسات (The Rain) پيش ڪئي اٿئون. اسانجي ڪوشش آهي، ته هر مهيني دنيا جي بهترين ڪهاڻين يا ناولن جا ترجما پيش ڪريون. ايندڙ پرچي ۾ اسين جڳ مشهور فرينچ ليکڪ البرٽ ڪاميو جو مشهور ناول OUT-SIDER پيش ڪنداسين.

▲ ايندڙ پرچو جون- جولاءِ جو گڏيل پرچو هوندو.

— ادارو

ٻيا

نہ ويڄ، نہ طبيب

ٽاپو

برسات

ڪھاڻيون

امر جليل

نہ ويج، نہ طبيب

آسُر ويل اوچتو اک کلي پيئي. آسمان اوپرو نظر آيو. ماحول موکي ۽ ملول ڏسڻ ۾ آيو. پنهنجي ڏرتي پرائي محسوس ٿيڻ لڳي. هرطرف ڪان ڪوهيڙي ڪاهه ڪئي هئي. ڪوهيڙي جي تهن ۾ هر ڪا شيءِ آڏچڻي ۽ مُبهم ٿيندي ويئي. وايو منڊل پُر اِسرار، خاموش ۽ ڪاڪ محل جهڙو دوکيباز ٿيندو ويو. گُهٽ ۽ ٻوسٽ ۾ منهنجو ساهه منجهڻ لڳو.

مون ڪَنڌ تان هيٺ نهاريو. آڏچڻي ماحول ۾ رونق هئي. موکا ماڻهو ڏنڊي ڏاڙهيءَ لاءِ رستن تي نڪري آيا هئا. ٽريفڪ جي گوڙ گهمسان ۾ ٻسون بد روحن وانگر پڇي رهيون هيون. روزاني وهنوار ۾ ڪا به ظاهري ڦير گهير نظر نہ آئي. مونکي پنهنجي حال تي حيرت ٿي.

اگهڻ مان بابا جو آواز آيو، ”سٺو پيو آهين چا، ماءِ سن (منهنجا پٽ).“

وراڻيم، ”جاڳان پيو.“

”واٽ (چا) جاڳان پيو! سُر سامونڊيءَ جو وئائس (آواز) چو نہ پيو اچي؟“

”منهنجو ساهه ٿو منجهي بابا. سُر سامونڊي ڪيئن ٻڌايان.“

بابا انگريزن جي آخري نشاني سمجهيو ويندو آهي. ١٩٢١ کان ١٩٣٦ تائين سنڌ جي انگريز اريگيشن انجنير بينجامن ڊگلس جو منشي رهي چڪو آهي. بينجامن ڊگلس کي سنڌيءَ ۾ لکيل درخواستن جو انگريزيءَ ۾ ترجمو ڪري ڏيندو هو. بابا جا يادگار ترجما بينجامن ڊگلس پاڻ سان کڻائي ويو، ۽ وڃي لنڊن ميوزيم ۾ رکايائين.

بابا رڙ ڪري پڇيو، ”يو او- ڪي سن؟ (تون خوش تہ آهين نہ منهنجا پٽ؟)“

”لڳان ٿو خوش پيو، پر مونکي ساهه کڻڻ ۾ تڪليف ٿي رهي آهي.“

”اميجيئنلي (هڪدم) هيٺ اچ.“

مان هيٺ لهي ويس. اڱڻ ۾ گهر جا ڀاتي مونکي ورائي ويا.

بابا پڇيو، ”ساهه ڇو نه ٿو کڻي سگهين.“

”مان سمجهان ٿو، منهنجي نڙيءَ ۾ ڪا شيءِ اٽڪي پيئي آهي.“

”پٽلي جو ڪنڊو لڳو هوندس،“ منهنجيءَ نانيءَ ڪنڌو وات ڇڪائيندي چيو. هوءَ هڪ سو سترهن سالن جي آهي.

امان چيو، ”پٽلو ڪاڏي پندرهن ڏينهن ٿي ويا اٿس.“

”نه پوءِ نڙيءَ ۾ صوفي پير اٽڪيو اٿس،“ نانيءَ ڪنڌ لوڏيندي ڳالهايو. نانيءَ جو ڪنڌ هميشه ناڪار ۾ لڏندو رهندي آهي.

”هن موسم ۾ صوفي پير ڪٿان آيا!“ امان چيو.

”نه پوءِ نڙيءَ ۾ ناريل اٽڪيو اٿس.“

بابا کي نانيءَ جي ڳالهه تي سخت ڪاوڙ آئي. چيائين، ”ناريل نه نڙيءَ ۾ ڇانهي، يعني هنداڻو ڦاٿو اٿس. هونهه!“

نانيءَ چيو، ”تي سگهيتو.“

بابا منهنجو وات کولي نڙيءَ جي تلاشي ورتي. چڱي طرح ڏسڻ کان پوءِ چيائين، ”تنهنجي نڙيءَ ۾ مونکي ته ڪا به شيءِ اٽڪيل نظر نه ٿي اچي.“

مون پوست محسوس ڪندي چيو، ”منهنجو ساهه ٿو منجهي، بابا. منهنجيءَ نڙيءَ ۾ ضرور ڪا شيءِ اٽڪي پيئي آهي.“

”هان، هاڻي خبر پيئي!“ منهنجي ننڍڙي ڀاءُ جانوءَ چيو، ”ڪالهه کان منهنجي ريل گاڏيءَ جي انجڻ غائب آهي. ڪٿي منهنجي انجڻ.“

بابا جانوءَ کي آنڪ ڏني. هو هليو ويو.

اِن وچ ۾ منهنجيءَ نڙيءَ جو لنگهه سوڙهو ٿيندو ويو. ساهه جو سلسلو تڪليف ڏيڻ لڳو. مون ڳچيءَ تي هٿ رکندي چيو، ”منهنجو ساهه ٿو منجهي، بابا.“

امان بيچين ٿي پيئي. پڇيائين، ”اوطاق وارو بڙ وٽ ٽُڪ نه نه آچلي اٿئي.“

تڪايف وچان وراڻيم، ”مونکي ياد ناهي!“

”ياد ڪر.“

”مونکي ڪجهه ياد نه ٿو اچي.“

”اوطاق وارو بڙ ڀُورو آهي،“ امان چيو، ”مان سمجهان ٿي، ته آتي ضرور ٽڪ اچلائي آهي. مان هاجران مستانيءَ ڪي گهرائي ٿي وٺان. تنهنجيءَ نڙيءَ تي غيبات جو اثر آهي.“

”نو ٽاڪ نانسينس (بڪ بڪ نه ڪر).“ بابا ڪاوڙجي ويو. چيائين، ”نو (نه) هاجران مستاني. مان پنهنجي سن (پٽ) ڪي ڪنهن سٺي فزيشين، يعني ڊاڪٽر ڪي ڏيکاريندس. ڪئيڪ ريڊي (جلدي تيار ٿيءُ).“

بابا مونکي حيدرآباد جي هڪ مشهور ڊاڪٽر وٽ وٺي آيو. ڊاڪٽر سرسري تپاس ڪانپوءِ ويهه رپيا وٺي کيسي ۾ وڌا. بابا ڪي چيائين، ”پوڙها، تنهنجي پٽ ڪي ڪجهه به ڪونهي. بلڪل چاڪ چڱو ڀلو آهي.“

”چڱو ڀلو فقط ڏسڻ ۾ ٿو اچي،“ بابا منهنجيءَ ڳچيءَ تي هٿ رکندي چيو، ”هنڪي نڙيءَ ۾ ارٿميٽڪ (حساب) آهي.“

”ڪجهه ڪونهيس،“ ڊاڪٽر چيو، ”مَتڪرُ ٿو ڪري. وٺي وڃينس.“

بابا کي اطمينان نه ٿيو. ڊاڪٽر کي چيائين، ”واٽ مني لاٽ (پيسو ڪهڙي شيءِ آهي) لُڪ ماءِ سن ونس مور (هڪ دفعو ٻيهر منهنجي پٽ ڪي تپاس). آءِ ريڊي، ٽيڪ رپيز ٽوينٽي (مان وڌيڪ ويهه رپيا ڏيڻ لاءِ تيار آهيان).“

ٻيهر في جا ويهه رپيا وٺي ڊاڪٽر کيسي ۾ وجهي ڇڏيا. پوءِ ٻيهر منهنجي تپاس شروع ڪيائين. منهنجي وات ۾ ٿرما ميٽر وجهي، نبض تي هٿ رکيائين. اک واچ تي رکيائين. منٽ کن ۾ وات مان ٿرما ميٽر ڪڍي ٽيبل ليمپ جي روشنيءَ ۾ جاچيائين. پڇيائين، ”بک لڳيئي ٿي.“

هاڪار ۾ ڪنڌ لوڏيم.

”اُڃ لڳندي آهي؟“

هاڪار ۾ ڪنڌ لوڏيم.

”بک به لڳندي اٿس، اُڃ به لڳندي اٿس،“ بابا ڳالهايو. چيائين، ”ٻُڌ (پيرا)، منهنجي پٽ کي نڙيءَ ۾ ارٽميٽڪ آهي، يعني حساب آهي. ڪجهه به کائي پي نٿو سگهي. ساهه منجهيس ٿو.“

مون ڊاڪٽر کي چيو، ”ائين محسوس ڪيان ٿو، ڄڻ ته منهنجي نڙيءَ ۾ ڪا شيءِ اٽڪي پيئي آهي.“

”هون.“ ڊاڪٽر ڪنڌ لوڏيو. پوءِ پنهنجي ساڄي هٿ جي ڏسٽيءَ سان، (جيڪا سگريٽن جي دونهي ۾ هيڊي ٿي ويئي هئي)، .منهنجين اکين کي اٿلائڻ لڳو. .ونگي ڊاڪٽر جي آڱرين مان ڏپ آئي.

چيم، ”اکين ۾ ڪجهه ڪونهي ڊاڪٽر. .منهنجيءَ نڙيءَ ۾ ڪا شيءِ اٽڪي پيئي آهي.“

پڇيائين، ”سگريٽ چڪيندو آهين؟“

وراڻيم، ”واڻ جي کٽ چڪڻ کانسواءِ ٻي ڪا به شيءِ نه چڪيندو آهيان.“

”اکين آڏو تيرورا ڏسندو آهين.“

”نه. ڪجهه ڏينهن کان فقط ڏينهن جا تارا ڏسندو آهيان.“

”ڪڏهن ڦيري آئي اٿئي.“

”سمجهه ته ڦيرين ۾ آهيان.“

ڊاڪٽر چيو، ”اڳاڙو به تو بلڪل ساڳيا جواب ڏنا هئا.“

وراڻيم، ”اڳاڙو تو به بلڪل ساڳيا سوال پڇيا هئا.“

ڊاڪٽر صاحب اسٽيٿسڪوپ ڪڍندي چيو، ”سامهون هلي ليٽي پئُه.“

سامهون ڀت وٽ ٽيبل جهڙين ٽنگن سان هڪ مستطيل تختي تي ڪير جهڙي اڇي چادر وڇايل هئي. اڇي اُجري چادر ڏسيمونکي مٽي پليد ٽيل ايفروايشين امن ياد آيو.

ڊاڪٽر چيو، ”ڪهڙن پورن ۾ ٻئجي ويو آهين. جلد ڪر، ٻاهر

مريضن جي لائين لڳي پيئي آهي."

مان اچي چادر تي بالم ٻڌجي ويهي رهيس. ڊاڪٽر چيو، "بوٽ لاهي ليٽي پئه."

بابا پريان رڙ ڪئي، "متان بوٽ لاٿو اٿئي." پوءِ ڊاڪٽر کي چيائين، "منهنجي پٽ جي پيرن ۾ برباد ڪندڙ بدبوءِ هوندي آهي. بيڊ سميل (خراب بوءِ). رڳائي بوٽ لاهيندو ته تون رڙيون ڪري اسپتال مان ڀڄي ويندين."

ڊاڪٽر ڪاوڙ مان ڪنڌ کي لوڏو ڏنو. پوءِ چيائين، "چڱو، بوٽ سميت ليٽي پئه."

مان ليٽي پيس. بابا منهنجي ڀرسان اچي بيٺو. ڊاڪٽر کان پڇيائين، "ننڍ ٿو ڪرائينس چا. ويل، گڊي گڊي (ڏاڍو چڱو)."

ڊاڪٽر ڪنن مان اسٽيٿسڪوپ ڪڍي، بابا ڏانهن نهاريندي چيو، "پوڙها، تون مهرباني ڪري وڃي ٻاهر ويهه. منهنجو وقت خراب نه ڪر."

"ويل!" بابا حيرت مان ڊاڪٽر ڏانهن ڏسندو ٻاهر هليو ويو. ڪمري ۾ ڊاڪٽر ۽ مان رهجي وياسين. ڊاڪٽر چيو، "قميص مٿي ڪر."

مون قميص مٿي ڪري، پيٽ ۽ سينو ڊاڪٽر جي حوالي ڪري ڇڏيو. ڊاڪٽر منهنجو سينو تپاسڻ لڳو. اسٽيٿسڪوپ جي ٿڌي ٿڌي ڦڻ هڏائين سيني تي هيڏانهن هوڏانهن لڳائڻ لڳو.

مون آهستي چيو، "ڊاڪٽر صاحب، مونکي سيني ۾ ڪا به تڪليف نه آهي. منهنجي نڙيءَ ۾ ڪا شيءِ اٽڪي پيئي آهي. ساهه نٿو کڄي."

"مان ڪر." ڊاڪٽر ڇڙٻ ڪڍندي چيو، "وڏو ساهه کڻ."

"اهائي ته گڙٻڙ آهي ڊاڪٽر، جو وڏو ساهه نه چا، ننڍو ساهه به کڻي نٿو سگهان."

"ڳالهائڻ بند ڪر."

ڊاڪٽر صاحب ڪاوڙ جو تکو هو. چيائين، "هاڻي اٿي ويهه."

مان اٿي ويٺس. هن منهنجي پٺيءَ تان قميص مٿي ڪري ڇڏي،

۽ استيٿسڪوپ جو ٿڌڙو ٿڌڙو لوهه منهنجي ڪرنگهي ۽ پاسرين تي رکڻ لڳو. مونکي ڊاڪٽر جي بيوقوفيءَ تي خار لڳا. چيومانس، ”يار، ساهه منهنجي نڙيءَ ۾ اچي ڦاٿو آهي، ۽ تون لڳو پيو آهين منهنجي پٺيءَ ڪي!“.

”وڏو ساهه کڻ.“

”وري ساڳي ڳالهه! سائين عرض ڪيم ته منهنجي نڙيءَ ۾ ڪجهه اٽڪي پيو آهي. هيٺ جو ساهه هيٺ ۽ مٿيون مٿي رهجي ويو آهي.“

”ڪوشش ڪر.“

مون وڏي ساهه کڻڻ جي ڪوشش ڪئي. اکين اڳيان اونده اچي ويئي. مٿو وڃي کاٽ جي تختي سان لڳو. ڊاڪٽر جو استيٿسڪوپ، ڪنن مان نڪري منهنجي پٺيءَ هيٺان پورجي ويو.

”اٿي،“ ڊاڪٽر رڙ ڪئي، ”بيوقوف!“

ڊاڪٽر جي رڙ ٻڌي بابا اندر هليو آيو. چيائين، ”ڊونٽ ڊڙڪو مائي سڪ سن (منهنجي بيمار پٽ کي دڙڪو نه ڏي).“

”تون وڃي ٻاهر ويهه، پوڙها،“ ڊاڪٽر واچ ۾ وقت ڏسندي چيو، ”مان ڪنسلٽنگ فزيشن آهيان، ڪو معمولي ڊاڪٽر نه آهيان.“

بابا ٻاهر هليو ويو. ڊاڪٽر مونکي اٿاري ويهاريو ۽ استيٿسڪوپ سان منهنجيون پاسريون ٽپاسڻ لڳو. ٽپاسيندي جڏهن ڪڇ وٽ پهتو، تڏهن مونکان برداشت ٿي نه سگهيو. چيم، ”مونکي سخت ڪتڪتائي ٿي ٿئي ڊاڪٽر. ڪڇ وٽان اهو عجيب اوزار پري ڪر، نه ته ڪتي کلي نه ويهان.“

ڊاڪٽر استيٿسڪوپ جي ٽوٽڙي اکيان ڦيرائي منهنجي سيني تي رکندي چيو، ”کنگهه.“

”ڪنهن تي؟“

”کنگهه. کنگهڻ به نٿو ڄاڻين!“

مون کنگهيو.

”اڙي بابا منهنجي منهن ۾ ڇو ٿو کنگهين،“ ڊاڪٽر ناراض ٿيندي چيو، ”ٻئي پاسي منهن ڪري کنگهه.“

مون ٻيهر کنگهيو، پٽ ڏانهن منهن ڪري،
”اڙي کنگهين ٿو، يا ٺٺولي ٿو ڪرين!“
”بيوقتو کنگهڻ بس ائين ئي هوندو آهي.“
”زور سان کنگهه، هيئن- کئون کئون، کئون کئون.“ ڊاڪٽر کنگهي ڏيکاريو.

مون ڊاڪٽر جي اهل ڪندي زور سان کنگهڻ شروع ڪيو. کنگهڻ جي دوران ڊاڪٽر مونکي ٿپاسيندو رهيو. ان وچ ۾ مون محسوس ڪيو ته منهنجي نڙيءَ ۾ قاتل نامعلوم شيءِ نڙيءَ ۾ وڏيڪ پختي ٿيندي ويئي. ساهه منجهڻ لڳو.

ڊاڪٽر چيو، ”کنگهڻ بند ڪر.“

مون کنگهڻ بند ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي، پر کنگهه زندگيءَ ۾ غمن وانگر اچڻ شروع ڪيو، ته بس ايندي رهي.

”اڙي کنگهڻ بند ڪر.“
”کئون کئون، کئون کئون.“
”اڙي چيومانءِ ته کنگهڻ بند ڪر.“
”کئون کئون، ستل سور ۽ پُراڻي کنگهه کي نه جاڳائبو آهي، ڊاڪٽر صاحب.“

ڊاڪٽر صاحب پنهنجي خاني مان هڪ گوري ۽ ٽيبل تان پاڻيءَ جو گلاس کڻي آيو. ان وچ ۾ مان زور شور سان کنگهندو رهيس. مونکي گوري ۽ پاڻيءَ جو گلاس ڏيندي چيائين، ”ٽڪ.“

”وات (چا)ٽڪ!“بابا منهنجي کنگهڻ جو آواز ٻڌي اندر هليو آيو. چيائين، ”فرگيٽ نات (وسار نه) منهنجي پٽ کي نڙيءَ ۾ ارٿميٽڪ، يعني حساب آهي. ساهه ته چڱي طرح کڻي نٿو، گوري نات پاسيبل کائيندو (گوري کائي نه سگهندو.)“

”پوڙها، تون ٻاهر ويهه. خبردار جو ٻيهر اندر آيو آهين. سٺي هٽندو مانءِ.“ بابا کي پيچائڻ کان پوءِ ڊاڪٽر مونکي گوري ڏيندي چيو، ”وات ۾ وجهي چوس. ڳڙڪائڻ جي ضرورت ناهي.“

مون گوري وات ۾ وجهي چوسڻ شروع ڪئي.
کنگهه بند ٿي ويئي.

”ليٽي پئو.“ ڊاڪٽر مونکي ٻيهر ليٽائي ڇڏيو. پيٽ ۽ سيني تان قميص پري ڪري ڇڏيائين.

مون ڊاڪٽر کي چيو، ”منهنجي هاڻي ڪانيءَ تي نه وڃجانءِ. مرض جو سبب ڳولي جلد ڪا دوا ڏي. مان مريو ٿو وڃان. هاءِ! نڙيءَ ۾ قاتل شيءِ قابو ٿيندي ٿي وڃي.“

ڊاڪٽر صاحب پنهنجن ٻنهي هٿن جون آڱريون، آڱوٺن ڪان سواءِ، منهنجي پيٽ ۾ ٽنبڻ شروع ڪيون. اهو سلسلو هنياو ڪان شروع ڪري ڌن ڪان هيٺ نرن تائين، ۽ پيٽ جي هڪ پاسي ڪان ٻئي پاسي تائين جاري رکيائين. اٿين محسوس ڪيم، ڄڻ ڊاڪٽر منهنجي پيٽ تي هٿ ڪاهي رهيو هو.

”ڇا پيو ڳولين، ڊاڪٽر.“

ڊاڪٽر جواب نه ڏنو. آڱرين جو هر ڪاهيندو رهيو.

ورائي پڇيومانس، ”منهنجي پيٽ ۾ ڪارون جو خزانو ته نه ٿو ڳولين.“

هو خاموش رهيو، ۽ پنهنجي ڪم ۾ مشغول رهيو. پوءِ منهنجين ٽاڙين هيٺان آڱريون ٽنبي اهڙو زور ڏنائين جو مونکان دانهن نڪري ويئي. دانهن ٻڌي ڊاڪٽر وڌيڪ زور ڏنو. مونکان نڙيءَ ۾ قاتل شيءِ جو خيال وسري ويو.

مون تڪليف وچان چيو، ”متان وڌيڪ زور ڏنو اٿئي، ميان. اسان سنڌين جي پيٽ ۾ اهڙو بارود پريل آهي، جو جيڪڏهن هيڪر ڦاٽو ته نظام شمسيءَ جو ڪاروبار درهم برهم ڪري ڇڏيندو.“

”وات هڻ بند ڪر،“ ڊاڪٽر خارن مان چيو، ”پير لٽڪائي ويهه.“

مان پير لٽڪائي ويٺس. ڊاڪٽر منهنجن گوڏن تان سٿڻ مٿي ڪري ربڙ جي مُترڪي سان گوڏي جي خاص رڳ ڪُٽڻ شروع ڪئي. مترڪي جو ڌڪ لڳڻ شرط ٽنگ اُڇل ڪاڏي پئي. ٽنگن کي اُڇلون ڪارائي ڊاڪٽر پنهنجي ڪرسيءَ تي وڃي ويٺو. مان اُٿي، وچي ميز جي ٻئي پاسي سندس سامهون تي ويٺس.

ڊاڪٽر ڪان پڇيم، ”ڊاڪٽر هڪڙي ڳالهه ته ٻڌاءِ. مصيبت

منهنجيءَ نڙيءَ ۾ آهي. منهنجو ٿو ساهه منجهي، ۽ تون پيٽ جي تلاشي پيو وٺين. ائين ڇو؟"

هڪ چمڪندڙ چمٽو ڪٺندي چيائين، "وات کول."

مون وات نہ کوليو.

"وات کول."

مون وات نہ کوليو.

"اڙي ٻوڪ، چوانءِ ٿو وات کول."

چيم، "جيڪڏهن تون انغلطفهميءَ ۾ مبتلا آهين، تہ ان جهرڪي چاپ چمٽي سان منهنجي نڙيءَ مان قاتل شيءِ ڪي ڪڍي وٺندين، تہ ڀوءِ پليل آهين."

"اڙي، تون ماٺ ڪري وات کول،" ڊاڪٽر ڪاوڙ مان چيو.

پڇيو مانس، "ڪٿي منهنجي زبان پٽڻ جا سانباها تہ نہ پيو ڪرين."

"مريض تہ ناهين، اصل مٿي جو سور آهين،" ڊاڪٽر بيزار ٿيندي چيو، "وات کول خدا جي واسطي."

عرض ڪيو مانس، "اها زبان ئي تہ آهي، جنهن سان اندر جو حال اوري سگهان ٿو."

ڊاڪٽر چيو، "چڱو ٻلا چئہ- الله."

مون چيو، "الله."

الله چوڻ سان وات کُليو، تہ ڊاڪٽر بہ هڪدم چمڪندڙ چمٽو منهنجي وات ۾ وجهي ڇڏيو. چمٽي سان زبان کي زور ڏيئي، نڙ گهٽ ويڪرو ڪري، منهنجي وات ۾ جهاتي پاتائين. ٻئي هٿ سان ٽارچ ٻاري منهنجو اونداهو وات روشن ڪيائين. ڪجهہ دير تائين نڙي، نڙيءَ جو لنگهہ ۽ نڙ گهٽ جاچڻ کان ڀوءِ چمٽو منهنجي وات مان ڪڍي، ٽارچ وسائي ڇڏيائين.

بابا ٻين تي هلندو ڪمري ۾ لنگهي آيو. ڊاڪٽر کان پڇيائين، "منهنجي سن (پٽ) جي وِڍ-ڪٽ يعني آپريشن تہ نہ پيو ڪرين."

ڊاڪٽر وراڻيو، "تنهنجي پٽ کي ڪابہ ظاهري بيماري نہ آهي."

پنهنجا اوزار رکندي چيائين، ”تنهنجي پٽ کي وهم آهي.“

”وات وهم!“

”وهم.“

مون چيو، ”منهنجو ساهه ٽو منهنجي ڊاڪٽر. مونکي ائين ٿو محسوس ٿئي، ڄڻ بيرحم خارجي قوتون منهنجي نڙيءَ ني ننهن ڏيئي منهنجيءَ نڙيءَ ۾ قاتل شيءِ کي ڇڄڻ جي ڪوشش ڪري رهيون آهن.“

”اهو سڀ وهم آهي،“ ڊاڪٽر چيو، ”منهنجو وقت خراب نه ڪيو. مان ڪنسلٽنگ فزيشين آهيان. ڪو معمولي ڊاڪٽر نه آهيان.“

”منهنجو ساهه ٽو منجهي ڊاڪٽر،“ مون تڪليف وچان چيو، ”منهنجي نڙيءَ ۾ قاتل شيءِ ڦيريون پائي رهي آهي.“

”سڀ وهم آهي،“ ڊاڪٽر ڪاوڙ منجهان چيو، ”وڃو وڃو. پوڙها، وٺي وڃ پنهنجي پٽ کي.“

بابا جا ڪلها انگريز ايڪٽرن وانگر آيا تي ويا. چيائين، ”ماءِ سن ڊاءِ - ايند يو ٽيل گوگو! (منهنجو پٽ مري رهيو آهي، ۽ تون چوين ٿو وڃو!)“

ڊاڪٽر صاحب ميز جي پاسي ۾ ڪنل بٽڻ تي آڱر رکي. گهنٽيءَ ٽرڙات ڪيو. هڪ ڇهه فٽو راوڻ جهڙو پٽيوالو اندر آيو. ڊاڪٽر اسان ڏانهن اشارو ڪندي ڪيس چيو، ”هن پوڙهي، ۽ پوڙهي جي جوان وهمي پٽ کي ڌڪا ڏيئي اسپتال مان ٻاهر ڪڍي ڇڏ.“

بابا رڙ ڪئي، ”وات! انسليٽ!“

راوڻ اسان کي اسپتال مان عزت سان ڪڍي ڇڏيو.

بابا ۽ مان جرنيل هوش محمد شيدي روڊ تي اچي بيٺاسين.

بابا چتائي منهنجي منهن ۾ نهاريو. پڇيو مانس، ”ڇا پيوڏسين بابا.“

چيائين، ”پانيو هوم شايد مڪر پيو ڪرين. پر نه. تنهنجا لاهه نڪري ويا آهن. تنهنجي نڙيءَ ۾ ضرور ڪا شيءِ اٽڪي پيئي آهي. توسان ٽربل (ويذن) آهي.“

چيومانس، ”مان مري ويندوسانءِ بابا. منهنجو ساهه تو منجهي. بوسٽ ۾ روح ساڻو ٿيندو پيو وڃي.“

”گاڊ از گريٽ (الله وڏو آهي)،“ بابا چيو، ”اِهو ايڪٽرن جهڙو ڊاڪٽر مونکي فرسٽ سائيٽ (پهرين نظر) ۾ چسو ڏسڻ ۾ آيو هو. جڏو. مرض به سڃاڻي نه سگهيو! واٽ واٽ ڊاڪٽر هيئر (هتي ڪهڙا ڪهڙا نه ڊاڪٽر پيا آهن).“

دل ٻڏندي پئي ويئي. اکين آڏو هرڪا ڇُرندڙ ۽ اَڻڇُرندڙ شيءِ جهڪي ٿيندي ويئي. ائين پئي محسوس ٿيو ڄڻ ماحول تي سڄ پڇ ڪوهيڙو لهي آيو هو. مون بابا کي چيو، ”مونکي گهر وٺي هل. مان آرام سان مرڻ چاهيان ٿو.“

”ڊيٿ! نونو ماءِ سن (موت! نه منهنجا پٽ)“ بابا مونکي پيار ڀريل نگاهن سان ڏسندي چيو، ”ڊونٽ اولڊ فادر ساري (پنهنجي ڪراڙي پيءُ کي اهو چئي ڏک نه ڏي).“

بابا ويچار ۾ پئجي ويو. نرڙ تي گهنج ڇڙتا ٿي بيٺس. مون سمجهيو، هو مسٽر بينجامن سان گذاريل وقت ياد ڪري رهيو هو، پر ائين نه هو. بابا چيو،“ مونکي هڪ گريٽ آئڊيا (ڏاڍو سٺو خيال) آيو آهي.“

”منهنجي ڪفن دفن جو؟“

”يو سلي (تون ٻوڪ آهين).“

”مان مري وڃان ته منهنجو لاش سنڌوءَ ۾ لوڙهائي ڇڏجانءِ، بابا.“

”نو ٽاڪ ڊيٿ (موت جي باري ۾ نه ڳالهاءِ).“

منهنجين ٽنگن مان ست نڪرندو ويو. ساهه ساڻو ٿيندو ويو. پاڻيهر ڦهڪو ڪري ڪري پوندس. ڪهاڻي ختم ٿي ويندي. نڙيءَ ۾ قاتل شيءِ جي باري ۾ ڪا به خبر نه پوندي.

تڏهن بابا جو آواز ڪن پيم. چيائين، ”مون ڊسائيڊ (فيصلو) ڪيو آهي، ته توکي اوڊ ويچ کي ڏيکاريندس.“

”اوڊ ويچ ڪهڙو؟ جيڪو جِنَ ڪيندو آهي؟“

”رانگ رانگ (غلط). جن بهرام خان پوبو ڪيندو آهي.“

”اوڊ ويچ ڪير آهي؟“

”پليٽو جو فادر آهي (افلاطون جو پيءُ آهي).“ بابا چيو، ”هڪ

ٻر ۾ مرض سڄائي وڌندو آهي."

"تہ پوءِ مُنهن ۾ ئي اوڏ ويچ ڏانهن وٺي هلين ها."

"اولڊ مين فرگيٽ (مون کُراڙي کان وسري ويو). ڊير نيور مائينڊ (پرواهہ نہ ڪر). هَلُ."

تڪليف کان منهنجيون اکيون بند ٿي ويون. هرڪو آواز اوپرو ي ويو. مونکي سُڌ نہ پيئي تہ بابا کهڙي سواريءَ ۾ چاڙهي مونکي وڏ ويچ وٽ وٺي آيو.

"بالڪا اکيون کول." آواز تي اکيون کوليم. اوڏ ويچ منهنجي سامهون ڏرتيءَ تي پلٿي ماري ويٺو هو. بدن ڀڀوت هوس. مونکي ائين لڳو، ڄڻ هو هڏ چم جو ٺهيل نہ هو، بلڪہ سنڌ جي چيڪي مٽيءَ جو مجسمو هو– قديم دور جي کنڊرن جو پتلو هو. هن منهنجين اکين ۾ اکيون وجهي ڇڏيون. مون سندس نگاهن مان تپش محسوس ڪيو.

بابا کان رهيو نہ ٿيو. چيائين، "ويچ، ڇوڪر جون اکيون ٺيڪ آهن. ارٿميٽڪ (حساب) نڙيءَ ۾ اٿس. نڙيءَ ۾، ڇوي ٿو، ڪا شيءِ اٽڪي پيئي اٿس."

ويچ وراڻيو، "اندر ۾ جهاتي پائڻ لاءِ اکيون ڳڙڪين جو ڪم ڏينديون آهن."

بابا پڇيس، "تہ پوءِ ڇا ٿو ڀانئين."

ويچ ڪنڌ جهڪائي ڇڏيو. چيائين، "پنهنجي پٽ کي وٺي وڃ. هِن جو مرض لاعلاج آهي."

"لاعلاج آهي!" بابا بيحد حيرت وچان چيو. سندس لهجي ۾ ڏک هو. اکيون غم کان آليون ٿي پيس.

"ها." ويچ وراڻيو، "تنهنجي پٽ جو مرض لاعلاج آهي. دنيا جو ڪو بہ ڊاڪٽر يا حڪيم سندس علاج ڪري نہ سگهندو."

بابا حسرت سان مون ڏانهن ڏٺو. هو اوچتو مونکي بيحد پوڙهو ۽ ضعيف نظر آيو. اکين جون پتليون پاڻيءَ ۾ ٻڏي ويس. هيٺيون چپ ڪنبڻ لڳس. آواز ڀرجي آيس. ويچ اوڏ کان پڇيائين، "ويچ، منهنجي پُٽ کي کهڙي بيماري آهي."

ويچ وراڻيو، "تنهنجي پٽ جي ساهہ ۾ موهن جو دڙو اٽڪي پيو آهي."

اقبال جتوئي

ٽاڊو.....

”اسڪول جو ڪم ڪيو اٿيئي نہ، پٽ؟“ سندس ڀيءُ، پنهنجا ڪمزو ۽ پيلا هٿ مٿانس ڦيري ڇيو. پنجن سالن ڪانپوءِ هي پهريون دفع هو، جو هن ٻار تي پيار جو هٿ ڦيريو هو. ڀيءَ جو شفقت ڀريو هٿ ڇُهي ٻار ٽڙي پيو. ”شاباس، انجنير ٿيندو نہ، منهنجو ٻچو.“

”ڪلهہ ڪان تہ سسٽر ماري پئي. ڦيءُ جو نہ ڏني اٿم اجان ڪتاب بہ تہ ڪونهن. ۽ سسٽرچئي پئي تہ انگريزي اسڪولن ۾ ائين نہ ٿيندو آ.“ ٻار مرجهائجي ويو. ”تون خوش ٿينديں تہ ڪتاب بہ وٺي هلنداسون، هنن بابا، سسٽر کي بہ ائين چيو هوم: منهنجو Dady خوش ٿيندو تہ آڻي ڏيندو.“ هن پنهنجا ننڍڙا ۽ معصوم نيڻ کڻي ڀيءَ ڏانهن نهاريو.

ٻار جو لٽل چهرو ۽ معصوم لفظ ٻڌي، ڪائنس ڇرڪ نڪري ويو. هن سوچيو: ’جي مان اتي پئي پئي ختم ٿي وڃان. جي منهنج ان ڏي ڪٽ تي چرندڙ عضوا چپ ٿي وڃن، تہ انهن ايترين ڳالهين جو ڇا ٿيندو، جيڪي مون گهڻو اڳ سوچي وساري ڇڏيون هيون هنن ٽڙ جانين جو ڇا ٿيندو. ڪو رحم ڪائي، ڪين اجهو بہ ڏيندو يا ايندڙ سردين ۾ سندن رت سُڪي ويندو. هن معصوم ٻار جو ڇ ٿيندو. انجنير ٿيڻ بدران، ڪو لوهار بہ نوڪر ڪري رکندس يا نہ!‘

سندس دل ڀرجي آئي. ۽ چتڪي پيو. گرم گرم ڳوڙها لارون ناهي، سندس ڳلن تي آيا، ۽ پوءِ ائين جذب ٿي ويا، جيئن ساوڻ جي مينهن جون ڪي ڦوڙيون ڪٽيون واريءَ جي پٽن ۾!

ڀيءُ کي روئندو ڏسي، ٻار ويتر مرجهائجي ويو ۽ ڳوڙهن ننڍڙن، وڏن، شفاف ڳوڙهن سندس ڳاڙهن ڳٽن کي گرم ڪيو.

”بس، پنهنجي منڙي پٽ کي چوان. پنهنجي بابل کي چوان. ڪوڙ ڪتاب منهنجي لال لاءِ. سياڻا ٻار ڪو رئندا آهن.“ هن زوري، پنهنجا ڳوڙها، پيڻ جي ڪوشش ڪئي ۽ مٿانس هٿ ڦيرايو. ٻار

ٻُوڙھا اُگھي چپ ٿي ويو، ’ھيءَ عمر ئي اھڙي ٿئي. ٿوري ھٿ
ٻرائڻ تي سڀ ڪجھ ڀلجيو وڃجي‘.

ٻار ا کيون مھٽيندو اندر ھليو ويو، ۽ ھو پري ڪنھن اونداھيءَ ۾
اڱوڙا ھڻڻ لڳو، جت واچوڙن جي وات تي ھو زندگي جي لاٽ کي
پرکي سگھيو ھو. جيڪو سندس ماضيءَ جو ڪجھ اونداھو حصو
ھو. جيڪو سندس ڀاڻن جو ھڪ باب ھو.

جڏھن کان ھو وڏي ماجسٽريٽ جو پيشڪار ٿيو ھو، ۽ صاحب
جو راز حاصل ڪيو ھئائين، تڏھن کان سندس خيالن ۾ بہ ڦيرو اچي
ويو ھو. سالن کان سانديل آسون، جيڪي سندس دل جي گھراين
۾ خون جي پاڻي سان وڏي وڻ ٿيون ھيون، جن ٻور جھلي ميوا
ڪيا، تنکي ڀاڙ کان اکيڙي ڇڏيو ھئائين. سندس شامون، شھر جي
ڪنھن بار (Bar) ۾ گذرنديون ھيون. رات جو، اڌ رات تائين ڇيرين
جي ڇمڪي ۾ گم ھوندو ھو. سندس ننڍڙو پٽ، ڀاڙي جي اسد ۽
ارشد وانگر، پيءُ جي پٺيءَ تي چڙھڻ، ساڻس نخرا ڪرڻ، رسڻ
پرچڻ ۽ کيس ڀاڪرن پائڻ لاءِ، واجھائي واجھائي ٿڪجي پوندو ھو
۽ سندس نيڻ ننڊ ۾ پرجي ويندا ھئس ۽ کيس ننڊ جو ڪيپ چڙھي
ويندو ھو. پيءُ جي متعلق، سوچي سوچي، جڏھن سندس ننڍڙو
ذھن تمام گھڻو پريشان ٿي ويندو ھو، تڏھن ماءُ کي پنھنجن ننڍڙن
ھٿن سان مارڻ شروع ڪري ڏيندو ھو.

”بابا ڪٿي آھي. ڏس. ھو مونکي ڇو نٿو پيار ڪري.“

”ھُن وٽ ڀئسو جو آھي.“ ھو سنجيده ٿي ويندي ھئي. ۽ ٻار
ماءُ جا اکر نہ سمجھي، کيس حيرت وچان، ڏسندو ھوس ۽ جڏھن
سندس ذھن مان اھا ڳالھ خارج ٿي ويندي ھئس تہ وري کيڏڻ ۽
ڪڏڻ ۾ مشغول ٿي ويندو ھو.

سندس جوان ذي، ان انتظار ۾ ويٺي ھوندي ھئي، تہ پيءَ جي
اچڻ تي، سندس اکيان ٻيھي، کيس پنھنجي فرض جو احساس ڏياريس.
پر لڙي رات تائين، جڏھن پيءَ جو ڪو پاند پلاند نہ ڏسندي ھئي،
تہ پنھنجي قسمت تي کي ڇنڊا ڇنڊي، ڪري پوندي ھئي. ۽
سڏڪي سڏڪي، کيس ننڊ اچي ويندي ھئي. رات جو ھو سپنن ۽

سڏڪن جي دنيا ۾ ڪٿي پري هلي وينديون هئي. جت سندس پي ڪٿي، ڪنهن مهل، ڪيس هڪ شرابي دوست سان پرڏائڻ چاهيندو هو، ڪٿي، ڪيس پنهنجي ڊانسر گرل-فرينڊ وانگر، توئسٽ سکڻ لاء ڏڙڪا ڏئي دٻائيندو هوس. اهڙن ڏل ڏڪائيندڙ جذبن ڪي ڏسي سندس انگ انگ ڏڪي ويندو هوس ۽ چرڪ پري اٿي ويندي هئي باقي رات، پنهنجي تقدير تي، چند بي سود ڳوڙها وهائي ڪاٽيندي هئي.

'تنهنجي دنيا، اِت ائين ئي انڌيري رهندي، تون جنهن واٽ تي هلڻ ٿي چاهين، ان تي اميد جي جڳنو جي ڊيمي لاٽ به نه آهي. سندس دل جي ڪنهن تهه مان آواز اڀرندو هو ۽ ٻاهر سنسان رات جي چادر ۾ ويڙهيل، هر شيء مان اهو آواز اڀرندو معلوم ٿيندو هوس. 'تنهنجون آسون، توسان گڏ، ائين ئي ڪنواريون، دفن ٿي وينديون. تنهنجي ڪي سرخ گلاب نه ڦٽندا، تو کي هن جنسي دوزخ واري گهر مان پڄي وڃڻ کپي. تون جنهنجي آهين، ان ڏانهن هلي وڃ. هو تولاء بي چين آهي!' من جي مهراڻ جي ٻي ڇولي اٿل ڪائي، مٿي چڙهي ايندي هئي.

'پيء جي پيار کان محروم نيڙڙي الطاف، جي نازڪ دل تان ڇا گذرندو. وقت کان گهٽو، تمام گهٽو اڳي، سَنيد ٿيندڙ وارن واري جيجيء ڳٽي ڳاريل، اهڙ ڪي ڪيڏو صدمو رسندو. مان ات، ائين ئي رهنديس. مان، ٻهاڙن ڪي ڀڳهرائيندس. مان جبلن جو سينو ڦاڙيندس. مان حالتن سان ٽڪر کائي به پنهنجو لوهو مڃرائيندس. پڄي وڃڻ حماقت آهي. وڏي بزدلي.' سندس ضمير ۾ ڪنڊن جون نوڪون چڀنديون هيس. گهري سمنڊ مان، ترڻي ساحل تي پهچي وندي هئي. پاڻ سنيالي ويهندي هئي. هميشه، هر رات، هر ڏينهن.

سندس زال، سندس راهن تي اڪڙيون وچائي ويئي هوندي هئي. هر رات سندس ذهن ۾ اهو خيال، اها اميد، اها آس جهلڪندي هئي، نه اڄ رات سندس مڙس پيتل نه هوندو. ۽ اچي کيس پيار ڪندو کيس ٻانهن مان جهليندو. ۽ هيء ساڻس نخرا ڪندي. هو کيس پاڪرن ۾ قابو جهلي، کيس کٽ تي وچي ويهاريندو ۽ هي ساڻس وري نخرا ڪندي،

منهن موڙي ڇڏيندي. هو وري ڪيس جهليندو ۽ هي وري به ڪانئس موڙيندي. جڏهن هو بي چين ٿي ڪيس ايلاز ڪندو، ته هيءَ شراب نه پيئڻ ۽ سويري گهر موٽي اچڻ جو وعدو وٺندس، ۽ هو سندس پيار جو قسم کڻي 'ها' ڪندو، ۽ هيءَ، پوءِ سندس ٻانهن ۾ هلي ويندس. هو ڪيس ٻانهن ۾ جڪڙي پيار ڪندو ۽ سندس مکڙي تي مٺڙين جي ورڪا ڪندس. سندس نرڙ تي، سندس چپن تي مٺڙا ڏنگ ڏيندس. سندس ويران دل جي دنيا آباد ٿي ويندس، ۽ سندس سڙيل ۽ اجڙيل باغ ۾ وري بهار ايندي. چئون چونگاريندا ۽ بلبل مٺڙي لات لنوندي، جوڀن نکرندا. سندس اچا وار وري ڪارا ٿي ويندا. ڪاريهر جهڙا ڪارا، واسينگ جهڙا وار. سندس کهه چڙهيل ڪتولي تي موتي داڻا جرڪندا. ۽ پوءِ، هو سرتين وچ مرڪندي. فخر سان ڳاٽ اوچو ڪري چوندي: 'عورت سيڪجهه آهي. هڪ عظيم هستي آهي، گهر جي لڪشمي، مرد جي عظمت آهي. سندس بلنديءَ جو نشان آهي. عورت سيڪجهه ڪري سگهي ٿي. ڪنهن ڀٽڪيل راهيءَ کي راهه تي آڻي سگهي ٿي.' ٻاهر ڪنهن جي ٽاپڙجڻ جو آواز ٻڌي سندس خيال ٽٽي رهجي ويندا هئا. سندس ارادا، ٻليءَ کي گهنڊ ٻڌڻ جيان نظر ايندا هيس. پنهنجي مکڻ جو محل اُس ۾ رجندو ڏسندي، سندس اکين مان رت جا ڳوڙها وهي پوندا هئس. تڏا ۽ ڪوسا ساهه کڻي پاڪي آٿت ڏيندي هئي.

هو ٿيڙ کائي ٻوٽن سوڌو اچي هنڌ تي ڪرندو ۽ هوءَ اتي ٿي ڇمي سرد ٿي ويندي هئي. پر وري به دل جهلي سندس پاسي ۾ وڃي ليٽندي هيس- ڪيس احساس ڏيارڻ لئه، ته ننڍڙو، پورڻ وارو ڪڪو پيءَ جي پيار لاءِ تو تڙڦي. سندس جوان ڌي آهي، جنهن وٽ به ڪي تقاضائون آهن. ڪي امنگ اٿس، ڪي جذبات اٿس. ۽ سندس راڻي، ٿڌي هنڌ تي، تڏا ۽ ڪوسا ساهه کڻي، ڳوڙها وهائي، ڳتا تي سازي.

"گهر جون ڀيون ڪٿون ڪيڏانهن ويون. اچي مونکي تنگ ڪيو اٿي. پئسو آهي. ڏوڪڙ آهي. سڀڪجهه موجود آهي. پوءِ به آرام ڪرڻ ڪٿا ڏيو." هو لڇي اٿندو ۽ هو ۽ زال کي پري ڪري ڇڏيندو هو.

”پر پئسو ته سڀڪجھه نه آهي.

”گهر ۾ ننڍڙو ٻار آهي. جوان ڌي آهي. انجو به خيال رکڻو آهي نه.“

”مان هن گهر جو مالڪ آهيان. هي ٻار منهنجو آهي. ڌيءَ به منهنجي آهي. مان سياڻي ٿو شادي ڪرايانس.“ هن تيش ۾ چيو هو.

”پر هو ته سليم کي ٿي پسند ڪري.“

”هو ڪير ٿيندي آ، ڪنهنکي پسند ڪرڻ واري.“ هن زور زور سان ڳالهايو.

’اوهان هن گهر جا رکوالا آهيو، مالڪ آهيو. پر منهنجي روح جا ڏڻي نه آهيو. منهنجي جسم جا مالڪ نه آهيو.‘ پيءُ جا اکر ٻڌي هو جا ڪي هئي ۽ دل ۾ ورائيو هئائين.

هن تي نشو اڃان طاري هو، بي خبر ٿي سوڙ ڇڪي سمهي پيو هو.

هو صبح جو سويري اٿي ناشتو تيار ڪري، ٻار کي اسڪول موڪليندي هئي. پيءُ کي گهر ۾ ڏسي ٻار جي دل بيحد خوش ٿيندي هئي، پر ماءُ جي جهلڻ تي ته، ’متان ڪاوڙجي.‘ ٻار سمجهي هليو ويندو هو. هو دير سان اٿي، نيرن جا به گرهه ڪاڏي نه ڪاڏي جهڙا ڪائي، ڏينهن جو خرچ پڪو ڏئي هليو ويندو هو.

ڪڏهن ڪڏهن ته مورڳو رات جو گهر به نه ايندو هو. ڪنهن ’ڪنواري ماءُ‘ جي ڪوني تي سمهي، سندس جسم ۾ چڻنگون ٻاري ٻاڻ گرم ٿي، صبح جو سندس جهولي ۾ ڪي نوٽ اڇليون آفيس هليو ويندو هو. ۽ هو چند نوٽن تي وڪٽيل جسم جا چيچلائيندڙ ۽ ڪرڪندڙ جوڙ مهيٽندي رهندي هئي.

پر، اڄ پوري مهيني کان وٺي گهر ۾ هو. گهر ۾، هڪ ڪٽ جي حوالي! پنجن سالن ڪانپوءِ، ڦهريون دفعو هن سوچيو هو، جڏهن سندس پٽ جي في ۽ ڪتابن لاءِ ڏوڪڙ ڪين هئس. جڏهن ڊاڪٽر جي قرض چڪائڻ ۽ وڏيڪ دوا آڻڻ لاءِ ڪا ڪاري پائي ڪين هئس.

هن ڪٽ تان لهي، ڪي قدم گهمي ٿنگون ساهڻ ٿي چاهيون، پر همت نه ساري ويهي رهيو. سرير ۾ ست ئي نه هوس!

هن پڙ پڙ ڪئي: 'منهنجا دوست ڪٿي آهن. منهنجا همدم، منهنجا ساٿي، جن لاءِ مون پنهنجي پارن تي ڪو توجه نه ڏنو. گل جهڙي نازڪ زال ڏانهن ڪو ڌيان نه ڏنو.' سندس ذهن ۾ ڏکو لڳو ۽ اکيون ٻوٽي ڇڏيائين.

هن دنيا ۾ اتي، ائين ٿي ٿيندو آ. جڏهن سڀڪجهه هوندو آهي، همدرد ۽ هڏ ڏوکي به گهڻا هوندا آهن. يار به اچي گڏ ٿيندا آهن. دوست دوستيءَ جو دم ڀريندا آهن. جڏهن ڪجهه نه هوندو آ، سڀ ڪجهه هليو ويندو آ، داتا خلاص ٿي ويندا آهن ته سڀ منهن موڙي ويندا آهن. همدردن جا دعائن لاءِ هٿ سڪي ويندا آهن. ڀرين ڀرڙا ڦڙڪائي اڏري ويندا آهن. ۽ پنهنجن جون مٺڙيون مٺڙيون ڳالهيون ڪنڌن جيان چڀنديون آهن!

"بابا....!" مٿائنس هڪ وار وڏيڪ ٿيو. تيز ڪاتي، سندس ٻئي مان لهي، سندس هيانوَ ۾ کپي وئي. منهن مٿي ڪيائين ۽ ڏکي ويو. 'پنج سال. ماڻهوءَ جي عمر. ۽ مان هنجي جذبن کي ٽڏيندو آيس. سندس ارادن کي رپٽندو آيس. مان کيس راندڪو سمجهي کڏائيندو رهيس.'

"ڏيءَ، مونکي معاف ڪر. مان ظالم آهيان. پاپي آهيان. ڪرتوتي آهيان. مون تنهنجي آسن کي نه سمجهيو. مان——"

"ڇڏيو نه هاڻي انهن ڳالهين کي. ڇو ٿا پاڻ ڳاريو." سندس زال اڌ ۾ ڪاٽي کيس دلاسو ڏنو.

سندس زال، ڏيءَ کان جهليل ننڍڙو دوا جو گلاس وٺي کيس پياريو ۽ هوڪوڙي دوا جا ڍڪ ڀري ورې ڪري پيو. دوا سندس نڙي ساڙي ۽ هن ڪنڌ لوڏي، دوا جي احساس کي ختم ڪرڻ لاءِ جهٽڪو ڏنو.

"معاف ڪر ڏي، هڪ شرابي پيءُ کي. وحشي پيءُ کي. مونکي دعا ڪر ته مان خوش ٿي توکي سليم جي حوالي ڪيان. مان قاتل آهيان، ڏوهاري آهيان. مان...." سندس آواز نڙيءَ ۾ ڦاسي پيو.

زيبوءَ جي اکين ۾ هڪ لمحي لاءِ چمڪ اٿي - هن سوچيو ته ائين ٿي هو. اتي رهي، ائين رهي سليم جي ٿيندي. ٻئي لمحي پيءُ

جي ڳريل حالت ڏسي سندس اکين ۾ پاڻي تري آيو. پر هي پاڻي، هي آنسو، اکين ڳوڙهن کان مختلف هئا. اُهيان ڳوڙها هئا، پٿر ۾ چير ڪرڻ وارا، سڪي ۾ اٿل آڻڻ وارا، ۽ هنن ڳوڙهن ۾ ڪجهه خوشي هئي ڪجهه ڏک! هي گاڏڙ ڳوڙها هئا- خوشي ۽ غم جو سنگم هو، منجهن اميد جي جهلڪ هئي. پيار جا لياڪا پئي نظر آيا. ٽپهري جي لڙندڙ سج وانگر، سيني جا منهن لٿل هئا. ماحول اداس هو. سڀ ڪومايل هئا. سوگوار سوگوار هئا.

سيني جي اکين مان گهڻو پاڻي وهي چڪو هو. تمام گهڻو. وڏيڪ آنسو هئا ئي نه جو ڳڙن. پر سيني جي خالي اکين ۾ هڪ چمڪ هئي. هڪ جهلڪ هئي. سالن ڪانپوء ته اها چمڪ آئي هئي. سالن ڪانپوء ئي ته هو ماڳ رسيو هو. وري وات لڏي هئائين. سالن ڪانپوء ئي ته هنن پيار پسيو هو.

١

عورت ۽ پيار سنڌيءَ جو پهريون ڪتاب آهي، جنهن جون هڪ هزار ڪاپيون فقط پنجويهن ڏينهن ۾ ختم ٿي ويون.

هاڻ اِهو شاندار ڪتاب وري پيش ڪيو ويو آهي.

عورت ۽ پيار

فرانس جي جڳ مشهور ليکڪ **پيري لوئي** جو شاندار ناولٽ جنهنجو ترجمو سنڌ جي مشهور ڪهاڻيڪار **غلام نبي مغل** ڪيو آهي.

صفحا ١٢٠ — چار رنگو ٽائيٽل — قيمت ١-٢٥

ادارهٔ ادبِ نو حيدرآباد، سنڌ

سمرسٽ ماهم
Somerset Maughai

برسات

رات جي سمهڻ جو وقت اچي ٿيو هو. صبح جو جڏهن هنن جي اک کلندي، تڏهن هنن کي نظرن اڳيان زمين ڏسڻ ۾ ايندي. ڊاڪٽر ميڪ فيل پنهنجو پائيپ دکايو، ۽ ڪٺهري تي ٽيڪ ڏيئي، آسمان ۾ ڏکڻ طرف صليبي ستارن کي تلاش ڪرڻ لڳو. ٻه سال جنگ جي محاذ تي رهڻ ۽ ضرورت کان زياده دير ۾ پيرڻ وارن زخمن کان ڇوٽڪارو حاصل ڪرڻ ڪانپوءِ، هو خوش هو، ڇو ته گهٽ ۾ گهٽ ٻارهن مهينا هنکي آپيا ۾ خاموش ۽ آرام واري زندگي گذارڻ جو موقعو ملندو. هنجي طبيعت سفر ۾ ئي ٺيڪ ٿي ويئي هئي. ٻئي ڏينهن جهازجي مسافرن مان ڪي پاگو پاگو ۾ لهڻا هئا، تنهنڪري رات جو ننڍي پيماني تي ناچ جي محفل رچائي ويئي هئي. ان وقت به مشيني پيانو جو سخت ۽ کهرو آواز هنجي ڪنن ۾ پڙاڏو پيدا ڪري رهيو هو، پر آهستي آهستي ڊيڪ تي خاموشي ڦهلجي رهي هئي. ٿورو پري هنکي پنهنجي زال ڊگهيءَ ڪرسيءَ تي آرام سان ليٽيل نظر آئي، جا ڊيوڊسن ۽ هنجي زال سان ڳالهائي رهي هئي. ڊاڪٽر ميڪ فيل ٻه گهمندي گهمندي انهن تائين وڃي نڪتو، ۽ جڏهن ويهندي روشنيءَ هيٺان هن ٽوپي لاٿي، ته هنجا ڳوڙها ڳاڙها وار ڏسڻ ۾ آيا. هنجي کوپري گنجي هئي ۽ سندس ڳاڙهن داغن واري کل چمڪي رهي هئي. هنجي عمر چاليهن سالن جي لڳ ڀڳ هئي. بدن جو سنهڙو هو ۽ سندس سنهڙي ۽ چپيل صورت مان عالماڻو شان ظاهر ٿي رهيو هو؛ آهستي ڳالهائيندو هو. سندس آواز ۾ اسڪاٽس وارو جهڙو لهجو هو.

ڊيوڊسن ۽ انجي زال عيسائي مبلغ هئا. ڊاڪٽر ميڪ فيل ۽ ان جي زال سان هنن جي دوستيءَ جا تعلقات جهاز جي سفر ۾ ئي ويا هئا. جي خيالن جي هڪجهڙائيءَ جي بنياد تي نه، پر ويجهو رهڻ جي

ڪري ٿي ويا هئا. انهن جي ويجهي ٿيڻ جو هي به سبب هو، ته هنن کي انهن ماڻهن جي صحبت پسند ڪين هئي، جي جهاز جي ڊونهائيل ڪونيءَ ۾ رات ڏينهن تاس کيڏڻ ۽ شراب پيئڻ ۾ گذاريندا هئا.

مسز ميڪ فيل هي سوچيندي ڪجهه فخر محسوس ٿي ڪيو، ته جهاز ۾ هوءِ ۽ هنجو مڙس ئي به اهڙا شخص آهن، جن سان ڊيوڊسن ۽ انجي زال تعلقات رکڻ پسند ڪن ٿا. ڊاڪٽر ميڪ فيل به، جو بيوقوف ته نه، پر شرميلو هو، غير شعوري طور هن خاص تعلق تي نازان هو. اهو فقط هنجي بحث ڪرڻ واري طبيعت سبب هو، جو رات جو کين ۾ هنجي نڪته چيني شروع ٿيندي هئي.

مسز ميڪ فيل پنهنجو لباس لاهي ان کي برش سان صاف ڪندي چيو، "مسز ڊيوڊسن چئي رهي هئي ته: جيڪڏهن اوهان ٻئي چڙهيا نه هجو ها، ته الاجي ڪهڙي تڪليف سان اسانجو سفر گذري ها. چئي رهي هئي ته جهاز ۾ فقط اوهان ٻئي چڱا آهيو، جن سان اسان ڳالهائڻ پسند ڪيو."

"مون ٿي سمجهيو ته اهي ايترا مغرور آهن، جو مذهبي خادم هوندي به انهن کي پنهنجي ڏيک جو ان حد تائين احساس هوندو."

"ڏيک ويک جو سوال نه آهي. هنجي چوڻ جو مطلب مان سمجهان ٿي. هن ۽ هنجي مڙس لاءِ اها ڳالهه سٺي نه ٿئي ها، جو انهن ماڻهن سان رلي ملي وڃن، جي انهن جي طبيعتن سان بلڪل ٿي نهڪيا."

ڊاڪٽر ميڪ فيل ٿورو مشڪي چيو، "انهن جي مذهب جو باني ته اهڙيءَ طرح ماڻهن کان الڳ نه رهندو هو."

مسز ميڪ فيل جواب ڏيندي چيو، "مان توکي بار بار چيو آهي ته مذهب تي نڪته چيني نه ڪندو ڪر. خدا نه ڪري جو منهنجي فطرت تو جهڙي ٿئي. ماڻهن جي خوبين تي تنهنجي نظر ته ڪڏهن ڪين پئي آهي."

ڊاڪٽر ميڪ فيل پنهنجي نيرين اکين جي پلڪن مان هن ڏانهن ڏٺو، پر ڪو جواب ڪونه ڏنائين. ڪيترن سالن جي ازدواجي زندگيءَ ۾ هن هي ڪر سکيو هو ته امن قائم رکڻ لاءِ اهو بهتر آهي ته زال

جي راءِ کي ضد نہ ڏجي. منهن لاءِ هن ڪپڙا بدلايا ۽ مٿين برٿ تي چڙهي آرام سان ليٽندي ڪتاب پڙهڻ لڳو، تہ جيئن پڙهندي پڙهندي کيس ننڊ اچي.

ٻئي ڏينهن جڏهن هو ڊيڪ تي آيو، تہ جهاز زمين جي ويجهو پهچي رهيو هو. ڪناري جي چانديءَ جيان چمڪندڙ واريءَ جي ختم ٿيڻ تي، ٽڪرين جي قطار هئي ۽ اهي ٽڪريون چوٽيءَ تائين وڻن جي جهڳٽن سان جهنجهيل هيون. ناريل جا ٿلها ساوا وڻ پاڻيءَ ڪناري تائين اچي لڳا هئا، جن منجهان سامونن جي گاهہ جا ننڍا گهر ڏسڻ ۾ ٿي آيا. ڪٿي ڪٿي ڪو سفيد چمڪندڙ ديول ڏسڻ ۾ اچي رهي هو.

مسز ڊيوڊسن آهستي آهستي سرندي اچي ڊاڪٽرجي پر ۾ بيٺي. هوءَ ڪاري رنگ جو لباس پهريل هئي ۽ ڪلي ۾ سوني زنجيري پيل هيس، جنهن ۾ ننڍڙو صليب جڙيل هو. هوءَ ننڍي قد واري هئي. وار وري رنگ جا ۽ اٿيا هيس، پر ڏاڍي احتياط سان سينگاريا هئائين. ڏين، نيرين اکين تي سنهري رنگ جي نازڪ عينڪ لڳل هيس. سندس ڪل ر‌ڍ وانگر ڊگهي هئي، جنهن منجهان بيوقوفيءَ بجاءِ هوشياري ي ظاهر ٿي. سندس چال ۾ جهرڪيءَ جهڙي ڦڙتي هئي. سڀ کان ڌاهر چيز هنجو آواز هو، جو وڏو، کهرو ۽ لس هو. پٿڻ واري جي ڪنن کي اهڙو تہ اڻوڻندڙ ٿي لڳو، ڄڻ برمو هلايو پيو وڃي.

ڊاڪٽر فيل خاص انداز ۾ مشڪندي چيو، "اوهانکي ڄڻ هي ٺهنجو ٺي گهر لڳندو هوندو؟"

"اسانجا تہ هيٺاهان پيٽ آهن. هن جهڙا نہ آهن. آلا پٽاريندڙ آهن. ڏهن پيٽن تائين پهچڻ لاءِ اجا ڏهہ ڏينهن سفر ڪرڻو آهي."

ڊاڪٽرفيل خوشي طبعي انداز ۾ چيو، "هن علائقي ۾ ٽائين پيو محسوس ٿئي، ڄڻ اسين پنهنجي شهر جي ڪنهن پاڙي ۾ اچي رهتا آهيون."

"جي ها، البت انهيءَ بيان ۾ ڪجهہ واڌاري کان ڪم ورتل هي، پر اهو ضرور آهي تہ اوپرندي سمنڊ ۾، جڏهن اسين ڪجهہ فاصلي

ڪان ڏسندا آهيون، ته اسانجا راڄا مختلف ٿينها آهن. ان لحاظ کان اوهان
نيڪ چئي رهيا آهيو."

ڊاڪٽر فيل هڪ هلڪو ٿڌو ساهه کنيو.

مسز ڊيوڊسن ڳالهائيندي رهي، "مونکي خوشي آهي جو اسانکي
هت رهڻو نه آهي. ماڻهو ائين چوندا آهن ته هت ڪم ڪرڻ ڏاڍو ڏکيو
آهي. هن جڳهه تي جهاز جڏهن بيهندو آهي، تڏهن مسافر تنگ ٿي
ويندا آهن. ٻيو وري هتي ساموندي لشڪر (Navy) جي ڇانوڻي آهي
هت رهندڙن لاءِ اها ڳالهه خراب آهي. اسانجي علائقي ۾ اهڙي قسم
جي ڏکيائيءَ سان اسانجو واسطو نه رهيو آهي. هڪ اڌ واپاري ضرور
ايندا آهن، پر انهن لاءِ اسان اهڙو انتظام ڪري ڇڏيو آهي، جيئن
آهي ڪڏهن بدتميزي نه ڪري سگهن. جيڪڏهن آهي تڏهن به بار
ٽٽا اچن، ته اسين اهڙيون تدبيرون ڪندا آهيون، جو هنن کي مجبورن
اهو علائقو ڇڏڻو پوندو آهي."

نڪ تي عينڪ درست ڪندي، مسز ڊيوڊسن سر سبز پيٽ کي
بي رحم نظرن سان ڏٺو.

"تبليغ ڪرڻ وارن لاءِ هتي ڪاميابي حاصل ڪرڻ گهڻو ڪري
ناممڪن آهي. مان ته خدا جو شڪر ٿي مڃان جو هن اسانکي اهڙي
علائقي کان بچايو."

ڊيوڊسن جي حد ۾ سميوا جي اتر وارن ٻيٽن جو ميڙ اچي ٿيو هو
اهي پيٽ ڪافي پري هئا. اوستائين پهچڻ ۾ انهن کي ننڍي ٻيڙي
۾ وڏو ءِ ڏکو سفر ڪرڻو پوندو هو. جڏهن ڊيوڊسن تبليغي ڪم لاءِ
روانو ٿيندو هو ته هنجي زال صدر دفتر جو ڪاروبار سنڀالي پنهنجي
ڏني ڪٽندي هئي. ڊاڪٽر فيل کي جڏهن هي خيال پئي آيو ته مسز
ڊيوڊسن ڪهڙي نه خوش اسلوبيءَ سان انتظام سنڀاليندي هوندي، ته
هنجي دل ٻڏي ٿي وئي. اتان جي رهندڙن جي برائين جو ذڪر هن
جنهن نفرت سان ٿي ڪيو، ان کي حيرانيءَ سان ٻڌي سگهجي
ٿو. ڳالهه ڪندي هنجي لهجي ۾ شرم جو احساس به عجيب هو. جڏهن
هن سان پهرين ملاقات ٿي هئي ته هن ٻڌايو هو، "ٻڌو، جڏهن اسين
انهن ٻيٽن ۾ پهريون پيرو آيا سين، ته اسان ڏٺو ته انهن جي شاديون

جون رسمون ۽ رواج اهڙا ته خراب هئا، جو مان انهن جو بيان نٿي ڪري سگهان. پر مان آهي مسز بيڪ فيل کي ٻڌائيندس ۽ هوءَ اوهانکي ٻڌائيندي.“

ڊاڪٽر فيل ڏسي رهيو هو ته مسز ڊيوڊسن ۽ هنجي زال پنهنجون ڪرسيون هڪ ٻئي جي ويجهو سوري، ٻن ڪلاڪن تائين وڏي تعجب سان ڳالهيون پئي ڪيون. هو ٿوري ورزش ڪرڻ لاءِ جهاز جي ڊيڪ تي گهمندو رهيو ۽ جڏهن انهنجي ويجهو لنگهيو، ته مسز ڊيوڊسن جي سرگوشيءَ جو آواز هنجي ڪنن کي ائين محسوس ٿيو، ڄڻ ڪري ڪو پهاڙي چشمو ڇوليون کائيندو وهي رهيو هجي، ۽ پنهنجي زال جو عجب وچان کليل وات ۽ زرد شڪل ڏسي هنکي اندازو ٿيو ته، هوءَ ڪنهن خوفناڪ تجربي مان لطف وٺي رهي آهي. رات جو ٻئي ڄڻا پنهنجي ڪيبن ۾ آيا، ته هنجي زال، جو ڪجهه مسز ڊيوڊسن کان ٻڌو هو، هنکي عجب جي عالم ۾ ٻڌايو.

ٻئي ڏينهن صبح جو مسز ڊيوڊسن وڏي ۽ فتحمندانه آواز ۾ ڪائنس پڇي رهي هئي، ”ٻڌايو، مون اوهانکي ڇا چيو هو؟ انکان اڳ ڪڏهن اوهان اهڙيون خوفناڪ ڳالهيون ٻڌيون هيون؟ هيئنر ته اوهانکي ڪو تعجب ڪونه ٿيندو هوندو، ته مان اوهانکي اهڙيون ڳالهيون ڇونه ٻڌائي سگهيس، جيتوڻيڪ اوهان ڊاڪٽر آهيو.“

مسز ڊيوڊسن ڊاڪٽر جي شڪل جو جائزو ورتو. ان ڏسڻ لاءِ هنکي ڊرامائي شوق هو ته ڊاڪٽر تي متوقع اثر ٿيو يا نه.

”اهو ٻڌي اوهانجي حيرت جي حد نه رهندي، ته جڏهين اسين پهريون دفعو اُتي پهتاسين، ته اسانجي دل ٻڏي ويئي،شايد اوهانکي اعتبار نه اچي، جي مان هي ٻڌايانو، ته ڪنهن به ڳوٺ ۾ هڪڙي به بااخلاق ڇوڪريءَ جو ملڻ ناممڪن هو.“

’بااخلاق‘ جو لفظ هن وڏي ٽيڪنڪي طريقي سان استعمال ڪيو.

”مان ۽ مسٽر ڊيوڊسن پاڻ ۾ صلاح ڪري، اهو پڪو ارادو ڪيو، ته پهريون ڪم جو اسانکي ڪرڻو آهي، سو آهي اُتان جي رهاڪن جو ناچ بند ڪرڻ. آهي ناچ لاءِ چڻ چريا هئا.“

ڊاڪٽر ميڪ فيل مسز ڊيوڊسن جي ڳالهه ڪٽيندي چيو، ”جڏهن

مان جوان هيس، نه خود مونکي ناچ کان نفرت ڪين هئي.“

”گذريل رات جڏهن اسان مسز ميڪ فيل کي پاڻ سان ناچ ڪرڻ لاءِ چيو، تڏهن مون ان وقت ئي انجو اندازو لڳايو هو. منهنجي خيال ۾ جيڪڏهن ڪو به شخص پنهنجي زال سان نچي، ته ان ۾ ڪنهن به قسم جو نقصان نه آهي. جڏهن مسز فيل ناچ لاءِ آماده نه ٿي، تڏهن مونکي اطمينان ٿيو. مونکي هي بهتر نظر ٿو اچي، ته موجوده حالتن ۾ اسين پاڻکي پاڻ تائين ئي محدود رکون.“

”ڪهڙين حالتن ماتحت؟“

مسز ڊيوڊسن پنهنجي عينڪ مان ڊاڪٽر کي گهوري ڏٺو، پر هنجي سوال جو ڪو جواب ڪونه ڏنو ۽ چوندي رهي، ”ٻر سفيد ماڻهن ۾ اهڙو ناچ نه ٿيندو آهي. جيتوڻيڪ مونکي مسٽر ڊيوڊسن جي راءِ سان اتفاق آهي، جو هئين چوندو آهي ته ’منهنجي سمجھ ۾ نٿو اچي ته پنهنجي زال کي غير جي آغوش ۾ ڏئي، ٻڌس فقط تماشائي ڪيئن ٿو ٿي سگهي؟‘ رهيو منهنجو معاملو، ته مون شاديءَ کانپوءِ هڪ قدم به ناچ ڪرڻ لاءِ نه کنيون آهي. پر هنن ديسين جو ناچ ڪجھ ٻي طرز جو آهي. اهو نه فقط فحش آهي، پر فحاشيءَ جي دعوت به ڏئي ٿو. مان خدا جو شڪر ٿي ادا ڪريان، ته اسان انهن کي نابود ڪري ڇڏيو ۽ جيڪڏهن مان هئين چوان ته غلط نه ٿيندو، ته اسانجي علائقي ۾ اٺن سالن کان ڪڏهن به ناچ نه ٿيو آهي.“

هينئر جهاز بندرگاهه جي ويجهو اچي رهيو هو. مسز ميڪ فيل به انهن جي پرسان اچي بيٺي. جهاز تيزيءَ سان موڙ کائي، آهستي آهستي اڳتي وڌي رهيو هو. بندرگاهه زمين جو وڏو حصو والاري رکيو هو، اتي جو ان ۾ هڪ جنگي جهاز سمائجي سگهيو ٿي ۽ ان جي چئني طرفن کان ڊگهيون ۽ آڀيون ساوِيون ٽڪريون هيون.

ڪناري جي ويجهو، ساموندي ٿڌي هير جي رخ تي هڪ باغ ۾ گورنر جو بنگلو هو، جنهن مٿان ستاري ۽ پٽن وارو جهنڊو آهستي آهستي هوا ۾ لڏي رهيو هو. ٻن ٽن صاف سٿرن بنگلن ۽ هڪ ٽينس ڪورٽ جي ويجهو لنگهندي، اهي گرامن واري گهاٽ وٽ پهتا. مسٽر ڊيوڊسن اشارو ڪندي اهو ننڍو جهاز ڏيکاريو، جو ٽن چئن ميلن

جي فاصلي تي بيٺو هو. اهو جهاز انهن کي ’آپيا‘ وٺي وڃڻ وارو هو. اهي ماڻهو جي پيٽ جي اوسي پاسي کان اتي آيا هئا، خوش مزاج ۽ گوڙ ڪندڙ هئا. انهن مان ڪي فقط ڏسڻ جي خيال کان آيا هئا ۽ ڪي وري سڌي ۽ ڏانهن ويندڙ مسافرن سان سوديبازي ڪرڻ آيا هئا ۽ ٻاڙ سان اناس، ڪيلن جا وڏا وڏا ڇڳا، اٺيل ڪپڙو، سپون، شارڪ مڇي ۽ جي ڏندن مان ٺهيل مالائون، ڪاوا، پيالا ۽ جنگي هٿيارن جا نمونا آندا هئا. آمريڪي بحري وارا صاف ۽ نفيس ورديون پائي، ڪوڙيل ڏاڙهين ۽ مشڪندڙ چهرن سان ماڻهن جي گوڙ ۾ گهمي ڦري رهيا هئا. انهن ۾ ڪي آفيسر به هئا. جيستائين سامان لهي تيستائين ڊاڪٽر ميڪ فيل، ان جي زال ۽ مسز ڊيوڊسن ماڻهن جي انهي ۽ ڀيڙ کي ڏسي رهيا هئا. ڊاڪٽر فيل انهن ’گليٽن‘ کي ڏسي رهيو هو، جنهن ۾ ننڍڙا ڇوڪرا قائل هئا. حليو بگاڙيندڙ ڦرڙين پرجڻ جو نالو ئي نه ٿي ورتو. هنجي پيشه وارانه اکين ۾ چمڪ اچي ويئي، جڏهن هن پنهنجي عمر ۾ پهريون دفعو ’فيل پا‘ جا مريض ڏٺا، جي سڄيل هٿ لڙڪائي يا سڄيل ٽنگ گهليندا ٿي وتيا. عورت ۽ مرد سڀ ’لاوا لاوا‘ لڙڪائي ٿي هليا.

مسز ڊيوڊسن انهي ۽ لباس کي ڏسندي چوڻ لڳي، ”اهو ته ڏاڍو بي شرم لباس آهي. مسٽر ڊيوڊسن چوندو آهي ته ’قانوني طرح انهي ۽ کي بند ڪرڻ گهرجي‘، ڀلا اهڙن ماڻهن مان سٺي اخلاق جي اميد ڪيئن ٿي رکي سگهجي، جي پنهنجي ڪلهن تي فقط ڳاڙهي پٽي ٻڌي هلن ۽ بس؟“

ڊاڪٽر فيل پنهنجي نرڙ تان پگهر اگهندي چيو، ”موسم جي لحاظ کان ته هي لباس مناسب آهي.“

جڏهن هنن زمين تي پير رکيو ته سج جي گرمي ڪين ڏنگڻ لڳي. جيتوڻيڪ اجا گهڻي سوير هئي. جبلن جي گهيري ۾ هئڻ ڪري، پاڳو پاڳو ۾ هوا ذري به نه ٿي لڳي. مسز ڊيوڊسن پنهنجي کهري آواز ۾ چيو، ”پنهنجي ٻيٽن ۾ اسان ’لاوا لاوا‘ کي گهٽو ڪري ختم ڪري ڇڏيو آهي. فقط ڪجهه ٻڍا آهن، جي اجا تائين به استعمال ڪندا آهن، بس ٻيو ڪو به نه. سڀني عورتن ڊگها پهراڻ پائڻ شروع

ڪيا آهن ۽ مردن پتلونون ۽ فتوحيون. اسانجي قيام جي شروعات ۾ ڏي مسٽر ڊيوڊسن پنهنجي رپورٽ ۾ لکيو هو ته ”هنن ٻيٽن جا رهاڪو نيستائين عيسائي بڻائي نٿا سگهجن، جيستائين ڏهن سالن کان وڏيڪ عمر وارن ڇوڪرن کي پتلون نه پارائي وڃي.“

مسز ڊيوڊسن به ٿي پيرا پکيئي واري نظر سان مٿي انهن گهاٽن ٻورن ڪڪرن ڏانهن ڏٺو، جي بندرگاهه تائين اچي پهتا هئا. ايتري ۾ ڪجهه بونڊون ٻه پوڻ لڳيون. مسز ڊيوڊسن چوڻ لڳي، ”رڙهي ڪنهن هنڌ وهڻ گهرجي.“

ميڙ سان گڏ سيئي اگتي وڌي هڪ ڪاٺ گودام ۾ اچهو ورتو، جو جست جي چادر سان ڍڪيل هو. هينئر ته برسات دل کولي پوڻ لڳي. اتي هنن کي بيهندي ٿوري مهل گذري جو مسٽر ڊيوڊسن به انهن سان اچي مليو. سفر جي عرصي ۾ ڊاڪٽر فيل سان هو خوش اخلاقيءَ سان پيش ايندو رهيو، پر پنهنجي زال وانگر ڪيس ولي ملي ٿيڻ جي عادت ڪونه هئي. گهڻو وقت هن مطالعي ۾ گذاريو هو. هو خاموش پر چيڙاڪ طبيعت جو هو. ائين ٿي معلوم ٿيو ڇڻ خوش اخلاقي هڪ فرض آهي، جنهنکي هن عيسائيت جي ڪري اختيار ڪيو هو. فطري طرح هو مخفي ۽ بد مزاج هو. شڪل شبيهه به ٻين کان نرالي هئس. قد جو ڊگهو ۽ جان جو سخت هو، وڏا وڏا هٿ ۽ پير بي ساها ۽ سست هئس. ڳٽن ۾ کڏون پيل هئس ۽ منهن جا هڏا مٿي اڀريل هئس. زنده کان وڌيڪ هو مرده ٿي نظر آيو، پر هنجا چپ اهڙا ته شهوتي هئا، جنهنکي ڏٺي عجب ٿي آيو. هنجا وار گهاٽا ڊگها هئا. هن جون ڪاريون اکيون جي هڏن جي کوپن ۾ بيٺل هيون، وڏيون ۽ غمناڪ هيون. هٿن جوڙ ڊگهيون ڊگهيون آڱريون خوبصورت هيون، جن مان زبردست طاقت ٿي ظاهر ٿي، پر سڀ کان ظاهر خاصيت هيءَ هئي ته هنکي ڏسندي هڪ دٻيل باهه جو احساس ٿي آيو، ڏسڻ وارو متاثر ۽ نامعلوم سبب ڪري پريشان ٿي ٿي ويو. هي اهو شخص نه هو، جنهن سان ڪوبه حجائتو ٿي وڃي ۽ دوستي رکي سگهي.

هي جڏهن آيو، تڏهن پاڻ سان هڪ بڇري خبر به کڻي آيو. نمدي

ماتا جي بيماري ڦهليل هئي ۽ ٻهڪ ۾ رهندڙ 'ڪاناڪاس' ۾ هيءَ بيماري خطرناڪ ۽ وچڙندڙ هوندي هئي. جو ننڍو جهاز هنن کي اڳتي وٺي ٿي ويو، ان جي هڪ ملازم کي به اها ماکي بيماري ٿي هئي. انهيءَ بيمار کي ڪناري تي پهچائي قرنطينه جي اسپتال ۾ داخل ڪيو ويو، پر تار رستي هدايتون پهتل هيون ته 'اپيا' جي بندر گاهه ۾ ان وقت تائين داخل ٿيڻ نه ڏنو ويندو، جيستائين هي اطمينان نه ٿئي ته جهاز جي ٻئي ڪنهن به ملازم کي هيءَ بيماري نه آهي.

”انهيءَ جو مطلب هي آهي ته اسانکي هتي گهٽ ۾ گهٽ ڏهه ڏينهن رهڻو پوندو“ ڊاڪٽر فيل اهو ٻڌي چيو، ”پر مونکي ته آپيا ۾ يڪدم گهرايو ويو آهي.“

”ان جو ڪوبه علاج نه آهي. جيڪڏهن جهاز ۾ ڪو ٻيو ان بيماريءَ ۾ مبتلا نه ٿيو، ته جهاز کي اجازت ملي ويندي ته جيئن اهو اڳتي ڇمڙيءَ وارن مسافرن کي کڻي وڃي. پر ڪارن ماڻهن کي ٽن مهينن تائين روڪيو ويو آهي.“

مسز ميڪ فيل پڇيو، ”هتي ڪو هوٽل آهي؟“

ڊيوڊسن هڪ ڊيل ٽهڪ ڏنو، ”ڪوبه نه.“

”ته پوءِ اسين ڪيئن ڪنداسين؟“

”مون گورنر سان ڳالهايو آهي. سامهون هڪ واپاري رهندو آهي. ان وٽ ڪمرا آهن، جي هو مسواڙ تي ڏيندو آهي. منهنجي صلاح اها آهي ته جيئن ئي برسات بند ٿئي، اسانکي هلي اهو ڏسڻ گهرجي ته ڪهڙو انتظام ڪري سگهي ٿو. سک ۽ آرام جي ڪابه اميد نه رکو. جيڪڏهن سمهڻ لاءِ بسترو ۽ مٿي لڪائڻ لاءِ ڇت ملي وڃي ته وڏي غنيمت سمجهڻ گهرجي.“ مسٽر ڊيوڊسن چيو.

پر برسات ختم ٿيڻ جو نالو ئي نٿي ورتو، تنهنڪري ڇٽين ۽ برساتي ڪوٽن جي مدد سان هو روانا ٿيا. اهڙو ڪو وڏو شهر ڪونه هو. آفيسرن جا ڪي بنگلا هئا ۽ هڪ اڌ دڪان هو. پٺيان پاسي ناريل ۽ ڪيلي جاوڻ ۽ مقامي باشندن جون ڪجهه جهوپڙيون هيون. جو گهر انهن تلاش ڪيو، اهو گهاٽ کان پنجن ميلن جي پنڌ تي هو ڪانيءَ جو ٻه ماڙ گهر هو. ٻنهي منزلن جي سامهون وڏو ورانڊو

هو ۽ سندس ڇت جست جي چادرن جي هئي. مالڪ هڪ عيسائي 'هارن' هو، جنهنکي هڪ ديسي زال، ۽ پورا پورا ڪيترائي ٻار هئا. پنهنجي گهر جي هيٺين منزل ۾ هن هڪ دڪان کوليو هو، جتي ڪپڙو ۽ بند دٻن ۾ ڪم ايندڙ ضروري شيون وڪڻندو هو. جي ڪمرا انهن کي ڏيکاريائين، تن ۾ فرنيچر نه هئڻ جي برابر هو. ڊاڪٽر ۽ مسز ميڪ فيل کي جو ڪمرو مليو، ان ۾ پراڻو ۽ ڦاٽل ٽٽل بسترو هڪ ڇتين لڳل مڇرداني، هڪ لڙڪندڙ ڪرسي ۽ هٿ منهن ڌوئڻ لاءِ هڪ ڪينڊي هئي. انهن منجهيل انداز ۾ چئني پاسن ڏانهن نظر ڊوڙائي. مينهن اڃا وسي رهيو هو.

مسز ميڪ فيل چيو، "مان پنهنجو سامان نه کوليندس. بس جنهن چيز جي ضرورت پوندي ڪڍي ان مهل ڪڍندس."

هن اڃا صندوق مس کولي ته مٿان مسز ڊيوڊسن اچي نڪتي. گهٽي ڦڙت ڏسڻ ۾ ٿي آئي. ناخوشگوار ماحول جو هن تي ذرو برابر به اثر ڪونه ٿيو هو. ايندي ئي چيائين، "منهنجي ڳالهه مڃين ته سئي ۽ ڌاڳو ڪڍ ۽ يڪدم مڇرداني ۽ کي ٺيڪ ڪري وٺ، نه ته اڄ رات هڪ پلڪ لاءِ به اک ٻوٽي نه سگهندين."

ڊاڪٽر ميڪ فيل پڇيو، "ڇا سچ پچ گهڻا مڇر آهن؟"

"هي ۽ ته انهن جي موسم آهي. آپيا ۾ جڏهن گورنمينٽ هائوس ۾ دعوت ڏني ويندي آهي ته ان وقت سڀني عورتن کي وهاڻي جي هڪ هڪ ڇوڙ به ڏني ويندي آهي ته جيئن هو پنهنجون ٽنگون ان ۾ لڪائي ويهن."

مسز ميڪ فيل چيو، "ڪاش، برسات ٿوري وقت لاءِ بند ٿئي. جيڪڏهن سج نڪتل هجي ها ته مان ڪوشش ڪري هن جڳهه کي آرام واري بڻائي ڇڏيان ها."

"اڙي، جيڪڏهن تو انجو انتظار ڪيو ته توکي الاجي ڪيترو وقت انتظار ڪرڻو پوندو. پاگو پاگو ۾ ته سڀ کان وڌيڪ برسات پوندي آهي. ڏس نه هي جبل ۽ هي خليج. اهي ته بارش کي ڇڪيندا رهندا آهن ۽ هي ۽ موسم ته آهي ئي برسات جي." هن ڀريائين ڊاڪٽر ميڪ فيل، کي ڏٺو ۽ پوءِ سندس زال ڏانهن، جي ڪمري ۾ هڪ

ڻي کان جدا ائين لاچار بيٺا رهيا، جيئن چوتڪاري کان نراس ٿيل روح. پنهنجي چپن کي سوڙهو سميٽي، هن سوچيو ته هينئر هننکي پنهنجي هٿن ۾ وٺڻ گهرجي. اهڙن قسم جي بي‌پرواهه ماڻهن کي ڏسي عمر جو دامن هٿن مان ڇڏائجي ويندو آهي. هنجي هٿن ۾ خارش ٿيڻ لڳي ته جيڪر انهنجو سوررو ڪم هو خود ڪري.

”ٻڌو، مونکي سڀ ۽ ڊاڪو ڏيو. مان اوهانجي مڇرداني ٺيڪ ڪريان. ايتري ۾ اوهان پنهنجو ضروري سامان کولي وٺو. ماني هڪ لڳي ملندي“، ۽ ڊاڪٽر ميل فيل ڏانهن منهن ڪري چيائين، ڊاڪٽر ميڪ فيل، اوهان گهاٽ تي وڃي ڏسو ته اوهانجو ڳرو سامان بارش کان بچائي رکيو ويو آهي يا نه! اوهان پاڻ وڃو، چو ته هتانجا ماڻهو اهڙا احمق آهن، جو سامان اهڙي جڳهه تي رکي ڇڏيندا، جتي انهيءَ جي مٿان خوب بارش پوندي رهي.“

ڊاڪٽر پنهنجو برساتي ڪوٽ پاتو ۽ هيٽ لهي ويو. دروازي تي مسٽر هارن جهاز جي ڪئهن آفيسر سان ڳالهائي رهيو هو، جو هينئر ئي هتي پهتو هو. هن سان گڏ هڪ سيڪنڊ ڪلاس پئسينجر به هئي، جنهنکي ڊاڪٽر جهاز ۾ ڪيترائي دفعا ڏٺو هو. جهاز جي آفيسر جو بدن ڪمزور ۽ سڪل ۽ قد ننڍو هو. شڪل جو ڪئو تي لڳو. ڊاڪٽر کي ويجهو لنگهندي ڏسي، هن مٿي جي اشاري سان ڪيس سلام ڪيو ۽ چوڻ لڳو، ”هيءُ ننڍي ماتا وارو معاملو ڏاڍو خراب آهي. مان سمجهانٿو، ته اوهان پنهنجي لاءِ مٿي بندوبست ڪري ڇڏيو آهي.“

ڊاڪٽر ميڪ فيل سوچيو ته هي شخص خواهه مخواهه حجائتو ٿيڻ ٿو گهري، پر جيئن ته هو خود گهٽ ڳالهائو ماڻهو هو، تنهنڪري ان ڳالهه کي برو نه سمجهائين.

”جي ها، اسانکي مٿي هڪ ڪمرو ملي ويو آهي.“

”اوهانجي هم سفر ’مس ٿامپسن‘ به آپيا وڃڻ واري هئي. تنهنڪري مان هنکي به وٺي آيو آهيان“، جهاز جي آفيسر آگوٺي سان مس ٿامپسن ڏانهن اشارو ڪيو، جا هن سان گڏ بيٺي هئي. هنجي عمر ستاويهن سالن جي لڳ ڀڳ تي معلوم ٿي. جسم جي ٿلهوڪي هئي

۽ فيشن جي لحاظ کان وڻندڙ پڻ. هنجو لباس سفيد هو ۽ مٿي تي وڏي سفيد ٽوپي هيس. هنجو ٽلهيون پيڏيون سفيد سوٽي جورابن ۾ ان نڪري هنجي چمڪندڙ بوٽ تلائين ٽي آيون. هن پنهنجي دل لبائيندڙ مشڪ سان ڊاڪٽر ڏانهن ڏٺو.

عورت نراس آواز ۾ چيو، ”هي شخص، هن تنگ ڪمري جا مونکان ڏيڍ ڊالر روزانو وٺڻ جو فڪر ڪري رهيو آهي.“

جهاز جي آفيسر فيصلو ڪندي ٻڌايو، ”مان تو کي ٻڌايان جيئو، هي ۽ مهنجي دوست آهي. هڪ ڏينهن لاءِ هڪ ڊالر کان وڌيڪ ڏيئي نہ سگهندي، بس انهيءَ تي تو کي راضي رهڻ گهرجي.“ واپاريءَ جو بدن ٿلهو ۽ چربيءَ وارو هو. بيئي ڪاپائين. آخر چوڻ لڳو، ”مسٽر سوان، جيڪڏهين اوهان چئو ٿا تہ مان پنهنجي ڪوشش ضرور ڪندس. مان مسز هارن سان صلاح ڪندس ۽ جيڪڏهن اسانکي ٿوري بہ گنجائش نظر آئي تہ اسين گهٽ ڪنداسين.“

”اهي چالاڪيون مونسان نہ ڪر. هي معاملو هتي ئي طئي ٿيڻ گهرجي. تو کي ڪمري جو هڪ ڊالر هڪ ڏينهن لاءِ ملندو ۽ انهيءَ کان وڌيڪ ڪجهہ بہ نہ.“ مس ٿامپسن حجت ڪئي.

ڊاڪٽر ميڪ فيل مشڪيو. جنهن حجت ۽ هوشياريءَ سان هوءَ سودو ڪري رهي هئي، ان لاءِ هن دل ئي دل ۾ تعريف پئي ڪئي. هو خود ان طبعت جو هو جا بہ مسواڙ هنکان گهري ويندي هئي، آهائي ڏيندو هو، چو تہ اهڙي ريڙهہ پيڙهہ کان هو بهتر سمجهندو هو تہ وڌيڪ رقم ڏجي.

واپاريءَ ٿڌو ساهہ کڻندي چيو، ”چڱو مسٽر سوان کي خوش ڪرڻ لاءِ مونکي هڪ ڊالر ئي قبول آهي.“

”ٺيڪ آهي، هي وٽ ۽ هينئر ئي هلي مونکان هڪ پيالو پيءُ. مون وٽ خاص شراب جو ٿورو حصو هن ٿيلهي ۾ آهي. مسٽرسوان، ذرا هنکي ڪٺي هلڻ جي تڪليف ڪندا. ڊاڪٽر صاحب اوهان بہ اچو.“ مسٽر ٿامپسن واپاريءَ کي هڪ ڏينهن جي مسواڙ ڏيندي سينې کي اندر هلڻ جي دعوت ڏني.

”اوهانجي مهرباني،“ ڊاڪٽر جواب ڏنو، ”مان اوهان سان سان شريڪ

ٿي نه سگهندس، ڇوته مونکي هيٺئر وچي اهو ڏسڻو آهي ته اسانجو سامان سڀ نموني رکيو ويو آهي يانه؟" ائين چئي ڊاڪٽر برسات ۾ ٻاهر نڪري ويو.

بندر گاهه تي برسات جو ڇوهو پاڻي هوا سان گڏ زور سان پئجي رهيو هو ۽ سامهون وارو ڪنارو اونداهو نظر اچي رهيو هو. ڊاڪٽر ۾ چئن ڏيسي ماڻهن جي پرسان گذريو، جنجي بدن تي 'لاوا لاوا' جي پيوڪجهه، نه هو. انهن پنهنجي مٿان وڏيون وڏيون چٽيون ڪولي رکيون هيون. اهي ڪارا ماڻهو اهڙي ته آرام سان گهمي ڦري رهيا هئا، ڄڻ تفريح لاءِ نڪتا هئا. ڊاڪٽر کي ڏسنديئي مشڪيا ۽ ويجهو اچڻ تي پنهنجي ٻوليءَ ۾ خير مقدم جا لفظ پئي چيائون.

جڏهن هو واپس گهر آيو ته مانيءَ جو وقت ٿيو هو ۽ انهنجي مانيءَ جو بندوبست واپاريءَ جي ڪمري ۾ ڪيو ويو هو. هي ڪمرو ڪجهه اهڙي نموني ٺهيل هو جو ان ۾ ڪوبه رهي نٿي سگهيو. فقط شان رکڻ لاءِ ٺاهيو ويو هو. ان پوسل واري ڪمري جي فضا طبيعت ' کي بي مزي ٿي ڪري ڇڏيو. پٽين تي سهڻائيءَ لاءِ ريشمي ڪپڙو هنيو ويو هو ۽ ڇت جي وچ ۾ ائڪيل فانوس کي مکين کان بچائڻ لاءِ سنهڙو پيلي رنگ جو ڪاغذ لڳايو ويو هو. ڊيوڊسن اچا ڏائين واپس ڪونه موٽيو هو.

"مونکي معلوم آهي ته گورنر سان ملڻ ويو آهي ۽ منهنجو خيال آهي ته گورنر هنکي مانيءَ لاءِ روڪي ڇڏيو هوندو." مسز ڊيوڊسن چيو.

هڪ ڪاري رنگ واري ڇوڪري هنن لاءِ ٻُگهل گوشت ڪٽي آئي ۽ ٿورڙي دير ڪانپوءِ واپاري هي ڏسڻ لاءِ پاڻ اچي نڪتو ته انهن کي ڪائڻ لاءِ پنهنجي پسند جو کاڌو مليو يا نه!

ڊاڪٽر هارن کان پڇيو، "مسٽر هارن، مونکي معلوم ٿيو آهي ته اسان سان گڏ هڪ ٻيو به مهمان آهي."

"انهيءَ هيٺ هڪ ڪمرو ورتو آهي ۽ بس. ڪاڌي جو انتظام هوءَ پاڻ ڪندي." هارن جواب ڏنو.

هارن ٻنهي عورتن ڏانهن ادب سان ڏنو. چيائين، "مان هن کي

هيٺ رهايو آهي ته جيئن اوهان ڪان جدا هجي. اوهان لاءِ هوءَ ڪڏهن به تڪليف جو باعث ثابت ڪين ٿيندي."

"ڇا جهاز جي مسافرن مان ٿي ڪا آهي؟" مسز ميڪ فيل سوال ڪيو.

"جي ها خاتون، هوءَ جهاز جي ٻئي ڪيبن ۾ سفر ڪري رهي هئي. هنڪي آپيا وڃٿو هو. اتي هن لاءِ هڪ خزانچيءَ جي جڳهه خالي آهي." هارن ٻڌايو.

"اڇا."

جڏهن واپاري هليو ويو ته ڊاڪٽر چوڻ لڳو، "منهنجو خيال آهي ته جڏهن هوءَ ڪمري ۾ ماني کائيندي ته هنڪي صحيح لطيف ڪونه ايندو."

"جيڪڏهن هوءَ ٻئي ڪيبن ۾ هئي ته ٿي سگهي ٿو ته هوءَ ناخوش نه هجي، پر مان چڱيءَ طرح ڏسي نه سگهيس ته هوءَ ڪير ٿي سگهي ٿي." مسز ڊيوڊسن رايو ڏنو.

"جڏهن ڪوارٽر ماسٽر هنڪي پاڻ سان وٺي آيو ته مان اتفاق سان اتي بيٺو هوس. هجنو نالو مس ٿامپسن آهي." ڊاڪٽر ٻڌايو.

مسز ڊيوڊسن پڇيو، "هوءَ اها عورت ته نه آهي جا گذريل رات ڪوارٽر ماسٽر سان گڏ ناچ ڪري رهي هئي؟"

"بس، اها ٿي ٿي سگهي ٿي. مان ان وقت سوچي رهي هيس ته هيءَ عورت ڪير آهي. مونڏانهن ڪجهه تيز نظرن سان ڏسي رهي هئي." مسز ميڪ فيل چوڻ لڳي.

"ها، ڪجهه سٺو انداز ڪونه هيس." مسز ڊيوڊسن وچ ۾ ڳالهائيندي چيو.

انهيءَ کانپوءِ اهي هيڏانهن هوڏانهن جون ڳالهيون ڪندا رهيا ۽ ماني کائڻ کانپوءِ هڪ ٻئي کان جدا ٿي پنهنجي پنهنجي ڪمرن ۾ سمهڻ لاءِ هليا ويا. ڇو ته ان ڏينهن صبح جو تمام سوير اٿيا هئا.

ٻئي ڏينهن صبح جو جڏهن ننڊ مان اٿيا ته ڏٺائون ته آسمان جي رنگت ميرانجهڙي هئي ۽ مٿس ڪڪراڇا ڪارا تائين ڇانيل هئا. پر برسات بند ٿي چڪي هئي. هو گهمڻ لاءِ انهيءَ وڏي سڙڪ ڏانهن نڪري

ويا جا آمريڪا وارن ڪاريءَ جي ڪناري سان ناهي هئي.

واپس اچڻ تي هنن کي معلوم ٿيو ته ڊيوڊسن اڃهو هينئر ئي واپس وريو هو.

"اسانکي هتي شايد پندرهن ڏينهن لاءِ ترسڻو پوي. مون گورنر سان انهيءَ باري ۾ بحث ڪيو پر هن جو چوڻ آهي ته انهيءَ جو ڀو ڪوبه علاج ڪونه آهي،" ڊيوڊسن خارون کائيندي چيو.

مسز ڊيوڊسن پريشان ٿيندي مڙس ڏانهن ڏٺو ۽ چيائين، "مسٽر ڊيوڊسن جي بس اهائي خواهش آهي ته جيئن هو بنا ڪنهن دير جي پنهنجي ڪم تي پهچي وڃي."

مسٽر ڊيوڊسن ورانڊي ۾ گهمندو به رهيو ۽ چوندو به رهيو، "اسانکي هتان ويندي هڪ سال ٿيو آهي. ديسي مبلغن جي نگراني مشن ڪندي رهي آهي، انهن جي خلاف مان ڪجهه به چئي نٿو سگهان. خدا ترس، عبادت گذار ۽ سچا عيسائي آهن، اهڙا جو انهنجي عيسائيت اسانجي ملڪ وارن جي عيسائيت کي شرمنده ڪري سگهي ٿي — مگر انهن ۾ ڪم ڪرڻ جي صلاحيت افسوسناڪ حد تائين گهٽ آهي. اهي هڪ دفعو همت پڪڙيندا پر هميشه لاءِ انهن جي همت اها نه ٿي رهي سگهي. جڏهن اوهان مشن کي هڪ ديسي مبلغ جي حوالي ڪندا، ته اهو ڪيترو به قابل اعتماد نظر اچي، تنهن هوندي به اوهان ڏسندا ته هن منجهه برايون ضرور رڙهي ايندديون."

هينئر مسٽر ڊيوڊسن بلڪل چپ چاپ بيٺو رهيو. هي ڊگهي قد سان ۽ سنهڙي بدن وارو هو. پيلي رنگ واري شڪل ۾ وڏيون چمڪندڙ اکيون هيس. انهن ته هنکي ويتر گهڻو رعب وارو بڻائي ڇڏيو هو. هنجي گرمجوش ۽ وڏي گجندڙ آواز مان هنجو خلوص ٿي ظاهر ٿيو.

"مونکي اميد آهي ته مونکي ڪرڻ لاءِ ڪم بلڪل تيار ملندو. مونکي جو به ڪم ڪرڻ لاءِ ملندو، ان ساعت ئي ڪندس. جيڪڏهن وڻ اندران ڪري ويو آهي ته انکي وڏي باهه ۾ ساڙيو ويندو."

شام جو جڏهن انهن چانهه پيتي ۽ رات جي ماني انهن کي کائڻي ڪيز هئي، ته به ان ڪمري ۾ ويٺائي ئي رهيا، پيئي عورتون ڪم ڪنديون

رهيون. ڊاڪٽر ميڪ فيل پنهنجو پائيپ پئيندو رهيو ۽ مسٽرڊيوڊسن ٻيٽن ۾ پنهنجي تبليغي ڪم جي روداد ٻڌائڻ شروع ڪئي:

”جڏهن اسين اُتي پهتاسين ته اسان ڏٺو، ته اُتان جي ماڻهن کي گناهه جو ڪو احساس ئي ڪونه هو ، اهي هڪبئي پٺيان الاهي احڪام ڀڃندا رهيا. انهن هي ڪڏهن به محسوس نه ڪيو، ته اُهي غلط ڪم ڪري رهيا آهن. مان سمجهانٿو ته منهنجي لاءِ هيءُ ڏکيو هو ته انهن ديسي ماڻهن جي اندر ۾ گناهه جو احساس جاڳائجي.“

ڊاڪٽر ميڪ فيل ۽ ان جي زال کي هي معلوم ٿي چڪو هو ته ڊيوڊسن، پنهنجي زال سان ملڻ کان اڳ لڳاتار پنج سال سليمان ٻيٽن ۾ ڪم ڪري چڪو آهي. هوءَ چين ۾ تبليغي ڪم ڪندي هئي. بوسٽن ۾ تبليغي ڪم ڪرڻ وارن جو هڪ اجتماع ٿيو هو. انهيءَ ۾ انهن ٻنهي جي ملاقات ٿي. ٻنهي جي شادي ٿيڻ کانپوءِ انهن کي هنن ٻيٽن ۾ موڪليو ويو، جتي اُهي انهيءَ وقت کان محنت سان ڪم ڪندا رهيا.

مسٽر ڊيوڊسن سان جيتري گفتگو ٿي، ان مان هڪ ڳالهه جو اندازو ته لڳي ويو ۽ اُهو هي، ته هو همت هارڻ وارو ماڻهو نه هو. هو طب به ڄاڻندو هو ، انهيءَ ڪري ٻيٽن ۾ ڪنهن به وقت هنکي گهرايو ويندو هو. طوفاني ڏڪڻ سمنڊ ۾ دريائي جانور شڪار ڪرڻ واري ٻيڙي به برسات جي موسم ۾ محفوظ نه سمجهي ويندي آهي، پر اڪثر ٿيندو ائين هو ته هُو معمولي ننڍڙيءَ ٻيڙيءَ ۾ نڪري پوندو هو ۽ هر وقت کيس ٻڏڻ جو خطرو رهندو هو. بيماري يا حادثي جو ٻڌو ئي ٻڌي هو ان وقت ئي رواني ٿيڻ ۾ ڪڏهن به سستي نه ڏيکاريندو هو. ڪيترا دفعا ته ائين ٿيو، جو پنهنجي جان بچائڻ لاءِ کيس سڄي رات ونجهه هڻندي گذري ۽ اڪثر ائين به ٿيو جو مسز ڊيوڊسن اِهو سمجهيو ته هو طوفان جي نظر چڙهي ويو. مسز ڊيوڊسن وچ ۾ ڳالهائيندي ٻڌايو ، ”مان ڪڏهن ڪڏهن هنکي وڃڻ کان روڪيندي رهندي هيس يا ان وقت تائين ترسڻ لاءِ چوندي هيس، جيستائين موسم ٺيڪ ٿي وڃي، پر هن منهنجي ڳالهه ڪڏهن به نه مڃي. هو ضد جو ڏاڍو پڪو آهي. هڪ دفعو هن ارادو ڪيو ته ڪير

هنکي روکي نٿو سگهي.“

”جيڪڏهن مان چرڪان ۽ همت هاري ويهان ته ديسي ماڻهن
کي ڪهڙي منهن سان چوان ته ’خدا تي ڀروسو رکو؟‘ بلڪل ڊپ
ٿيندو آهي، ڪڏهن به نه. ديسي ماڻهن کي هي اعتبار هوندو آهي،
جيڪڏهن آءٌ مونکي گهرائيندا، انهنجي مصيبت جي وقت،
مان حتي الامڪان ڪوشش ڪري، انهنجي مدد لاءِ ضرور پهچي
ويندس. اوهان اِهو سمجهو ٿا ته جڏهن مان خدا جو ئي ڪم ڪرڻ
لاءِ وڃان ٿو، ته خدا مونکي وساري ڇڏيندو؟ انهيءَ جي حڪم سان
هوا لڳي ٿي ۽ انهيءَ جي ئي امر سان لهرون وڪڙ کائين ٿيون.“
ڊيوڊسن چيو.

ڊاڪٽر فيل ڪجهه گهٽ همت وارو ماڻهو هو. جنگ جي ميدان
تي جڏهن مورچن مٿان گوليون ڪڙڪات ڪري لنگهنديون هيون،
تڏهن هو پريشان ٿي ويندو هو ۽ جڏهن هو فوجي اسپتال ۾ آپريشن
ڪندو هو، ته سندس پيشانيءَ تان پگهر وهڻ لڳندو هو. سندس عينڪ
جا شيشا گهٽ روشني ڏيندا هئا ۽ هٿ ڏڪڻ لڳندا هئا. هن عيسائي
مبلغ ڏانهن جڏهن پرتو نگاهه سان ڏٺو، تڏهن هنجي جان مان
سيسراٽيون نڪرڻ لڳيون. چوڻ لڳو،

”افسوس جو مان ائين چئي ٿو سگهان ته مونکي ڪڏهن ڊپ نه ٿيو.“

ڊيوڊسن کيس ٽوڪيندي چيو، ”افسوس جو تون خدا تي ڀروسو
رکي سگهين!—“ ۽ وري ڪنهن نامعلوم سبب ڪري، مسٽر ڊيوڊسن
کي گذريل زمانو ياد اچي ويو. آهو زمانو، جو هن ۽ هنجي زال گڏ
گذاريو هو:

”ڪڏهن ڪڏهن ائين به ٿيندو هو، منهنجي ۽ مسز ڊيوڊسن جي
ٻلن تان، هڪبئي کي ڏسندي، ڳوڙها وهندا هئا. ڏينهن رات ڪم
ڪندا هئاسين ۽ پوءِ به ترقي نه ٿيندي هئي. جيڪڏهن منهنجي زال
مونسان گڏ نه هجي ها، ته خدا ٿو سمجهي ته مان ڇا ڪريان ها.
جڏهن منهنجي دل سست ٿيندي هئي ۽ اميد باقي نه رهندي هئي ته
هوءَ مونکي همت ٻڌائيندي هئي ۽ اميد ڏياريندي هئي.“

انوقت مسز ڊيوڊسن، پنهنجو ڪنڌ هيٺ ڪيو ۽ پنهنجي ڪم

ڪي لڳي ويئي. انجي پيريل ڳٽن تي چڊي رنگ جي ڳاڙهاڻ ا
ويئي ۽ سندس هٿ ڏڪڻ لڳا، پرهن ڪجهه چوڻ، نيڪ نہ سمجهي
ڏيوڏ سن ٻڌائيندو رهيو: ”اسانجي مدد ڪرڻ وارو ڪير بہ ڪ
نہ هو. اسين اڪيلا هئاسين. پنهنجن ڪان هزارين ميل پري، اونداهي
۾ ويڙهيل. جڏهن منهنجو بدن ٽڪ سبب ٽڪر ٽڪر ٿيندو هو
منهنجي زال پنهنجو ڪم ڇڏي انجيل کڻي ايندي هئي ۽ پڙهه
ٻڌائيندي هئي، ايستائين جو مونکي سڪون اچي ويندو هو - جئين
ڪنهن ننڍڙي ٻار جي اکين ۾ ننڊ پرجي ايندي آهي. ۽ جڏهن هو
پڙهڻ ڪانپوءِ پاڪ ڪتاب بند ڪندي هئي تہ چوندي هئي، ’انهن
جي مڙني ٻچڙاين هوندي بہ انهنکي بچائيندا،‘ تہ منهنجو ٽڪل اعتبا
وري تازو ٿي ويندو هو. انوقت مان چوندو هئس، ’ها، خدا جي مد
سان مان انهنکي بچائيندس. مان انهنکي ضرور بچائيندس.“ ايترو چئي
هو ميز جي پرسان ائين اچي بيٺو، ڄڻ تہ ليڪچر ڏيئي رهيو آهي
”دراصل فطرتاً آهي ايترا تہ پنتي پيل هئا، جو انهنکي پنهنجي برائي
ڏسڻ ۾ ئي نٿي آئي. جن جن ڳالهين کي هو فطري چوندا هئا، انهن
متعلق اسين کين چوندا هئاسين تہ اهو گناهه آهي. اسانکي هي ٻڌائڻو
پوندو هو تہ نہ صرف زنا، ڪوڙ ۽ چوري گناهه آهي پر اگهاڙي جسم
رهڻ، ناچ ڪرڻ ۽ ديول نہ وڃڻ بہ گناهه آهي. مون ان ڳالهہ کي
بہ گناهه قرار ڏنو، تہ جوان ڇوڪريون پنهنجو سينو اگهاڙو رکن ۽
مرد پنهنجون پتلونون نہ پائين.“

ڊاڪٽر فيل ڪنهن حد تائين عجب کائيندي چيو، ”اهو ڪيئن؟“
”مون انهن تي ڏنڊ مقرر ڪري ڇڏيا. ظاهر آهي تہ ماڻهن کي
اهو اعتبار ڪرائڻ تہ آهي گناهه ٿا ڪن، فقط هڪ ئي رستو آهي ۽ اهو
هيءُ تہ جيڪڏهن آهي گناهه ٿا ڪن تہ انهنکي سزا ضرور ملڻ گهرجي.
جيڪڏهن آهي ديول ۾ نٿا وڃن تہ مان انهن تي ڏنڊ وجهندو آهيان،
۽ جي آهي ناچ ٿا ڪن تہ انهن تي ڏنڊ وجهندو آهيان. جيڪڏهن
آهي نيڪ لباس نہ ٿا پهرين تہ انهن تي بہ مان ڏنڊ وجهندو آهيان. مون
هڪڙي قسم جو محصول مقرر ڪري ڇڏيو هو. هر گناهه جي قيمت
نقديءَ جي صورت ۾ ادا ڪئي وڃي يا ڪم جي صورت ۾. اهڙي

ڻني آخر مون انهنکي سمجهڻ لاءِ مجبور ڪري ڇڏيو.“

”پر ڏنڍ ڏيڻ کان انهن ڪڏهن انڪار نه ڪيو؟“ ڊاڪٽر فيل ي حيرت لڳي.

”انڪار ڪيئن ڪري ٿي سگهيا.“ ڊيوڊسن چوڻ لڳو.

”آءٌ وڏو بهادر ماڻهو هوندو، جو مسٽر ڊيوڊسن جي حڪم جو نابلو ڪندو.“ مسز ڊيوڊسن ڏند پيڪوڙي وچپر جواب ڏنو.

ڊاڪٽر فيل پريشان نظرن سان ڊيوڊسن ڏانهن ڏٺو. جو ڪجهه ن ٻڌو و تنهن هنکي ڏڪائي ڇڏيو، پر هن پنهنجي ناپسندگيءَ جو ظهار نه ڪيو.

”اوهانکي هي وسارڻ نه گهرجي ته مون وٽ آخري علاج هي و، جو مان انهنکي ديول جي رڪنيت کان خارج ڪري سگهان و.“ ڊيوڊسن ٻڌايو.

”ڇا انهن تي انهيءَ جو اثر ٿيندو هو؟“ ڊاڪٽر پڇيو.

ڊيوڊسن مشڪيو ۽ هوريان پنهنجي هٿن کي هڪٻئي سان ملائيندو رهيو، ”پوءِ اُهي پنهنجو ڪوپرو وڪڻي نه سگهندا هئا. جڏهن مرد مڇيون ڦاسائي ايندا هئا، ته انهنکي انهيءَ مان پنهنجو حصو نه ملندو هو. بس، ائين سمجهو ته بک مرڻ واري حالت اچي ٿيندي هين. جنهن جو، انهن تي وڏو اثر ٿيندو هو.“

انهيءَ تي مسز ڊيوڊسن چيو، ”هننکي فريڊ اوهلن جو قصو ٻڌايو.“

”فريڊ اوهلن ڊينمارڪ جو هڪ سوداگر هو، جو ڪيترن سالن کان پيٽن ۾ آيل هو. واپارين وانگر هي به ڪافي مالدار هو. جڏهن اسان پيٽن ۾ شروعات ۾ وياسين ته هو خوش نه ٿيو. ڳالهه هيءَ هئي جو هو پنهنجي من ماني ڪندو رهندو هو. اُتان جي ماڻهن کان ڪوپرو جڏهن ڪيس وٺندو هو ته خريد ڪندو هو، پر ڪين قيمت جي بدران سامان ۽ شراب ڏيندو هو. هنکي هڪ ديسي زال به هئي، پر وڏو آواره مزاج هو، شرابي به هو. مون هنکي موقعو ڏنو ته جيئن هو پنهنجي حرڪتن کان باز اچي، پر هن نه مڃيو ويتر مونتي ٺٺوليون ڪندو رهيو.“

آخري لفظ چوندي، ڊيوڊسن جو آواز جهڪو ٿي ويو ۽ هو ٻن

ٿن منٽن لاءِ چپ ٿي ويو. انهيءَ خاموشيءَ ۾ خوف جو اثر هو.

چوندو رهيو، ”ٻن سالن اندر هو تباهه ۽ برباد ٿي ويو. پنجويهه سالن ۾ جو ڪجهه ڪمايو هئائين، سڀ ڪائنس ويندو رهيو. مون هن ختم ڪري ڇڏيو ۽ آخر ۾ مجبور ٿي مون وٽ آيو ۽ ليلائيند مونکان سڌني وڃڻ لاءِ پاڙو گهريائين.“

مسز ڊيوڊسن پنهنجي مڙس جي ڳالهه اڌ ۾ ڪٽيندي ٻڌايو، ”جڏ هو مسٽر ڊيوڊسن وٽ آيو، ان حالت ۾ ڪاش، اوهان هنکي ڏسو هو هڪ خوبصورت ۽ طاقتور شخص هو. هنجي بدن تي ڪافي چرٻ هئي ۽ سندس آواز وڏو ۽ بلند هو، پر هيئنر هنجي بناوت اڌ رهجي ويئي هئي ۽ هتي ڪان پيرن تائين ڏڪي رهيو هو، جڻ اوچتو پيرو ٿ ويو هجي.“

ڊيوڊسن بنا مطلب جي ٻاهر رات جي اونداهيءَ ۾ تڪي رهيو هو. ان وقت برسات وري شروع ٿي.

اوچتو ٺي اوچتو هيٺان آواز آيو ۽ ڊيوڊسن ڦيرو ڏيئي پنهنجي زال ڏانهن سواليه نظرن سان ڏٺو. گراموفون جو آواز— کهرو ۽ تيز هڪ بيهوده ڌن زور سان وڄي رهي هئي.

”ها چا آهي؟“

مسز ڊيوڊسن پنهنجي عينڪ کي اڳر سان نڪ تي ٺيڪ ڪندي چيو، ”ٻئي درجي جي مسافرن مان هڪ، هيٺ ڪمرو ورتو آهي شايد انهيءَ وٽان هي آواز اچي رهيو آهي.“

سڀيئي خاموشيءَ سان ٻڌندا رهيا. ايتري ۾ نچڻ جو آواز اچڻ لڳو. ساز بند ٿي ويو ۽ شيشن جي کڙڪڻ جو آواز ۽ گرمجوشيءَ سان ڳالهائڻ جو گوڙ ٻڌڻ ۾ آيو.

ڊاڪٽر ميڪ فيل چوڻ لڳو، ”منهنجو خيال آهي، ته جهاز تي جتي هنجا دوست هئا، انهنکي الوداعي پارٽي ڏيئي رهي آهي. جهاز ٻارهين لڳي روانو ٿيندو. ائين آهي نه؟“

ڊيوڊسن ڪوبه جواب ڪونه ڏنو. هن پنهنجي واچ ڪڍي وقت ڏٺو. پنهنجي زال کان پڇيائين، ”چا تون تيار آهين؟“

هوءَ اٿي بيٺي ۽ پنهنجو ڪم سهيڙيندي چيائين، ”ها، مان

تيار آهيان."

ڊاڪٽر فيل چيو، "اجا ته سوير آهي. سمهڻ جو وقت ته ٿيو ڪين آهي."

مسز ڊيوڊسن ٻڌايو، "اسانکي گهڻو ڪجهه پڙهڻو آهي. اسين ڪٿي به هجون، رات جو سمهڻ کان اڳ ۾ انجيل جو هڪ باب ضرور پڙهندا آهيون، ۽ سو به تفسير سان. ان تي خوب بحث مباحثو ڪندا آهيون. ذهن لاءِ هڪ عجيب تربيت هوندي آهي."

پنهي جوڙن هڪ ٻئي کي شب بخير چيو. ڊاڪٽر ۽ مسز فيل ڪمري ۾ اڪيلا رهجي ويا. ٻن ٽن منٽن تائين انهن مان ڪنهن به نه ڳالهايو. آخر ڊاڪٽر چيو، "چڱو ائين ٿيندو ته مان وڃي تاس وٺي اچان."

مسز فيل هن ڏانهن شڪي نگاهه سان ڏٺو. ڊيوڊسن ۽ هنجي زال سان جا گفتگو ٿي هئي، آن هنجي طبيعت کي بي مزي ڪري ڇڏيو هو، پر هن ائين چوڻ پسند نه ڪيو ته هن وقت تاس کيڏڻ مناسب نه آهي، جڏهن ته ڊيوڊسن ۽ هنجي زال ڪهڙي به وقت واپس اچي ٿي سگهيا. ڊاڪٽر فيل وڃي تاس وٺي آيو. مسز فيل تاس جي پتن کي ويٺي ڏسندي رهي. ڪيس دل ئي دل ۾ گناهه جو احساس ٿي رهيو هو. هيٺ بدمستيءَ جو گوڙ ٿيندو رهيو.

ٻئي ڏينهن موسم خوشگوار هئي. ڊاڪٽر فيل ۽ سندس زال کي جيئن ته پاڳو پاڳو ۾ پندرهن ڏينهن ڪاٽڻا هئا، تنهنڪري پنهنجو وقت سهڻي نموني گذارڻ لاءِ ويٺي تدبيرون سوچيندا رهيا. آهي بندر ڏانهن وڃي پنهنجي پيٽي مان ڪيترائي ڪتاب ڪيڏي آيا. نيوي جي اسپتال جي ڊاڪٽر سان مليا ۽ هن سان گڏ اسپتال وڃي، آتان جي مريضن کي ڏٺائون. گورنر جي بنگلي تي وڃي، انهن پنهنجي سڃاڻپ جا ڪارڊ ڏنا. رستي تي مس ٿامپس انهنجي پرسان لنگهي. ڊاڪٽر تعظيم ۾ پنهنجي ٽوپي لاٿي ۽ هن وڏي ۽ وٺندڙ آواز ۾ ڊاڪٽر کي سلام ڪيو. گذريل ڏينهن وانگر هنجو فراڪ سفيد هو. آهوئي چمڪندڙ وڏي ڪڙيءَ وارو بوٽ، جنهنجي ڪنارن مان هنجي ٿلهن پيرن جو ماس ايريل نظر اچي رهيو هو، سهڻو منظر پيش ڪري رهيو هو.

مسز ميڪ فيل چوڻ لڳي، ”مونکي چوڻو ڏي پوي ٿو ته هنجو هي لباس مناسب نه آهي. مونکي ته ڪا گهٽ درجي عورت ٿي نظر اچي.“

جڏهن اُهي گهر واپس ڏيهتا ته ڏٺائون آها عورت واپاريءَ جي ڪارن پارن مان هڪ سان ورانڊي ۾ راند ڪري رهي هئي.

ڊاڪٽر فيل پنهنجي زال کي آهستي چيو، ”هن سان ۾ ئي لفظ ڳالهاءِ. هتي هوءَ اڪيلي آهي. اِهو سنو نٿو لڳي ته هنکي بلڪل نظرانداز ڪيو وڃي.“

مسز فيل ٿورو هٻڪي، پر هنجي اِها عادت هئي ته جو ڪجهه هنکي پنهنجو مڙس چوي، اُهو هوءَ مڃي. بيوقوفن وانگر مس ٿامپسن کي مخاطب ٿي چيائين، ”شايد اوهان به هن گهر ۾ ترسيل آهيو.“

”وڏي مصيبت آهي. آهي نه مصيبت جو هن گهوڙن جي ٿان ۾ رهجي. ماڻهو ته ائين ٿا چون ته تون وڏي خوش نصيب آهين جو توکي هي ڪمرو ملي ويو. ڪنهن ديسي ماڻهوءَ جي گهر رهڻ مونکي پسند ڪين آهي، پر لاچار ائين ڪرڻو پيو. مونکي سمجهه ۾ نٿو اچي ته هت ڪو هوٽل ڇو نه آهي.“ مس ٿامپسن ڪيس جواب ڏنو.

هن ۾ تي ڳالهايون پيون به ڪيون، وڏي آوازسان ۽ ڊيگهه واريون. مس ٿامپسن هينئر ڳالهين ڪرڻ لاءِ تيار نظر ٿي آئي، پر مسز فيل وٽ اهڙين ڳالهين لاءِ تمام گهٽ وقت هو.

”چڱو، ته مان مٿي وڃان ٿي.“ چئي مسز فيل ڏاڪڻ جا ڏاڪا چڙهڻ لڳي.

شام جي وقت جڏهن اُهي چانهه پيئڻ ويٺا، ته ڊيوڊسن اندر ايندي چيو، ”مان ڏنو ته جا هيٺ ترسيل عورت آهي، ان وٽ به جهازران ويٺا آهن. سمجهه ۾ نٿو اچي ته انهن سان هنجي دوستي ڪيئن ٿي.“

مسز ڊيوڊسن جواب ڏنو، ”آها محتاط به ته نظر نٿي اچي.“

بيڪار ۽ بي مقصد ڏينهن گذارڻ ڪري سڀ ٿڪل هئا.

ڊاڪٽر فيل ڳالهايو، ”جيڪڏهن اسانکي پندرهن ڏينهن اهڙي نموني گذارڻا پيا، ته اِهو نٿو چئي سگهجي ته اسانجو حشر ڪهڙو ٿيندو.“

ڊيوڊسن جواب ڏنو، ”ڪرڻ لاءِ ڪم ته بس اهوئي آهي ته ڏينهن

کي مختلف مصروفيتن ۾ ورهائي ڇڏجي. مان چند ڪلاڪ مُطالعي لاءِ جدا ڪري ڇڏيندس ۽ ٻه ٽي ڪلاڪ گهمڻ ڦرڻ لاءِ. پوءِ برسات پوي يا نه پوي- برسات جي موسم ۾ اوهانکي برسات جي ڪابه پرواهه نه ڪرڻ گهرجي- ۽ ٻه ٽي ڪلاڪ آرام لاءِ مخصوص ڪري ڇڏيندس.

ڊاڪٽر فيل پنهنجي ساٿيءَ ڏانهن ائين ڏٺو، جيئن هنکي هنجي ڳالهه تي اعتبار نه آيو هجي. ڊيوڊسن جي پروگرام هنکي پريشان ڪري ڇڏيو. هيٺئر وري آهي پڳل گوشت کائي رهيا هئا. شايد بورچيءَ کي پيو ڪجهه پچائڻ ايندو ٿي ڪونه هو. ايتري ۾ هيٺ گرافون وڄڻ شروع ٿيو. ڊيوڊسن ان آواز کي ٻڌي چرڪي ويو. ٻه ڪڇيائين ڪين. مردانو آواز به هيڏانهن اچڻ لڳو. مس ٿامپسن جا مهمان پاڻ ۾ ڪڏجي هڪ گيت ڳائي رهيا هئا ۽ تنهن بعد هنجو وڏيل آواز ڏاڍيان ٻڌڻ ۾ آيو. گهڻو گوڙ ٿي ويو. ٿهڪ ٻڌجي رهيا هئا. چارئي ڄڻا مرد ۽ عورتون، جي مٿين جڳهه ۾ ويٺي ڳالهين ڪرڻ جي ڪوشش ڪري رهيا هئا، مجبور هئا ته گلاسن جي ڪڙڪڻ ۽ ڪرسين کي گهلڻ جو آواز ٻڌندا رهن. شايد ٻيا به ڪي مهمان اچي نڪتا هئا. مس ٿاڀسن پارٽي ڏني هئي.

ان وقت ڊيوڊسن ۽ ڊاڪٽر جي وچ ۾ طب تي ڳالهيون ٿي رهيون هيون. مسز فيل پنهي جي ڳالهه کي اڌ ۾ ڪٽي چيو، ”مونکي حيرت اِها آهي، ته هن عورت ان ننڍي ڪمري ۾ ايترا ماڻهو ڪيئن ماپايا آهن؟“

هنجي ان چوڻ سان اِهو معلوم ٿي ويو، ته هنجا خيال ڪٽي ڪٿي گهمي رهيا هئا. ڊيوڊسن جي نڪ گهنجائڻ مان ثابت ٿيو ته جيتوڻيڪ هو طب جي مضمون تي ڳالهائي رهيو هو، تنهن هوندي به هنجو ذهن اَن طرف ٿي سوچي رهيو هو. ڊيوڊسن اوچتو ان وقت ٽپ ڏئي اٿيو، جڏهن ڊاڪٽرفيل فلينڊرز جي لڙائيءَ جو هڪ تجربو مزي سان ٻڌائي رهيو هو.

مسز ڊيوڊسن پڇيو، ”ڪهڙي ڳالهه آهي، الفريڊ؟“

”اف! مونکي اهو خيال ٿي نه رهيو. اڙي: هيءَ ته ايويليءَ کان نڪتل آهي.“ ڊيوڊسن رڙ ڪئي.

”اهڙي ته هوءَ ڏسڻ ۾ نٿي اچي.“

”هونولولو وٽ هوءَ جهاز ۾ سوار ٿي هئي. صاف ظاهر آهي ته هن آهوئي ڏنڊڏ هتي شروع ڪري ڏنو آهي. هتي.“ ڊيوڊسن پويون لفظ ڪاوڙ ۾ چيو.

”ايويلي ڇا آهي؟“ مسز فيل پڇيو.

”ڊيوڊسن پنهنجين ڪارين اکين سان هن ڏانهن نهاريو ۽ ڪاوڙ مان منجهان هنجو آواز ڏڪڻ لڳو، ”هونولولو جي گندي جڳهه. رنڊين جو علائقو. اسانجي تهذيب تي هڪ ڪارو داغ هو.

”ايويلي، شهر جي ڇيڙي تي هو. گهٽين مان گذرندي جڏهن بندر گاهه جي ويجهو ايندي، اڳتي وڃبو آهي تڏهن اونداهيءَ ۾ لڏندڙ پُل کان گذرندي هڪ ويران سڙڪ ايندي آهي، جنهن ۾ ڪڏهن کوپا آهن. انکان ٿورو اڳتي هڪدم روشني واري آبادي ايندي، سڙڪ جي ٻنهي پاسن کان ڪارون بيهارڻ جي جڳهه آهي. آتي سيلون آهن، وڏي ناٺ واريون جن ۾ مشيني پيانو رڙيون ڪندا رهندا آهن. انهيءَ بازار ۾ حجامن جا ۽ تماڪ وڪڻڻ وارن جا دڪان به آهن. آنان جي فضا چرندڙ ۽ اميدافزا خوشيءَ سان ڀريل رهندي آهي. ايويلي جي وچ منجهان هڪ روڊ نڪرندي ان جي آباديءَ کي ٻن حصن ۾ ورهائي ٿو. جنهن به پاسي مُڙجي، ڪابي يا ساڄي، ان علائقي ۾ وڃي نڪربو. ان آباديءَ ۾ سائي رنگ جي ننڍڙن ننڍڙن بنگلن جي قطار آهي، جن جي وچ مان سڌا ۽ ڪشادا رستا آهن. آباديءَ کي باغيچن سان سينگاريو ويو آهي. آنان جي باقاعده سجاوٽ ڪوڙي رعب جو احساس ٿي جاڳايو. ڇو ته محبت کي تلاش ڪرڻ لاءِ ڪڏهن اهڙي نموني باقاعده انتظام نه ڪيو ويندو آهي. رستي تي ڪٿي ڪٿي برقي بتيون ٽمڪي رهنديون هيون. جيڪڏهن بنگلن جي ڪليل درين منجهان باهر روشني نه پوي، ته سڄي علائقي ۾ اونده ٿي هجي. آتي مرد چڪرڪاٽيندا رهندا هئا ۽ انهن عورتن کي گهوري گهوري ڏسندا رهندا آهن، جي درين جي ڀر ۾ ويهي پڙهنديون رهنديون يا سبنديون رهنديون هيون. ڏسندڙن جي انهنکي پرواهه ئي نه رهندي هئي. آهي عورتون جدا جدا قومن جون آهن ۽ مرد به سڀني قومن سان واسطو رکندڙ هوندا آهن- آمريڪا وارا، بندر گاهه ۾ ايندڙ جهازن جا ملازم

وجي پيڙين جا بندو وچي، شراب پيئل پيٽ ۾ آيل ڪار ۽ اچا فوجي ماڻهو، ٻن ٻن ۽ ٽن ٽن ڄڻن جو ٽولو ٿا هي گهمندڙ جاپاني، هوائي جا رهندڙ، ڍ گها ڪپڙا پائيندڙ چيني ۽ ڍ گهڻن ٽوپين وارا فلپائينز- سڀ خاموش ۽ دٻيل خواهش سيني ۾ سانڍي، رنگين بنگلن جو طوائف ڪندي ڏسڻ ۾ ايندا هئا."

ڊيرڊسن ڏاڍي جوش ۾ چيو، "ڏکڻ سمنڊ ۾ انڪان وڌيڪ بدنام ڪا ٻي جڳهه ڪونه هئي. عيسائي مبلغ هر سال انجي خلاف تحريڪ هلائيندا رهيا. آخر ۾ آتان جي هڪ اخبار ان مسئلي کي ڪنيون. پوليس ڪارروائي ڪرڻ کان انڪار ڪري ڇڏيو، اوهان انهن جا دليل ته سمجهو ٿي ٿا. انهن جو رايو آهي ته برائي ته ناگزير هوندي آهي، تنهنڪري انجو سڀ کان سٺو علاج هي آهي، ته انکي هڪ جڳهه تي محدود رکيو وڃي ۽ ان تي قبضو ڪيو وڃي. پر حقيقت هيءَ آهي ته انهنکي رشوت ڏني ويئي هئي. نه فقط انهن بدمعاش دڪاندارن پر خود رنڊيون به رشوت ڏينديون رهيون، پر آخر پوليس کي مجبور تي ڪارروائي ڪرڻي ٿي پئي.

"انهن ڏينهن ۾ مون اِها خبر انهن اخبارن ۾ پڙهي هئي، جي هونولولو کان جهاز رستي ايندي يون هيون." ڊاڪٽر فيل ٻڌايو.

"جنهن ڏينهن اسين اتي پهتاسين ته ان ڏينهن اِيوڊيلي پنهنجي گناهه ۽ بدنامائي سميت ختم ٿي ويئي. آتان جي سمورن رهندڙن کي ڪورٽ ۾ پيش ڪيو ويو. مونهنجي سمجهه ۾ نٿو اچي ته ان عورت کي ڏسنديئي مون ڪيس ڇو نه سڃاتو ته هوءَ ڪير آهي." ڊيوڊسن وڌيڪ ٻڌايو.

مسز فيل چيو، "هينئر جو اوهان هنجو ذڪر ڪيو، ته مونکي ياد ٿو اچي ته جهاز جي رواني ٿيڻ کان ڪجهه منٽ پهريائين هوءَ سوار ٿي هئي. مان هنکي انهيءَ وقت ڏسي ڏڏي ويس، ته هن هيءَ ڪهڙي وضع اختيار ڪئي آهي."

"هتي اچڻ جي هُنکي همت ڪيئن ٿي! مان انهيءَ کي برداشت ڪري نٿو سگهان." ڊيوڊسن تي اچا ڪاوڙ سوار هئي. ائين چئي هو دروازي ڏانهن وڌي ويو.

ڊاڪٽر ميڪ فيل ڪائنس پڇيو، "اوهانکي ڇا ڪرڻ جو ارادو آهي؟"

”مونکان ڇا ڪرڻ جي اميد رکو ٿا؟ مان هينئر ئي وڃي ڪيس روڪيانٿو. مان اِهو ڏسي ٿو سگهان ته هي گهر.... ۾ي گهر....بڻجي.“ هو اهڙي لفظ کي تلاش ڪندي رهجي ويو، جو شريف عورتن جي ڪنن کي ڏکيو نه لڳي. هنجون اکيون رت ها ڻ لڳيون ۽ جذبات جي شدت کان هنجو منهن ويتر زرد ٿي ويو.

”آواز مان ائين ٿو معلوم، ٿئي ڇت تي چارمرد موجود آهن. ڇا هن وقت وڃڻ اوهان مناسب سمجهو ٿا؟“ ڊاڪٽر پڇيو.

ڊيوڊسن هن ڏانهن حقارت منجهان ڏٺو ۽ ڪجهه چوڻ ڪانسواءِ ڊگها قدم کڻندو ڪمري مان ٻاهر نڪري ويو.

مسز ڊيوڊسن چوڻ لڳي، ”جيڪڏهن اوهان اِهو ٿا سمجهو ته هنکي ذاتي خطرو پنهنجي فرض جي ادائگيءَ کان روڪي سگهي ٿو، ته ٻوءِ اوهان مسٽر ڊيوڊسن کي بلڪل نٿا سڃاڻو.“ هوءِ پنهنجا هٿ پيڪوڙي ويٺي رهي. هنجي ڳلن جي وڏيل هڏين مٿان ڳاڙها نشان نظر اچي رهيا هئا. هوءَ فقط انهيءَ جو انتظار ڪري رهي هئي، ته هيٺ ڇا ٿيڻ وارو آهي. هنن ڪانئيءَ جي ڏاڪڻ تان تکڙي لهڻ ۽ ٻوءِ زور سان دروازي کلڻ جو آواز ٻڌو، ڳائڻ جو آواز هڪدم بند ٿي ويو، پر گراموفون پنهنجي بيهوده سُرن سان پوري زور سان وڄڻ لڳو. انهن ڊيوڊسن جو آواز ٻڌو ۽ انکانپوءِ ڳري شيءَ ڪرڻ جو آواز. ڌن وڄڻ بند ٿي ويئي. هُن گراموفون کي زمين تي ڪٽي ڀڃي ڇڏيو هو. انهن ڊيوڊسن جو وري آواز ٻڌو، انکانپوءِ هنن هڪ گڏيل آواز ٻڌو ائين ڄڻ ڪي ماڻهو گڏجي پوري طاقت سان رڙيون ڪري رهيا هجن. مسز ڊيوڊسن وات ٻٽي ڊگهو ساهه کنيو ۽ پنهنجا هٿ ويتر پيڪوڙي ڇڏيا. ڊاڪٽر فيل جون نظرون هن مٿان ترڪنديون پنهنجي زال ڏانهن ڪجي ويون، جن ۾ ڪوبه مقصد ڪونه هو. هن هيٺ وڃڻ پسند نٿي ڪيو، پر هو اِهو سوچي رهيو هو ته ڪٿي هي عورتون منهنجي هيٺ وڃڻ جي اميد نه ٿيون ڪن. پوءِ اهڙو گوڙ ٻڌڻ ۾ آيو، جيئن ڪا ويڙهه ٿيندي هجي. گوڙ هينئر وڌيڪ ٿيڻ لڳو. ٿي سگهي ٿو ته آهو ڊيوڊسن هجي جنهنکي ٻاهر ڌڪيو ٿيو وڃي. دروازي کي زور سان بند ڪرڻ جو آواز آيو ۽ ٿوري دير لاءِ چپ ٿي ويئي. انکانپوءِ ڊيوڊسن جي ڏاڪڻ تي چڙهڻ جو آواز آيو. واپس ايندي

هو پنهنجي ڪمري ۾ هليو ويو.

”مونکي هن ڏانهن وڃڻ گهرجي.“ مسز ڊيوڊسن اٿي ڪمري کان ٻاهر نڪري ويئي.

مسز فيل چوڻ لڳي، ”جيڪڏهن منهنجي ضرورت پوي ته مونکي سڏ ڪجانءِ.“ ۽ جڏهن مسز ڊيوڊسن هلي ويئي. تڏهن چوڻ لڳي، ”ڪٿي هنکي ڪو ڌڪ نه لڳو نه هجي.“

”هو پنهنجي ڪم سان ڪم ڇو نٿو رکي؟“ ڊاڪٽر فيل رايو ڏنو.

ٻئي ڄڻا ٻن ٽن منٽن لاءِ چپ ويٺا رهيا. اوچتو ئي اوچتو ڪانئن چرڪ نڪري ويو. گراموفون وري وڄڻ لڳو ۽ هڪ گندي گيت جي اُچارڻ جو آهستي آهستي آواز پڻ اچڻ لڳو.

ٻئي ڏينهن مسز ڊيوڊسن جو رنگ ڦڪو ٿي لڳو ۽ هوءَ ٿڪل ڏسڻ ۾ ٿي آئي. هن مٿي جي سور جي شڪايت ٿي ڪئي. معلوم ائين پئي ٿيو. ڄڻ هوءَ هڪ رات ۾ پوڙهي ٿي وئي هجي ۽ دانشمند به. هن مسز ميڪ فيل کي ٻڌايو ته پادري کي سڄي رات ننڊ ڪين آئي. هن سڄي رات درد ۾ ڪاٽي ۽ صبح جو پنجين لڳي اٿيو ۽ ٻاهر هليو ويو. هن تي شراب جو هڪ گلاس اڇلايو ويو هو ۽ سندس ڪپڙن تي نشان ٿي پيا. انهن نشانن مان بوءِ اچي رهي هئي. جڏهن مسز ڊيوڊسن مسز فيل کي ڳالهه ٿي ٻڌائي، ته ان وقت هنجي اکين مان ذليل ۽ گنڀير آلا نڪرندي محسوس ٿي رهيا هئا.

”مسٽر ڊيوڊيسن سان بدتميزي ڪرڻ ڪري هوءَ ڏاڍو پڇتائيندي.

مسٽر ڊيوڊسن جي دل ڏاڍي نرم آهي. هن اڳيان ڪو به اهڙو پريشان حال ڪونه آيو، جنهنکي هن تسلي ڏيئي نه موٽايو هجي، پر گناهه لاءِ هن وٽ رحم آهيئي ڪونه. جڏهن هنکي سچي ڳالهه تي ڪاوڙ ايندي آهي ته بلڪل بي قابو ٿي ويندو آهي.“ مسز ڊيوڊسن ٻڌايو.

”ڇو، هو ڇا ڪندو؟“ مسز فيل پڇيو.

”مونکي خبر نه آهي ته هو ڇا ڪندو، پر دنيا جي وڏي کان وڏي نعمت به مونکي ان لاءِ آماده نٿي ڪري سگهي ته مان ان عورت جي جڳهه وٺان.“ مسز ڊيوڊسن چيو.

مسز فيل ڏڪي ويئي. هن ننڍي قد واري عورت جي فاتحانه

يقين ڏهاني ۽ ڪا ڳالهه خوف ضرور ڏياري رهي هئي. صبح جي وقت ٻاهر وڃڻ لاءِ ٻئي گڏ نڪتيون ۽ ڏاڪڻ تان لهڻ لڳيون مس ٿامپسن جو دروازو کليل هو. هوءَ هڪ گندو بالاپوش پائي ڪجهه پچائي رهي هئي. هن سڌي پڇيو، "چا، اڄ صبح جو مسٽر ڊيوڊسن جي طبيعت ڪجهه ٺيڪ ٿي؟"

ٻئي ڇٽيون سامهون نظرون ڇمائيندي، خاموشيءَ سان اڳتي وڌڻ لڳيون، ائين چڻ ان عورت جو وجود اصل هوئي ڪونه. پر جڏهن ٿوڪ نموني هوءَ ٿهڪ ڏيئي کلي، تڏهن شرم وچان انهن ٻنهي جو چهرو ڳاڙهو ٿي ويو. مسز ڊيوڊسن هڪدم مُڙي ۽ رڙ ڪري چيو، "خبردار، جو مونسان تو ڳالهايو آهي. جيڪڏهن تو مونسان ڪا بدتميزي ڪئي، ته مان توکي هتان ڪيرائي ڇڏينديس."

"هي ته ٻڌاءِ، چا، مون مسز ڊيوڊسن کي چيو هو ته هو مونسان ملڻ اچي؟" مس ٿامپسن ڪاوڙ ۾ چيو.

مسز فيل انهيءَ مهل مسز ڊيوڊسن کي آهستي چيو، "انهيءَ جو جواب ڪيس نه ڏج."

ٻئي ڇٽيون اڳتي هلڻ لڳيون ۽ جڏهن هنجو ڳالهائڻ ٻُڌندي آهي ٻاهر آيون، ته مسز ڊيوڊسن چوڻ لڳي، "بيهوده ۽ سرڪش عورت آهي."

غم سبب هننجو دم گهٽجڻ لڳو. جڏهن آهي واپس گهر اچي رهيون هيون، ته هوءَ بندر ڏانهن گهمڻ لاءِ وڃي رهي هئي. هوءَ سينگارجي نڪتي هئي. هنجي ڏکهي ٽوپي، جنهن ۾ بيهودگيءَ سان گل سجايل هئا، هڪڙي قسم جي گستاخي هئي. جڏهن هوءَ انهنجي ويجهو لنگهي، ته هن خوشيءَ منجهان انهن سان ڳالهائڻ جي ڪوشش ڪئي، پر جڏهن هنن پنهنجو توجهه ڇاٽي واٽي برف ڏانهن ڦيرايو، تڏهن ۾ امريڪي ملاح، جن پرسان ٻئي اِهو منظر ڏٺو، ڏند ڪيدي کلڻ لڳا. برسات شروع ٿيڻ کان ڪجهه منٽ اڳ ٻئي ڇٽيون گهر پهچي ويون.

مسز ڊيوڊسن نڪ کي موڙو ڏيندي خارن مان چيو، "ڏسجانءِ هنجا نفيس ڪپڙا برسات ۾ خراب ٿي ويندا."

ڊيوڊسن جڏهن واپس آيو، تڏهن هنن اڌ ڪاڏو نه ختم ڪري ڇڏيو هو. هنجا سمورا ڪپڙا پيچل هئا، پر بدلائين ڪين. هو خاموش ۽ بد دل ٿيو ويٺو رهيو. پر ٿي ڪرهه ڪاڻ ڪانپوءِ هن ڪاڻ بند ڪيو ۽ برسات ڪي ڏسندو رهيو. جڏهن مسز ڊيوڊسن مس تامپسن جي پنهي واقعن بابت ڪيس ٻڌايو تڏهن به هو خاموش رهيو. هنجي پيشانيءَ ۾ گهنج ويتر پئجي ويا، جن مان اهو اندازو چڱيءَ طرح ٿي سگهيو ٿي ته هن آها ڳالهه ٻڌي.

”ڇا، اوهان اهو مناسب نٿا سمجهو ته مسٽر هارن کي چئجي ته جيئن هنکي هتان ڪڍيو وڃي؟ اسين هنکي ڪڏهن به اها اجازت نه ڏينداسين ته هوءَ اسانجي بيعزتي ڪندي رهي.“ مسز ڊيوڊسن پڇيو.

”ڪا اهڙي جڳهه به ته نه آهي جتي هوءَ هلي وڃي.“ ڊاڪٽر فيل ڳالهه ڪنيندي چيو.

”هوءَ ڪنهن ڪاري رنگ واري ماڻهوءَ وٽ ترسي سگهي ٿي.“ مسز ڊيوڊسن چيو.

”ههڙي موسم ۾ ڪنهن ڪاري رنگ واري ماڻهوءَ جي جهوپڙي ڪنهنجي رهڻ جي لاءِ تمام گهڻي تڪليف واري آهي.“ ڊاڪٽر چيو.

”مان اهڙي جهوپڙي ۾ هڪ سال ترسي آهيان.“ مسز ڊيوڊسن ٻڌايو. جڏهن ڪاري رنگ واري ڇوڪري تريل ڪيلا ڪٽي آئي، جو انهنکي روزانو اهوئي مٺي ڪاڻ لاءِ ملندو هو، تڏهن ان ڏانهن ڏسندي مسٽر ڊيوڊسن ڪيس چيو، ”مس تامپسن ڪان پڇي اچ ته هوءَ مونسان جيڪڏهن تڪليف نه ٿيس ته ڪڏهن ملي سگهي ٿي.“

ڇوڪري شرمائيندي، مٿي سان اشارو ڪندي ٻاهر نڪري ويئي. مسز ڊيوڊسن ڪانئس پڇيو، ”الفريڊ، تون هن سان ملڻ چو ٿو چاهين؟“

”هن سان ملڻ منهنجو فرض آهي. مان ان وقت تائين هنجي خلاف ڪا ڪارروائي نه ڪندس، جيستائين هنکي سڌرڻ لاءِ سڀ موقعا نه ڏيندس.“

”تون نٿو سمجهين ته هوءَ ڪهڙي قسم جي عورت آهي. هوءَ تنهنجي بي عزتي ڪندي.“

"هنکي منهنجي بي عزتي ڪرڻ ڏي. هنکي مون تي ٺوڪون ڪرڻ ڏي. هنکي هڪ غيرفاني روح آهي ۽ انکي بچائڻ لاءِ، جو ڪجهه مونکي اختيار ۾ آهي، مونکي ڪرڻ گهرجي."

مسز ڊيوڊسن جي ڪنن ۾ ان رنڊيءَ جا ٺهڪ اڃا تائين آواز پيدا ڪندا ٿي رهيا، "هوءَ حد کان لنگهي ويئي آهي."

"خدا جي رحم جي حد کان به لنگهي ويئي آهي ڇا؟" مسٽر ڊيوڊسن جون اکيون انهيءَ وقت چمڪڻ لڳيون ۽ آواز نرم ۽ ملائم ٿي ويس، "هرگز نه. گنهگار پنهنجي گناهن ۾ ڇو نه جهنم جي گهراين کان به گهرو ٿي وڃي، پر يسوع مسيح جي محبت وري به انهن تائين پهچي سگهي ٿي."

ان وچ ۾ ڇوڪري جواب کڻي آئي، "مس ٿامپسن اوهانکي سلام ڏئي رهي ۽ چوي ٿي ڪاروبار جي وقت کانسواءِ پادري ڊيوڊسن جڏهن به اچي ته ساڻس خوشي سان ملاقات ڪئي ويندي."

سيني انهيءَ جواب کي مڪمل خاموشيءَ سان ٻڌو ۽ ڊاڪٽر فيلڻ هڪدم انهيءَ مرڪ کي بدلائي ڇڏيو جا ان وقت سندس چپن تي هئي. هو سمجهي رهيو هو ته جيڪڏهن هنجي زال اهو محسوس ڪيو ته مس ٿامپسن جي گستاخي هن لاءِ باعث لطف ٿي رهي آهي ته ڪاوڙجي پوندي.

انهن خاموش هوندئي ماني کاڌي. پيئي عورتون اٿيون ۽ پنهنجي هٿ واري ڪمن کي لڳيون. مسز فيل جنگ شروع ٿيڻ کان اڄ تائين بيشمار گلابند اُڻي چڪي هئي ۽ هينئر به هوءَ هڪ گلابند تيار ڪري رهي هئي. ڊاڪٽر پنهنجو پائيپ دکايو. مسٽر ڊيوڊسن ڪرسيءَ تي جهيو رهيو ۽ بنا ڪنهن مطلب جي ميز کي تڪيندو رهيو. آخر هو اٿيو ۽ بنا ڪنهن چوڻ جي ڪمري کان ٻاهر نڪري ويو. هنجي ڏاڪڻ تان لهڻ جو آواز سيني ٻڌو ۽ دروازي ڪڙڪائڻ تي مس ٿامپسن جو سرڪشانه آواز "اندر اچ" ٻڌڻ ۾ آيو. هڪ ڪلاڪ تائين مسٽر ڊيوڊسن مس ٿامپسن جي ڪمري ۾ رهيو. ڊاڪٽر فيل برسات کي ڏسندو رهيو، جا هنجي دل تي بار بڻجي چڪي هئي. انگلستان جي برسات وانگر آها زمين تي هوريان هوريان نه ٿي پئي، پر

وڏي بي رحم ۽ خوفناڪ هئي. اُن ۾ فطرت جي وحشيانه طاقتن جي بڇڙيءَ جو مظاهرو ٿي ٿيو. برسات پوندي ڪين هئي پر وهندي هئي. ائين ٿي سمجهه ۾ آيو ڄڻ آسمان مان طوفان وسي رهيو آهي. جست جي چادر تي اهڙو ته ڪنڌيل شور هو جو ميڇالو مٿي منجهان نڪري وڃڻ ٿي چاهيو. ان ۾ پنهنجي نوعيت جي مخصوص شدت هئي. ڪنهن ڪنهن موقعي تي ته ائين ٿي محسوس ٿيو، ته انجي نه رڪجڻ ڪري اوچتو رڙيون نڪري وينديون، پر ان وقت ئي پنهنجي مجبوري جو احساس ٿيندو هو، ڄڻ سڄي بدن جون هڏيون ڪمزور ٿي ويون هجن ۽ اهو مجبوريءَ ۾ شل هججي.

جڏهن ڊيوڊسن مٿي آيو ته ڊاڪٽر فيل پاسو ڦيرائي هُن ڏانهن ڏٺو ۽ ٻئي عورتون ڪم بند ڪري هن ڏانهن ڏسڻ لڳيون.

”مون هنڪي گهڻن ئي نمونن ۾ سمجهايو. هنڪي منٿون به ڪيم ته جيئن هوءَ توبهه تائب ٿئي. هوءَ بدڪار عورت آهي.“ مسٽر ڊيوڊسن ايترو ڀڙائي ويهي رهيو. ڊاڪٽر فيل ان وقت ڏٺو ته هنجون اکيون گهريون ٿي ويون هيون ۽ سندس پيلو چهرو سخت ۽ ڳرو ٿي ويو هو.

”هينئر مان انهن درن کان ڪم وٺندس، جن سان يسوع مسيح وياج خورن ۽ واپاري دولتمندن کي ’هيڪل ارفع‘ مان ٻاهر ڪيو هو.“ ائين چئي هو ڪمري ۾ هيڏانهن هوڏانهن گهمڻ لڳو. هنجا چپ ڏندن ۾ ڀڙيا ۽ هنجا ڪارا ڀرون تاڻيل هئا.

”جيڪڏهن هوءَ دنيا جي ڪنهن پرانهين ڪنڊ ڏانهن پڄي به وڃي تڏهن به مان هنجو پيڇو ڪندس.“ ائين چئي هو يڪدم مڙيو ۽ وڏيون وکون کڻندو ٻاهر نڪري ويو. هنجو ٻيو دفعو ٻاهر نڪري وڃڻ جو آواز سڻيو پڙو.

مسز فيل پڇيو، ”هو ڇا ٿو ڪرڻ چاهي؟“

مسز ڊيوڊسن پنهنجي عينڪ لاهي انجا شيشا صاف ڪرڻ لڳي.

”مونکي ته سمجهه ۾ ئي نٿو اچي. جڏهن هو يسوع مسيح جي ڪم ۾ لڳي ويندو آهي، ته مان هنکان ڪجهه پڇي نه سگهندي آهيان.“ هن هڪ ڊگهو ساهه کنيو.

"کھڙي ڳالھ آھي؟" مسز فيل وري پڇيو.

"ھو پنھنجو پاڙکي ختم کري ڇڏيندو. ھنکي پاڻ تي رحم ايندو ٿي کين آھي." مسز ڊيوڊسن پنھنجي مڙس متعلق ٻڌايو.

ڊاڪٽر فيل کي مسٽر ڊيوڊسن جي شروعاتي سرگرمين جي نتيجي جو علم انھيءَ واپاريءَ کان ٿيو، جنھنجي گھر ۾ ھو رھندا ھئا. ھنجي دڪان جي اڳيان جڏھن ھو ھڪ ڏينھن لنگھيو ته واپاري کيس بيھاريو ۽ ٻاھر وٺي ساڻس ڳالھيون ڪندو رھيو. ھنجي بدصورت شڪل وسانديءَ رھي. چيائين، "پادري ڊيوڊسن اچي مون تي ڪاوڙيو، ته مس ٿامپسن کي ھتي مسواڙ تي ڪمرو ڇو ڏنو ويو. پر جڏھن مون ھنکي ڪمرو ڏنو، ته اِھا خبر ئي ڪونه ھئي، ته ھوءَ ڪير آھي. جڏھن ماڻھو اچي مونکان پڇندا آھن، ته ڪمرو مسواڙ تي خالي آھي؟ ته مان فقط اھو ڏسندو آھيان، ته ھن وٽ مسواڙ ڏيڻ جيترا پئسا آھن، يا نه، ۽ پيو مس ٿامپسن مونکي ھڪ مھيني جي مسواڙ اڳواٽ ڏني آھي."

ڊاڪٽر فيل خواهه مخواهه ان جھڳڙي ۾ پوڻ نه چاھيندي چيو، "اھو ته مڃڻ گھرجي ته ھي اوھانجو پنھنجو گھر آھي، جنھنکي چاھيو، ڏيو. اسين پڻ اوھانجا ٿورائتا آھيون، جو اوھان اسان سڀني کي جڳھه ڏني."

ھارن ھن ڏانھن شڪي نگاھه سان ڏٺو. ھنکي اِھو صحيح اندازو پئجي نه سگھيو، ته ڊاڪٽر فيل ڪيتري حد تائين پادريءَ جو طرفدار آھي.

"پادري صاحب ڏاڍو ناراض آھي: جيڪڏھن مان پادرين کانسواءِ ٻئي ڪي گھر مسواڙ تي نه ڏيان، ته پوءِ مونکي پنھنجو دڪان ٻئي ھنڌ ڪڍي وڃڻو پوندو." ھارن چيو.

"ڇا ھن توکي ائين چيو آھي، ته تون ھنکي ھتان ڪڍي ڇڏ؟" ڊاڪٽر فيل پڇيو.

"جي نه. ھن ائين چيو، ته: جيڪڏھن ھوءَ اخلاق سان رھي، ته پوءِ ھنکي ٻاھر ڪڍي ڇڏڻ جي ضرورت نه آھي. ھن چيو ته مان توسان بي انصافي نه ڪندس. مون ھن سان اِھو واعدو ڪيو آھي، ته ھن وٽ ھيئنر ملاقاتي ڪونه ايندا. ھيئنر ئي ھنکي ائين چئي آيو آھيان." ھارن وڌيڪ ٻڌايو.

”هن پوءِ توکي جواب ڪهڙو ڏنو؟“

”هن منهنجي وڏي بيعزتي ڪئي آهي. مس ٿامپسن هڪ شوخ، سوارڙي ٿي.“ ان وقت واپاريءَ جي بيڊولي بدنُ، سندس پراڻن ويڪرن ڙن ۾ بيقرار ٿيندي ٻئل پٺي ڪاڏا.

”منهنجو خيال آهي، ته هوءَ گهر ڇڏي ويندي. جڏهن ته هوءَ هنکي پنهنجي گهر گهرائي ٻي ٿي سگهي، ته هوءَ هن گهر ۾ ڪيئن پسند ڪندي؟“ ڊاڪٽر فيل پنهنجو رايو ظاهر ڪيو.

”سواءِ ڪارن ماڻهن جي جهوپڙين جي، ٻي ڪا جڳهه آهي ٻه نه جتي هوءَ وڃي رهي. پر ڪوبه ڪارو ماڻهو هنکي ترسائڻ لاءِ ڏي نه ٿيندو، جڏهن ته پادريءَ هن تي پابندي هڻي ڇڏي آهي.“ ن ڇيو.

ڊاڪٽر فيل برسات ڏانهن ڏنو، ”اڇا، ته پوءِ برسات بند ٿيڻ جو ار بيڪار آهي.“

شام جو جڏهن هو پنهنجي ڪمري ۾ ويٺو هو ته مسٽر ڊيوڊسن ي پنهنجي ڪاليج واري زماني جون ڪي ڳالهيون ٻڌايون. هنجي ڪمائي ڪوبه رستو ڪونه هو. انهيءَ ڪري موڪلن واري عرصي ۾ ٿورو ٿو ڪم ڪري، پنهنجو خرچ پورو ڪندو هو. هيٺ خاموشي . مس ٿامپسن پنهنجي ننڍي ڪمري ۾ اڪيلي هئي، پر اوچتو اموفون وڄڻ لڳو. هُن انهيءَ ضد ۾ گراموفون وڄائڻ شروع ڪيو جيئن پنهنجي اڪيلائپ کي دور ڪري. ڳائڻ لاءِ ڪو ڪونه هو، گراموفون تي ڏُن غمناڪ وڄي رهي هئي، جيئن ڪوئي مدد لاءِ اري. ڊيوڊسن ان ڏانهن ڪوبه ڌيان ڪونه ڏنو. هو هڪ ڊگهو بدار واقعو ٻڌائي رهيو هو ۽ سواءِ بدليل تاثر جي ٻڌائيندو رهيو. ٿامپسن هڪ پنيان ٻيو رڪارڊ چاڙهيندي رهي. اُئين پٺي محسوس ، ڇڻ رات جي خاموشي هن تي وحشت وسائي رهي. گرميءَ ي موسم هئي ۽ هوا بالڪل بند هئي. جڏهن ڊاڪٽر فيل ۽ هنجي ل سمهڻ لاءِ بستري تي ليٽيا ته انهن کي ننڊ نه آئي. پيٺي ڇٽا اکيون ڙي مڇرداني جي ٻاهران مڇرن جي ’پون پون‘ واري گيت کي

ٻڌندا رهيا. ٿوري وقت ڪانپوءِ مسز فيل پڇيو، ”اهو ڇا آهي؟
انهن کي ڊيوڊسن جو آواز ٻڌڻ ۾ آيو، جو ڪاٺيءَ جي
جي ٻئي پاسي ڪان اچي رهيو هو. آواز سان لاڳيتو اسرار ٿي
ٿيو. انکي ٻڌندي ٻڌندي سندن طبيعت تي مونجهارو ڇانئجي
مسٽر ڊيوڊسن وڏي آواز سان دعائون پڙهي رهيو هو. هن مس ٿام
جي روح لاءِ دعائون ٿي گهريون.

ٻه ٽي ڏينهن گذري ويا. هينئر جڏهن ٻه سڙڪ تي ايندي وي
مس ٿامپسن سان منهن مقابلو ٿي ٻه ويندو هون، تڏهن نه ته هوءَ ٿ
يا خوش اخلاقيءَ سان سندن خير مقدم ڪندي هئي ۽ نه وري
انهنڏانهن ڪليڏسندي هئي. هوءَ پنهنجي منهن اوچو ڪَاٽ ڪري پنهن
رنگيل چهري تي بي تعلقيءَ جو روپ ڌاري اهڙيءَ طرح لنگ
ويندي هئي، ڄڻ هن انهن کي ڏٺو ئي ڪين هو. واپاري هارن ڊا
فيل کي ٻڌايو، ته مس ٿامپسن ٻئي ڪنهن هنڌ پنهنجي رهڻ لاءِ جڳ
تلاش ڪئي، پر ڪامياب نه ٿي. رات جو سڀ رڪارڊ گراموفو
تي وڄائيندي هئي، پر خوشيءَ جو هي فقط ڍونگ ئي هو. ناچ جي
اهڙي هئي، جيئن ڪنهنجي دل قتل هجي ۽ غمگين قدمن س
ويران رستي تي ويندو رهي.

آچر ڏينهن جڏهن هن گرامو فون وڄائڻ شروع ڪيو، ته ڊيوڊ
هارن کي چوائي موڪليو ته جيئن هو مس ٿامپسن کي روڪي،
باجو وڄائڻ بند ڪري، ڇو ته آهو ڏينهن آقا جو آهي. باجو بند ٿ
ويو ۽ سڄي گهر ۾ هڪ دفعو وري چپ جو ماحول ڇانئجي ويو
فقط جست جي چادرن تي برسات پوڻ جو لڳاتار آواز ٿيندو رهيو
هارن ٻئي ڏينهن ڊاڪٽر فيل کي ٻڌايو، ”ائين ٿو معلوم ٿئ
ڄڻ هوءَ گهبرائجي ويئي آهي. هنکي خبر ئي نه آهي، ته مسٽر ڊيوڊسن
ڇا ڪري رهيو آهي. هوءَ ڊنل آهي.“

ڊاڪٽر فيل انهيءَ ڏينهن صبح جي وقت ئي مس ٿامپسن جي
جهلڪ ڏٺي، ۽ هنکي ائين لڳو ڄڻ هنجو سرڪشانه انداز بدلجي ويو
هجي. هنجي شڪل تي اهو اثر هو، جو شڪار ڪيل جانور تي
اضطراب ۾ ڏٺو ويندو آهي. هارن هنکي تيڏي نظر سان ڏٺو. ٻڇندي

ي هن چيو، ”شايد اوهانکي اهو معلوم نہ آهي، تہ مسٽر ڊيوڊسن
ڪري رهيو آهي؟“

”نہ، مونکي خبر نہ آهي،“ ڊاڪٽر فيل جواب ڏنو.

اها هڪ عجيب ڳالهہ هئي، جو هارن هنکان اهڙو سوال پڇي،
نہ ايترو هو بہ سمجهي ويو هو، تہ پادري ڳجهي نموني ڪجهہ
ي رهيو آهي. هنجو اهو خيال هو تہ هن عورت جي چوڌاري هڪ
اٿي رهيو آهي، ڏاڍي خبرداريءَ سان، باقاعدگيءَ سان — ۽
ن تياري مڪمل ٿي ويندي، تہ هو هڪدم ڏوريءَ کي ڇڪ
ڏ.

هارن ڪيس وڌيڪ ٻڌايو، ”هن مونکي چيو هو، تہ جيئن مان
ٿامپسن کي چوان، تہ! ’جيڪڏهن ڪنهن بہ وقت توکي منهنجي
رت پوي تہ اطلاع ڪري. مان هليو ايندس.‘“

”جڏهن تو هنکي ائين چيو، تہ هن ڪهڙو جواب ڏنو؟“ ڊاڪٽر
ڪانئس پڇيو.

”هن ڪجهہ بہ نہ چيو، مان ترسيس ئي ڪين. جو ڪجهہ هن
هو، اهو ئي چئي مان واپس هليو آيس، تہ ڪٿي هوءَ روئي نہ
ي.“ هارن جواب ۾ ٻڌايو.

ڊاڪٽر فيل تنهن تي چيو، ”ان ۾ تہ ڪو شڪ ئي نہ آهي، تہ
يلائپ ڪري هوءَ گهٻرائجي ويئي آهي — ۽ برسات —“ هن
ي ٿيندي چيو، ”چڱي ڀلي جو دم منجهائڻ لاءِ ڪافي آهي. ڇا
ات ڪڏهن بند نہ ٿي ٿئي، ههڙي بيهوده جڳهہ ۾؟“

”برسات جي موسم ۾ اها تہ لڳاتار وسندي رهندي آهي. هتي سال
ئي سوا ٿي انچ برسات پوندي آهي. دراصل ڪاريءَ جي شڪل
و نہ. ائين ٿو سمجهجي، جيئن سڄي سمنڊ تان هيءَ ڪاري برسات
ي گهلي آئي رهي آهي.“ هارن ڊاڪٽر فيل جي خفگيءَ کي
چيو.

”لعنت پوي ڪاريءَ جي شڪل تي.“ ڊاڪٽر فيل مڇرن جي
ڪ پوڻ ڪري ٽيل ڊبڙن کي ڪنهندي چيو.

جڏهن برسات بند ٿيندي هئي ۽ سج چمڪڻ لڳندو هو، تہ گهر

ٽيڻ لڳندو هو. هوا ۾ گهم شامل ٿينديئي، اوپر شروع ٿيندو هو.
محسوس ٿيندو هو، ڇڻ هر شيءِ وحشانه شدت سان هلندي رهي ه
ديسي ماڻهو، جي خوش مزاج ۽ هارن جهڙي طبيعت رکڻ ۾ مش
آهن، پنهنجي گندي جسم ۽ رنگيل وارن سان هن موسم ۾ ائين
۾ ايندا آهن، جيئن انهن جا ارادا وڏا خطرناڪ هجن ۽ جڏهن
پنيان پيرين اگهاڙي پڇندا ايندا آهن، ته خواهه مخواهه ڊپ و
پنتي ڏسڻو پوندو آهي. ائين پيو ڀانئبو ته ڪنهن به وقت اهي
ڊوڙندي ويجهو اچي پنهي ڪلهن جي وچ ۾ ڇرو وهائي ڪيد
اهو اندازو لڳائي نٿي سگهيو ويو، ته انهن جي ڦوتاريل اکين ۾ ڪ
ٻرا ارادا لڪل آهن. انهن منجهان ڪن جون شڪليون انهن مصر
ماڻهن جهڙيون ٿي ڏسڻ ۾ آيون، جن جون تصويرون پراڻن مند
جي ديوارن تي ڏسڻ ۾ اينديون آهن، جنجي چوڌاري ڊپ ڇانئيل هون
آهي — اڻ ڪٽيل چمار جو جهونو.

مسٽر ڊيوڊسن انهن ڏينهن ۾ ايندو ۽ ويندو رهيو. هو گهڻو رت
ٿي رهيو. پر ڊاڪٽر فيل ۽ ان جي زال اهو سمجهي نه سگهيا، ته
ڪهڙي ڪم جي پٺيان آهي. هارن ڊاڪٽر کي ٻڌايو، ته هو روزا
گورنر سان ملڻ ويندو آهي ۽ اهڙو ذڪر هڪ دفعي ڊيوڊسن به ڪي
هو. هڪ دفعي مسٽر ڊيوڊسن گورنر جي باري ۾ چيو، "ائين ته
ڀانئجي، ته ارادي جو ڏاڍو پڪو آهي، پر جيڪڏهن هنڪي گهر
نظر سان ڏنو وڃي ته معلوم ائين ٿيندو ته هن ۾ پختگي ڪونه آهي."

ڊاڪٽر چڙٻ ڏيندي چيو، "تہ ان جو مطلب هي ٿيو ته جو اوهان
چاهيو، هو به ائين ڪندو رهي."

مسٽر ڊيوڊسن انهيءَ تي کليو ڪين.

"مان هي ٿو چاهيان ته جا صحيح ڳالهه هجي، اها ڪئي وڃي.
ان لاءِ ڪنهن به شخص کي ترغيب ڏيڻ جي ضرورت نه هئڻ
گهرجي."

"پر ان تي به اختلاف راءِ ٿي سگهي ٿي ته صحيح ڇا آهي؟"

"جيڪڏهن ڪنهن شخص جو پير ڪرڻ لڳي ته ڇا اوهان انهيءَ
شخص جي اڳ پوءِ ڪرڻ گوارا ڪندا؟"

”پير جو ڳرڻ ته هڪ امر واقعي آهي.“

”۽ برائي؟“

مسٽر ڊيوڊسن جو ڪجهه ڪيو هو هڪدم ظاهر ٿي پيو. چئني چڻن اجهو هينئر ئي منجهند جي ماني کائي پوري ڪئي هئي ۽ اڃا منجهند جي وقت سمهڻ لاءِ روانا ڪين ٿيا هئا. گرمي ۽ ڪري ٻنهي عورتن ۽ ڊاڪٽر فيل کي ننڊ ڪرڻي پوندي هئي.

مسٽر ڊيوڊسن کي اها سستي ۽ واري عادت پسند ڪين هئي. دروازو هڪدم کليو ۽ مس ٿامپسن اندر گهڙي آئي. هن اندر ايندي ئي ڪمري جي چوڌاري نظر ڦيرائي ۽ پوءِ مسٽر ڊيوڊسن جي ويجهو آئي. ”اڙي بدمعاش، ڪميڻا، تون منهنجي باري ۾ گورنر کي ڇا ڇا چوندو رهيو آهين؟“ مس ٿامپسن ڪاوڙ سبب بدحواس ٿيندي رهي. ٿورڙي وقت لاءِ خاموشي ڇانئجي ويئي. ان بعد پادري ۽ ڪرسي وڌائيندي چيو، ”اوهان ويهو مس ٿامپسن. مان خود سوچي رهيو هوس ته اوهان سان هڪ دفعو ٻي به ملاقات ڪريان.“

”اڙي، حرامزادا، بدمعاش.“

مس ٿامپسن گندين گارين جي برسات وسائي ڇڏي. ڊيوڊسن سنجيدگي ۽ سان هن ڏانهن تڪيندو رهيو. چوڻ لڳو، ”اوهان جن گارين جي ڍير کي مون تي وسائڻ مناسب سمجهيو آهي، انهن جو مون تي ڪوبه اثر ڪونه ٿيو. پر مان گهٽي ادب سان اوهانکي اهو ياد ڏيارڻ گهران ٿو ته هتي عورتون به موجود آهن.“

ان وقت هنجا ڳوڙها غصي سبب وڇڙي رهيا هئا. هنجو چهرو لال ۽ سڄيل هو. ائين پئي معلوم ٿيو ڄڻ هنجو دم گهٽجي رهيو هو.

”آخر ٿيو ڇا آهي؟“ ڊاڪٽر فيل پڇيو.

اجهو هينئر مون وٽ هڪ ماڻهو آيو هو ۽ مونکي چئي ويو آهي ته هينئر جيڪو جهاز هتان پهريائين روانو ٿيندو، انهي ۾ مونکي واپس وڃڻو آهي.“ مس ٿامپسن ٻڌايو.

ڇا پادري ۽ جي شڪل تي ڪا چمڪ پيدا ٿي؟ انهي ۽ جي شڪل تي ڪوبه تاثر نه هو.

”موجوده حالات ۾ تون اِها اميد ڪيئن رکي سگهين ٿي ته گورنر صاحب توکي هتي رهڻ جي اجازت ڏي.“

”تو ئي اِهو سڀ ڪيو آهي. تون مونکي هلائي ٿتو سگهين. هي تو ئي ڪيو آهي.“ مس ٿامپسن گجندي چيو.

”مان توکي ڏوهڪو ڏيڻ نٿو چاهيان. مون گورنر صاحب تي زور آندو ته انهيءَ جا جي فرائض آهن، انهن مطابق جا واحد ڪارروائي هنکي ڪرڻ گهرجي، اهائي ڪري.“ ڊيوڊسن سچ ڳالهايو.

”تون مونکي پنهنجي حال تي ڇو نه ڇڏي ڏنو؟ مان ته توکي ڪو به نقصان نٿي پهچائي سگهيس.“

”تون اِهو يقين رک ته جي تو مونکي نقصان پهچايو به، ته مان انهيءَ کي برو نه سمجهندس.“

”ڇا تون اهو سمجهي رهيو آهين، ته هتي هن ذليل پيشي ڪرائڻ لاءِ مان سدائين رهڻ آئي آهيان؟ منهنجي شڪل صورت جهنگلين جهڙي ته نه آهي، يا آهي؟“

”جي اها صورت حال آهي، ته مان سمجهي نٿو سگهان ته توکي شڪايت ڪهڙي سبب آهي؟“ ڊيوڊسن چالاڪي ڏيکاري.

هوءَ ڪاوڙ منجهان رڙيون ڪندي ڪمري مان نڪري ويئي. ٿوري وقت لاءِ خاموشي رهي. ڊيوڊسن خاموشيءَ کي ٽوڙيندي چيو:

”اهو ڄاڻندي وڏو اطمينان ٿيو، ته گورنر آخرڪار حڪم ڏيئي ڇڏيو. هو هڪ ڪمزور طبيعت رکندڙ شخص آهي ۽ ڳالهه کي ٽارڻ جي ڪوشش ڪندو آهي. پهريائين ته هن ائين چيو ته هوءَ هتي فقط پندرهن ڏينهن رهندي ۽ جيڪڏهن هوءَ آپيا هلي ويئي، ته اُتي فقط انگريزن جوئي حڪم هلندو آهي. منهنجو انهيءَ ۾ ڪو به دخل ڪو نه آهي.“

مسٽر ڊيوڊسن اچل ڪائي اُٿي بيٺو ۽ ڪمري ۾ هيڏانهن هوڏانهن گهمڻ لڳو ۽ ڳالهائيندو رهيو، ”اها تمام خراب ڳالهه آهي، ته جي شخص برسراقتدار آهن، اُهي پنهنجي جوابداريءَ کان بچڻ جي ڪوشش ڪن. اُهي ائين سمجهي رهيا آهن، ته جا برائي اکين اڳيان نٿي ٿئي، اُها برائي نه آهي. هن عورت جو وجود ئي هڪ لعنت آهي. جيڪڏهن

هوءَ ڪنهن ٻئي ٻيٽ ۾ ويندي، ته ڇا برائي ختم ٿي ويندي؟ ڀڄاڙيءَ ۾ مونکي هن سان سڌي سنئين ڳالهه ڪرڻي پيئي.“ ڊيوڊسن پنهنجي پيشاني جهڪائي ڇڏي ۽ هنجي ڪاڏي ٻاهر نڪري آئي. هو وڏو خوفناڪ ۽ ضدي ڏسڻ ۾ ٿي آيو.

”انهيءَ منجهان اوهانجو مطلب ڇا آهي؟“ ڊاڪٽر پڇيو.

”اسانجو تبليغي ادارو اهڙو نه آهي، جو ان جو واشنگٽن ۾ ڪو اثر رسوخ نه هجي. مون گورنر کي ٻڌايو، ته جيڪڏهن هنجي انتظام جي شڪايت ڪئي ويئي، ته هنکي انهيءَ منجهان ڪو فائدو ڪو ملي سگهي.“ ڊيوڊسن پنهنجي شڪل سخت ڪندي چيو.

ڊاڪٽر فيل ٿورو رڪجي پڇيو، ”هنکي ڪڏهن وڃڻو پوندو؟“

”سان فرانسڪو جو ٻيڙيو جهاز سڀاڻيءَ کان اينڊز اڳاري تي پهچڻ وارو آهي. انهيءَ جهاز ۾ هنکي وڃڻو پوندو.“

اڃا پنج ڏينهن پيا هئا. ٻئي ڏينهن ڊاڪٽر فيل جڏهن اسپتال کان واپس اچي رهيو هو، ڪو ٻيو ڪم نه هئڻ ڪري هو صبح جو وقت اسپتال ۾ گذارڻ ويندو هو، ته گهر جي ڏاڪڻ چڙهندي، ڪيس هارن روڪيو.

”معاف ڪجو، ڊاڪٽر فيل، مس ٿامپسن بيمار آهي. هنکي اوهان ڏسندا؟“

”ضرور.“

هارن هنکي مس ٿامپسن جي ڪمري ۾ وٺي ويو. هوءَ پنهنجي خيالن ۾ تب هڪ ڪرسيءَ تي ويٺي هئي. نه ڪجهه پڙهي رهي هئي ۽ نه وري ڪجهه ڪري رهي هئي. بس سامهون هڪ نظر سان گهوري رهي هئي. هنکي سفيد لباس پهريل هو. مٿي تي وڏي ۽ ڊگهي ٽوپي هئس، جنهن ۾ گل سجايل هئا. ڊاڪٽر فيل ڏٺو ته پائوڊر جي ٿهه هيٺان هنجو چهرو زرد ۽ پيلو هو، ۽ سندس اکيون ڳوريون محسوس ٿي رهيون هيون.

”مونکي اهو ٻڌي ڏاڍو افسوس ٿيو ته تون بيمار آهين.“

”نه، دراصل مان بيمار نه آهيان. مون اهو بهانو انهيءَ ڪري ڪيو هو، جو مونکي اوهان سان ملڻو هو. مونکي انهيءَ جهاز تي

سوار ٿيٺو آهي، جو ’فرسڪو‘ وچڻ وارو آهي.“

هُن ڊاڪٽر ڏانهن ڏٺو ۽ ڊاڪٽر کي ائين محسوس ٿيڻ لڳو، ڄڻ هُن جون اکيون هڪدم چمڪڻ لڳيون. هن پنهنجا هٿ اهڙي نموني ٿي کيا ۽ کوليا جيئن تشنج ٿيندڙ هجي. هارن دروازي تي بيهي ڳالهيون ٻڌي رهيو هو.

”ها، مون ائين ٻڌو آهي.“ ڊاڪٽر چيو.

مس ٿامپسن ڪيٽ ڏيئي پنهنجي خشڪ نڙيءَ کي آلو ڪندي چيو،”مان سمجهان ٿي، ته هن وقت منهنجو ’فرسڪو‘ وڃڻ مناسب نه ٿيندو. مان ڪالهه ٽپهريءَ جي وقت گورنر سان ملڻ ويئي هيس، هن تائين پهچي نه سگهيس. مان فقط هنجي سيڪريٽري سان مليس. هن مونکي ايترو ٻڌايو ته، ’مونکي جهاز رستي ضرور وڃڻو آهي. بس ٻيو ڪجهه ٿي نٿو سگهي. مونکي گورنر سان ملڻ ضروري هو، انهيءَ ڪري اڄ صبح جو هنجي بنگلي جي ٻاهران ويٺي مون سندس انتظار ڪيو ۽ جڏهن هو آيو، ته مون هن سان ڳالهه ڇوري. مون اِهو اندازو لڳايو، ته هن مونسان ڳالهائڻ نٿي چاهيو، پر هنجي ٽارڻ ٿي به واپس نه ويس. آخر ۾ هن مونکي چيو ته جيڪڏهن پادري ڊيوڊسن مڃي، ته مونکي ان تي اعتراض نه ٿيندو، ته تون سڀڻي ڏانهن ويندڙ جهاز تائين هتي ترس.“ هوءَ ائين چوندي چوندي رڪجي ويئي ۽ پريشان نگاهن سان ڊاڪٽر فيل کي ڏسندي رهي.

”مان ڇئي نٿو سگهان ته مان ڪري سگهندس.“ ڊاڪٽر وراٺيو.

”ٻڌو، مون اِهو سوچيو، ته شايد اوهانکي هُن کان پڇڻ ۾ ڪو عذر نه ٿيندو. مان خدا جو قسم کڻي چوان ٿي، ته جيڪڏهن هو فقط مونکي هتي رهڻ ڏي، ته مان پيو ڪوبه ڪم هتي ڪونه ڪنديس، جيڪڏهن هو چوي ته مان گهران ٻاهر به نه نڪرنديس. پندرهن ڏينهن جي ته ڳالهه آهي.“ مس ٿامپسن التجا ڪئي.

”مان هن کان پڇندس.“ ڊاڪٽر چيو.

هارن وچ ۾ ڳالهائيندي چيو، ”هو انهيءَ تي راضي نه ٿيندو. هو توکي اڱاري ڏينهن هتان ضرور ڪيندو. انهيءَ ڪري بهتر ائين آهي ته تون به رواني ٿيڻ لاءِ تيار ٿي وڃ.“

”هنکي چئو ته مونکي سڌني ڪم ماي ويندو، يعني ڪو مناسب
. وڏو مطالبو ته آهي ڪونه.“
”مونکان جيڪو ٿي سگهندو، ڪندس.“
”ع سڌو اچي مونکي ٻڌائيندا ٻ، ائين نه؟ جيستائين معاملو هڪ
نه پهچندو تيستائين مونکي تسلي نه ٿيندي.“
هي ڪم اهڙو ڪونه هو، جنهن منجهان ڊاڪٽر فيل کي خوشي
ل ٿئي. هن پنهنجي طبيعت مطابق سڌو سنئون مسٽر ڊيوڊسن کي
نه چيو. هن پنهنجي زال سان اهي سڀ ڳالهيون ڪيون، جي
ٿامپسن هن سان ڪيون هيون ۽ ڪيس چيائين، جيئن هوءَ مسز
ڊسن سان ان متعلق ڳالهه ڪري. پادري جيڪو رويو اختيار ڪيو
ڏاڍو سخت هو. جيڪڏهن ان ڇوڪريءَ کي پاڳو پاڳو ٻ
هن ڏينهن رهڻ جي اجازت ڏني وڃي، ته ڪوبه نقصان ڪونه ٿيندو.
انهيءَ دانشمندانه طريقي جي نتيجي لاءِ ڊيوڊسن بلڪل تيار ڪونه
مسٽر ڊيوڊسن خود هن ڏانهن هليو آيو ۽ چيائينس، ”مسز ڊيوڊسن
کي ٻڌايو ته مس ٿامپسن اوهان سان ڳالهائيندي رهي ٿي.“
ان وقت ڊاڪٽر فيل جي ٻه ان ماٺوءَ جهڙي حالت هئي،
پنهنجي پري پري رهڻ واري مخصوص طبيعت کي نظر انداز ڪري
ڊس ميدان تي آئي ظاهر ڪجي. ڊاڪٽر فيل کي ڪاوڙ اچي لڳي
سندس چهرو ڳاڙهو ٿيڻ لڳو.
”مونکي ته ان ۾ ڪوبه فرق نظر ٿو اچي، ته هوءَ سان فرانسڪو
بدران سڊني وڃي ۽ جيڪڏهن هوءَ شرافت سان رهڻ جو وعدو
ڪري رهي آهي، ته هنکي مجبور ڪرڻ ڪجهه مناسب نظر
و اچي.“
پادري پنهنجون شوخ نظرون ڊاڪٽر فيل تي ڄمائيندي چيو،
هوءَ سان فرانسڪو ڏانهن واپس وڃڻ تي رضامند ڇو نه آهي؟“
ڊاڪٽر خفي ٿيندي چيو، ”مون هنکان اهو ڪونه پڇيو. ۽ مان
منجهان ٿو ته هر شخص کي پنهنجي ڪم سان ڪم هئڻ گهرجي.“
شايد اهو ايتري هوشياريءَ جو جواب ڪونه هو.
”گورنر حڪم ڏنو آهي ته هن پيٽ کان کهڙو به پهريون جهاز

روانو ٿي، انهيءَ ۾ هوءَ نڪري وڃي. هن ائين ڪرڻ سان پنهنجو فرض پورو ڪيو آهي. ان ۾ مان دخل نه ڏيندس. هنجي موجودگي خطرو آهي."

"مان سمجهانٿو اوهان ڪهڙي سختي ۽ ظلم ڪري رهيا آهيو پنهي عورتن ڊاڪٽر ڏانهن پريشان ٿيندي ڏٺو، پر انهن ڪنهن جڳهڙي جو انديشو نظر نه ٿي آيو، ڇو جو ڊيوڊسن نه سان مشڪيو.

"ڊاڪٽر فيل، مونکي گهڻو افسوس آهي، جو اوهان مون لا راءِ قائم ڪئي. مون تي اعتبار ڪيو، ته هن بدنصيب عورت لاءِ منه دل رت جا ڳوڙها وهائي رهي آهي. پر مان فقط پنهنجو فرض پ ڪرڻ جي ڪوشش ڪري رهيو آهيان."

ڊاڪٽر ڪوبه جواب ڪونه ڏنو. هو خفگيءَ جي عالم ۾ د منجهان ٻاهر ڏسندو رهيو. انهيءَ وقت برسات بند ٿي ويئي هئي. جي وچ ۾ ديسي ماڻهن جون جهوپڙيون نظر اچي رهيون هيون. لڳو، "برسات جي بند ٿيڻ جو فائدو حاصل ڪرڻ لاءِ مان ٻاه ٿي اچان."

مسٽر ڊيوڊسن مشڪندي چيو، پر سندس لفظن ۾ غم جي هئي، "مهرباني ڪري منهنجي طرف کان پنهنجي دل ۾ ڪنه برائيءَ کي اچڻ نه ڏيو ڇو ته مان اوهان جي خواهش کي پورو ڪ نه سگهيس. ڊاڪٽر صاحب، مان اوهانجي گهڻي عزت ڪندو آهي جيڪڏهن منهنجي طرف کان ڪابه برائي اوهان پنهنجي دل ۾ ويها ته مونکي ان جو افسوس ٿيندو."

ڊاڪٽر رڙ ڪندي چيو، "مونکي ان ۾ ڪوبه شڪ نه آهي اوهانجي راءِ خود پنهنجي لاءِ ايتري ته سٺي آهي، جو منهنجي راءِ ته ضرورت آهي ئي ڪين."

ڊيوڊسن مشڪندي جواب ڏنو، "اها به مونتي ئي آهي."

ڊاڪٽر فيل اندر ۾ وڍ ڪائيندو ڏاڪڻ تان هيٺ لهي رهيو ه ۽ هي سوچيندو رهيو، ته ناحق بد اخلاقيءَ سان پيش آيس. مس ٿامپس جي ڪمري جو دروازو کليل هو ۽ هوءَ هنجو انتظار ڪري رهي هئي

چيو، ”پڇايو، اوهان هن سان ڳالهه ڇوري؟“
ڊاڪٽر گهٻراهٽ جي عالم ۾ هن سان نظرن ملائڻ بنائي چيو، ، مونکي افسوس آهي جو هو ڪجهه نٿو ڪري سگهي.“
پر ان ڪانپوءِ هن يڪدم مس ٿامپسن ڏانهن ڏٺو، ڇو ته هنڪان گهتيل دانهن نڪري ويئي. ڊاڪٽر ڏٺو ته خوف ۽ هراس سبب س چهرو سفيد ٿي ويو. اهو ڏسندي هنکي ڏاڍو ڌڪ پهتو. يڪدم خيال آيو، ”پر، اڃا نا اميد نه ٿيءُ. جو سلوڪ هو توسان ڪري ا آهن، گهڻو شرمناڪ آهي. مان گورنر سان خود ملڻ وڃي و آهيان.“
”هينئر.“
ڊاڪٽر فيل فقط مٿي سان ’هائو‘ ڪئي. ان وقت وري هنجي ري تي رونق اچي ويئي.
”اها ته واقعي اوهانجي وڏي مهرباني آهي. جيڪڏهن اوهان هنکي ندا ته مونکي يقين آهي، ته هو مونکي هت رهڻ جي اجازت ڏيندو. بستائين مان هت رهنديس، تيستائين ڪا اهڙي ڳالهه نه ڪنديس، ا ڪرڻ جهڙي نه هوندي.“
ڊاڪٽر فيل اهو بلڪل سمجهي نٿي سگهيو، ته هن گورنر کي رخواست ڪرڻ جو ارادو ڇو ڪيو. مس ٿامپسن جي باري ۾ هو ڪل غيرجانبدار هو، پر پادريءَ هنکي خارون ڏياريون هيون، جي نکي ساڙي رهيون هيون. هن گورنر جو بنگلو کوليهيو. هو قد آور توبصورت شخص هو. ڪيس ڏندن جي برش جهڙيون کهريون مڇون بيون. ساموندي لشڪر ۾ به نوڪري ڪري چڪو هو. انوقت ڪيس ي داغ سفيد وردي پهريل هئي.
ملڻ ڪانپوءِ ڊاڪٽر ڳالهه ڇوري، ”مان هڪ عورت جي سلسلي ۾ اوهان سان ملڻ آيو آهيان، جا ان ساڳئي گهر ۾ رهي ٿي، جنهن ۾ اسين ترسيل آهيون. انجو نالو ٿامپسن آهي.“
گورنر چين تي مرڪ آڻيندي چيو، ”ڊاڪٽر فيل، منهنجو خيال آهي ته هن عورت متعلق گهڻو ڪجهه ٻڌو آهي. مون هنکي حڪم ڏنو آهي ته هوءَ ايندڙ اڱاري هتان نڪري وڃي. بس مان وڌيڪ نٿو

ڪري سگهان."

"مان اوهانکي هي عرض ڪرڻ چاهيانٿو، ته ڇو اوهان ڪو
نقطو نٿا ڪيو، جو هو ٤ تيستائين هتي رهي جيستائين سان فرا
ڪان هت جهاز نه اچي، ته جيئن هو ٤ سڌني ٤ هلي وڃي. مان
نيڪ هلت جو ذمون کڻانٿو."

گورنر جي چپن تي آهائي مرڪ هئي پر هنجون اکيون سَ
سوڙهيون ٿي ويون ۽ چهرو سنجيده ٿي ويس.

"مان خوشي ٤ سان اوهانجي اها ڳالهه مڃان ها، ڊاڪٽر في
پر مون حڪم ڏيئي ڇڏيو آهي ۽ ان حڪم کي قائم رهڻ گهرجي

ڊاڪٽر ڏاڍي سهڻي طريقي سان ڳالهه کي ناهيو هو، پر هَ
گورنر جي مرڪ موڪلائي ويئي هئي. هوپنهنجو نظرون ٻئي ط
ڦيرائي، ڊاڪٽر جون بي دلي ٤ سان ڳالهيون ٻڌي رهيو

ان وقت ڊاڪٽر ائين محسوس ڪيو، ته گورنر تي هنجي ڳاله
جو ڪوبه اثر نه ٿي رهيو.

"ڪنهن عورت کي تڪليف ڏيندي مونکي افسوس ٿو ٿئي،
هنکي اڳاري ڏينهن جهاز تي سوار ٿيڻو پوندو. بس اِهوئي
سگهي ٿو."

"پر ان ۾ فرق ڪهڙو پوندو."

"ڊاڪٽر صاحب، مونکي معاف ڪجو. مان اِهو ضروري
سمجهان ته پنهنجي افسرانه حڪمن جي وضاحت، سواءِ اعليٰ آفيسر
جي، ڪنهن ٻئي اڳيان ڪريان."

ڊاڪٽر فيل نظر بچائي هن ڏانهن ڏٺو. هنکي ڊيوڊسن جو آ
اشارو ياد آيو، ته هن ڪيس ڌمڪي ڏني هئي ۽ اِهوئي سبب هو
گورنر جي رويي ۾ هڪ خاص قسم جي پريشاني هئي.

ڪاوڙ ۾ ايندي ڊاڪٽر فيل چيو، "ڊيوڊسن هڪ بدمعاش خدائ
فوجدار آهي."

"هي ڳالهه اوهان تائين محدود رهي، ڊاڪٽر فيل. مان هي نٿ
چوان ته مون مسٽر ڊيوڊسن متلق ڪا سٺي راءِ قائم ڪئي، آهي، پ
هن ڳالهه جو اعتراف مونکي ڪرڻو ٿي پوي ٿو، ته بلڪل حق ٿو

هو جڏهن هُن مونکي خبردار ڪيو، ته مس ٿامپسن جهڙي ڪردار واري عورت جي موجودگي، ان جڳهه تي، جتي فوج ۾ ڀرتي ٿيل ماڻهو ديسي باشندن سان گڏ رهندا هجن، بيحد خطرناڪ ثابت ٿي سگهي ٿي.“

اِهو چوندي هو اٿي بيٺو ۽ ڊاڪٽر فيل کي به اٿڻو پيو.

”مان اوهانکي عرض ڪندس، ته مونکي معاف ڪجو، مونکي ڪنهن ٻئي هنڌ وڃڻو آهي. سر فيل جي خدمت ۾ منهنجا آداب عرض رکندا.“

ڊاڪٽر فيل ڏاڍو بددل ٿي روانو ٿيو. هو سمجهي رهيو هو ته مس ٿامپسن هنجو انتظار ڪندي هوندي، هنکي اُٿين چوڻ تي ته: مان ناڪامياب ٿيس، ڀاڪي رضامند نه ڏسي هو گهر ۾ پوئين دروازي کان داخل ٿيو. آهستي آهستي ڏاڪڻ تي چڙهڻ لڳو، اُٿين، جيئن ڪا هن وٽ اهڙي شئي هئي، جنهنکي هن لڪائڻ ٿي چاهيو.

ماني کائڻ وقت هو خاموش ۽ بي چين هو. پر مسٽر ڊيوڊسن ڏاڍو خوش هو. ڊاڪٽر فيل کي اُٿين ٿي محسوس ٿيو، ته ڊيوڊسن کي رکي فتحمنديءَ جي احساس سان ڏسي رهيو آهي. هنکي اُٿين تي خيال آيو، ڇڻ پادري کي هنجي گورنر سان ملاقات ۽ ناڪاميابيءَ جي ڄاڻ پهچي ويئي آهي. پر هنکي اها خبر ڪنهن پهچائي هوندي؟ پادري ۾ عجيب قوت هئي. ماني کائڻ کانپوءِ هنکي هارن ورانڊي ۾ ڏسڻ آيو ۽ جيئن ڪا ڳالهه ڪيس ٻڌائڻي هجي، هو ڪمري کان ٻاهر نڪري آيو.

هارن آهستي چيو، ”هوءَ ڄاڻڻ ٿي گهري ته اوهان گورنر سان مليا يا نه؟“

”ها، ڪم ڪرڻ لاءِ رضامند نه ٿيو. مونکي گهڻو افسوس آهي، مان هينئر ٻيو ڪجهه به ڪري نٿو سگهان.“

”مون اڳ ۾ سمجهيو هو، ته هو ڪجهه نه ڪندو. اِي ماڻهو پادرين جي مخالفت کان ڊري ڀڄندا آهن.“

ان وقت پادري به ٻاهر نڪري انهن جي ڀرسان اچي بيٺو ۽ خوش دليءَ سان چيائين، ”ڪهڙيون ڳالهيون ٿي رهيون آهن؟“

هارن چالاڪيءَ سان چيو، ”مان هنکي اهو ٻڌائي رهيو هوس ته آپيا وچڻ لاءِ گهٽ ۾ گهٽ هڪ هفتي تائين ڪو به آسرو ڪونه آهي.

هارن هليو ويو ۽ ٻئي ڄڻا ڪمري ۾ واپس آيا. پادري مانڍ کائڻ کانپوءِ هڪ ڪلاڪ تائين آرام ڪندو هو. ٿورڙي وقت کانپو ڪنهن دروازي کي آهستي سان کڙڪايو.

مسز ڊيوڊسن پنهنجي ڪري آواز ۾ چيو، ”اندر اچ.“

دروازو کليل ڪونه هو. هُن اٿي اهو کوليو. چائنٽ تي مس ٿامپس کي بيٺل ڏٺائين. سندس شڪل تي غيرمعمولي تبديلي هئي. هي اها سرڪش مرد مارعورت ڪين هئي، جنهن سڙڪ تي هنن تي ٺٺولي ڪئي هئي. هنجا وار، جي هميشه سينگاريل هوندا هئا، بي ترتيبيءَ سان هنجي ڪنڌ ۽ ڪلهن تي لڙڪي رهيا هئا. هنجي بدن تي اسڪرٽ ۽ بلائوز هو ۽ پيرن ۾ سليپر هيس. ڪپڙا گنجيل ۽ ميرا هيس. دروازي تي بيٺي روئي رهي هئي ۽ ڪمري ۾ اندر گهڙڻ جي هن ۾ همت ئي نٿي ٿي.

”ڇا کپي تو کي؟“ مسز ڊيوڊسن جو کهرو آواز ٻڌڻ ۾ آيو.

ڌيمل آواز ۾ هن چيو، ”ڇا، پادريءَ سان ملي سگهان ٿي؟“

تمام خوش اخلاقيءَ سان ڊيوڊسن چيس، ”اندر اچ، مس ٿامپسن، مان تنهنجي ڪهڙي خدمت ڪري سگهان ٿو؟“

هوءَ ڪمري ۾ آئي.

”ٻڌو، انڏينهن مون جو ڪجهه اوهانکي چيو، مونکي انجو ڏاڍو افسوس آهي ۽ جو ڪجهه مون ڪيو، ان لاءِ به مونکي افسوس آهي. ان ڏينهن مان ڪاوڙ ۾ هيس. ان جي مان معافي ٿي وٺان.“ مس ٿامپسن معافي گهري.

”خير، اهو ڪجهه به نه آهي. منهنجي پٺي ايتري مضبوط ضرور آهي، جو چند سخت لفظن جو بار کڻي سگهي.“

هوءَ اهڙي نموني اڳتي وڌي، جيئن معافي وٺندي هجي.

”تون جي چاهين ته مونکي مار ڏي، مان ڪجهه نه چونديس، پر مونکي ’فرسڪو‘ نه موڪل.“

پادريءَ جي خوش اخلاقي غائب ٿي ويئي ۽ هنجو آواز هڪدم

ڪهرو ۽ اهجو سخت ٿي ويو، ''تون اوڏانهن وڃڻ چو نه ٿي
چاهين؟''
''اتي منهنجا مٽ مائٽ رهندا آهن. مان نٿي چاهيان ته اهي
مونکي هن حالت ۾ ڏسن. ''فرسڪو' ڪانسواءِ جيڏانهن به اوهان موڪليندا
مان هلي ويندس.'' هوءَ ڪومائجي ويئي.
''سان فرانسڪو واپس وڃڻ تون چو نه ٿي پسند ڪرين؟''
''مون اوهانکي ٻڌائي ته ڇڏيو.''
پادري اڪيتي وڏي هنکي گهوريندو رهيو ۽ هنجون وڏيون وڏيون
ڪاريون اکيون هنجي روح ۾ ليئي پائڻ جي ڪوشش ڪري رهيون
هيون. هن ان وقت ڏکهو ساهه کڻي چيو، ''اصلاحي قيد خانو.''
مس ٿامپسن ڪان رڙ نڪري ويئي ۽ پادريءَ جي اڳيان ڪري
سندس پيرن کي پڪڙيو، ''مونکي اوڏانهن واپس نه موڪليو. مان
اوهان اڳيان خدا جو قسم کڻي چوان ٿي ته مان هڪ سٺي عورت
بڻبس. مان هي سڀ ڇڏي ڏيندس.''
هوءَ معافي وٺندي روئڻ لڳي ۽ هنجي رنگيل ڳلن تان ڳوڙها
وهڻ لڳا. پادري جهڪي هنجي ڇهري کي مٿي کنيو ۽ کيس مٿي
ڏسڻ لاءِ مجبور ڪيو.
''ڇا اصلاحي قيد خاني کان ڀڄي رهي آهين؟''
''انهن جي گرفتار ڪرڻ کان اڳ مان اتان ڀڄي آهيان. جيڪڏهن
انهن مونکي پڪڙي وڌو ته مان ٽن سالن تائين قيد پئو ڪيندس.'' مس
ٿامپسن ڏڪندي چيو.
پادريءَ هنکي ڇڏي ڏنو ۽ هوءَ فرش تي ڪري پيئي. هوءَ ايلاز
ڪندي رهي. ڊاڪٽر فيل اٿيو ۽ چيائين، ''هينئر ته معاملي ٻي صورت
اختيار ڪئي. جڏهن اوهانکي اصل حقيقت معلوم ٿي ويئي ته پوءِ
اوهان هنکي زبردستي نٿا موڪلي سگهو. هنکي هڪ ٻيو به موقعو ڏيو.
هوءَ پنهنجي زندگيءَ جو نئون ورق بدلائڻ ٿي چاهي.''
''مان هنکي اهڙو عمدو موقعو ڏيئي رهيو آهيان جو ڪيس سڄي
زندگيءَ ۾ نه مليو هوندو. جيڪڏهن هيءَ توبهه ڪرڻ چاهي ٿي ته هنکي
پنهنجي سزا قبول ڪرڻ گهرجي.''

مس ٿامپسن هنجي لفظن جو مطلب ڪجھ غلط سمجھيو. سندس ڳورين اکين ۾ اميد جي چمڪ اچي ويئي. چيائين، "اوهان مونکي هتان نه ڪيندا نه؟"

"نه. اڳاري ڏينهن تو ن هتان سانفرانسڪو رواني تي ويندين."

ٻپ ۾ ڪائنس پيو دفعو رڙ نڪري ويئي ۽ پوءِ اهڙي آواز ۾ روئي رهي هئي، جو غيرانساني ٿي محسوس ٿيو. هوءَ پنهنجو مٿو فرش تي پٽيندي رهي. ڊاڪٽر فيل يڪدم هنجي ويجھو آيو ۽ ڪمس اٿارڻ لڳو.

"اٿي، اٿي. توکي ائين ڪرڻ نه گھرجي. پنهنجي ڪمري ۾ وڃي ليٽي پئه. مان تنهنجي لاءِ ڪا دوا ڪٺي ٿو اچان."

ڊاڪٽر فيل هنکي اٿاري بيهاريو. ڪيس ڪجھ گھليندي، ڪجھ ڪٺندي ڏاڪڻ تان هيٺ لاٿو. ڊاڪٽر کي ڊيوڊسن ۽ انجي زال تي ڪاوڙ اچڻ لڳي. پنهي چٽن ويٺي تماشو ڏٺو. هارن ٻاهر بيٺو هو، جنهنجي مدد سان هن مس ٿامپسن کي بستري تي سمهاريو. هوءَ لڳاتار ايلاز ۽ منتون ڪندي رهي. گھٽوڪري هوش ۽ حواس وڃائي ويٺي هئي. ڊاڪٽر هنکي هڪ انجيڪشن لڳائي. جڏهن هو ٻيهر مٿي ويو ته ڪاوڙ ۾ پڄري رهيو هو ۽ ساڳي وقت ڪيس ٿڪاوت تي محسوس ٿي.

"مون هنکي زبردستي سمهاري ڇڏيو آهي."

ٻئي عورتون ۽ ڊيوڊسن ائين ڏسي ويٺا رهيا، جيئن ڊاڪٽر کين ڇڏي ويو هو. اهي نه ته پنهنجي جڳھ تان چُريا هئا ۽ نه وري ان وچ ۾ ڪنهن ڳالهايو هو.

ڊيوڊسن عجيب ٻڏل آواز ۾ چيو، "مان تنهنجو انتظار ڪري رهيو هوس. مان چاهيان ٿو ته اوهان سڀيئي مونسان گڏ هن گناهگار ٻيڻ جي روح لاءِ دعا گھرڻ ۾ شريڪ ٿيو."

هن الماريءَ مان انجيل ڪنيو ۽ ان ميز تي وڃي ويٺا، جنهن تي ٿورو اڳ سڀني ماني ڪاڌي هئي. ان تان اجا ٿانئين ٿانو به نه ڪنيا ويا هئا. هن چانهه دانيءَ کي پري ريڙهيو. وڏي ۽ گجندڙ آواز ۾ هن انجيل مان اهو ٻڙهي ٻڌايو جنهن ۾ يسوع مسيح ۽ بدڪردار عورت

ي ملاقات جو بيان آهي.

”اتو ۽ مونسان گڏجي گوڏن تي ويهو ۽ پياري ڀيڻ سيڊي ٿامپسن ي روح لاءِ دعا گهرون.“ ائين چئي هن وڏي جوش ۽ خروش سان عا گهرڻ شروع ڪئي جنهن ۾ هن الله‌سان مخاطب ٿي گهڻي عاجزي ان چيو ته: هو هن گنهگار عورت تي رحم ڪري.

مسز ڊيوڊسن ۽ مسز فيل اکين کي بند ڪري، دعا ۾ ڏي رهيون يون. ڊاڪٽر فيل کي خفگيءَ سان گڏ ننڊ به ٿي آئي پر انهن کي سندي هو به گوڏو ٻيجي ويٺو.

پادريءَ جي دعا ۾ وحشيانه تيز زباني هئي. هنجي دل نرم ٿي يئي هئي، ۽ جڏهن هو ڳالهاتي رهيو هو ته هنجي ڳلن تان ڳوڙها ئي وهيا. ٻاهر بي‌رحم برسات وسي رهي هئي- لڳاتار وسي رهي هئي- ڌوفناڪ براڊين سان گڏ، بلڪل انساني فطرت وانگر. آخرڪار دعا ختم ٿي‌ويئي. ٿورڙي عرصي جي‌خاموشيءَ بعد ڊيوڊسن ڳالهايو، ”هينئر اسين آقا واري دعا پڙهنداسين.“

سڀني دعا پڙهي ختم ڪئي ۽ ڊيوڊسن سان گڏ اٿيا. مسز ڊيوڊسن جي شڪل زرد ۽ مطمئن ٿي نظر آئي. هنکي اطمينان ۽ سڪون حاصل ٿيو هو. پر ڊاڪٽر ۽ سندس زال کي هڪدم شرمندگيءَ جو احساس ٿيو. هنن جي سمجهه ۾ نٿي آيو ته ڪيڏانهن نهارين!

ڊاڪٽر فيل چيو، ”مان ذرا هيٺان تي ڏسي اچان ته هوءَ هينئر ڪيئن آهي.“

جڏهن هن دروازو کڙڪايو ته هارن دروازو کوليو. مس ٿامپسن لڏندڙ ڪرسيءَ تي روئي رهي هئي.

”تون هتي ڇا ٿي ڪرين؟ مون ته توکي ائين چيو هو ته سمهي رهه.“ ڊاڪٽر فيل اينديءَ چيو.

”مان سمهي نٿي سگهان، مان ڊيوڊسن سان ملڻ چاهيان ٿي.“

”منهنجي غريب ڌيءَ، هن سان ملڻ تنهنجو ڪهڙو ڀلو ٿيندو؟ تون هنجو ارادو بدلائي نٿي سگهين.“

”هن ائين چيو هو ته جي مان هنکي گهرائيندس ته هليو ايندو.“

ڊاڪٽر فيل هارن کي اشارو ڪيو، ”وڃي هنکي وٺي اچ.“

هارن مٿي ويو ۽ هُو خاموش مس ٿامپسن سان گڏ ڊيوڊسن
انتظار ڪندو رهيو. ڊيوڊسن اچي نڪتو. مس ٿامپسن ڊيوڊسن ڏانهن
اداس نيڻن سان نهاريو ۽ چيائين، ”معاف ڪجو. مون اوهانکي ه
گهرايو آهي.“

”مونکي اميد هئي ته تون مونکي گهرائيندينءَ. مان ڄاڻان ٿو
منهنجا دعا قبول پوندي.“

”مان هڪ خراب اخلاق واري عورت آهيان. مان توبه ڪرڻ
چاهيان.“

”خدا جو شڪر آهي. خدا جو شڪر آهي. هن اسان جون دعائ
ٻڌيون.“

ڊيوڊسن پنهي مردن ڏانهن مڙي نهاريو، ”مونکي هن سان اڪ
ڇڏيو. مسز ڊيوڊسن کي چوندا ته اسان جون دعائون قبول پيون.
پنهي ٻاهر نڪري دروازو بيڪڙو. هارن هي.... هي.... هي ڪ
ٻاهر نڪتو.

ان رات ڊاڪٽر فيلن دير تائين سمهي نه سگهيو، ۽ جڏهن
ڊيوڊسن کي ڏاڪڻ چڙهندي ٻڌو ته هن واچ ڏٺي. رات جا ٢
هئا. پر پوءِ به هنجي اک نه لڳي. پنهي ڪمرن جي وچ ۾ ڪاٺيءَ
تختا لڳل هئا. ان بعد ڊيوڊسن جي دعا خوانيءَ جي زور زور سان آ
ٻڌڻ ۾ ٿي آيس — ايتري تائين جو ڊيوڊسن پاڻ به ٿڪجي سمهي پ
ٻئي ڏينهن صبح جو جڏهن ڊاڪٽر، پادري ڊيوڊسن جي شڪل ڏ
ته هو اچرج ۾ پئجي ويو. هنجو رنگ پيلو ٿي ويو هو. چهري
ٿڪ جا نشان نمايان هيس، پر هن جون اکيون غيرانساني باهه ۾ ٻک
رهيون هيون. ائين پئي معلوم ٿيو ڄڻ خوشي هن مٿان غلبو ڪيو آه
”ذرا هيٺ وڃي سيڊي ٿامپسن کي هينئر ڏسي اچو. مان ائ
چئي ٿو سگهان ته هنجو جسم بهتر هوندو. پر هنجو روح — ه
روح بدلجي ويو آهي.“

ڊاڪٽر ٿڪ ۽ ڪنهن حد تائين ڪمزوري محسوس ٿي ڪ
چيائين، ”اوهانءِ ڪافي رات گذري وڃڻ تي به ان سان گڏ هئا.
”جي ها. هن اهو پسند ٿي ڪيو ته مان هنکي ڇڏي هليو وڃان

ڊاڪٽر چڙندي چيو، ”اوهان ته مشهور مسخري ’پنچ‘ وانگر خوش
نظر اچو.“

ڊيوڊسن جون اکيون خوشيءَ منجهان چمڪڻ لڳيون، ”مون تي
الله وڏو فضل ڪيو آهي. ڪالهه رات مونکي اها سعادت بخشي
ويئي، جو هڪ گمراهه روح کي يسوع مسيح جي محبت واري جهوليءَ
۾ پهچائي ڇڏيم.“

مس ٽامپسن وري به جهولي واري ڪرسيءَ تي ويٺي هئي. بسترو
به درست نه ڪيو ويو هو. ڪمري جو سڀ سامان ارد برد هو. هن
رات وارا ڪپڙا به نه بدلايا هئا. هڪ ميرو بالا پوش ڪيس پهريل هو.
وارن کي ڳنڍيون ڏيئي ڪٺي اٿين ٿي ٻڌو هيائين. پنهنجي منهن تي
صرف آلو ڪپڙو گهمايو هئائين. چهرو سڄيل ۽ روئڻ ڪري
گهنجيل هوس.

ڊاڪٽر فيلڊ جڏهن ڪمري ۾ اندر گهڙيو، تڏهن هنجي توجهه
نظرن مان ڪيس ڏنو. هوءَ پريشان ۽ بي روح نظر اچي رهي هئي.
ڊاڪٽر کان پڇيائين؟

”مسٽر ڊيوڊسن ڪٿي آهي؟“

”جيڪڏهن توکي هنجي ضرورت آهي ته هينئر ئي اچي ويندو.
مان ته اهو ڏسڻ آيس ته تون ڪيئن آهين.“

”او، مان ٺيڪ آهيان. اوهان پريشان نه ٿيو.“

”تو ڪجهه کاڌو آهي؟“

”هارن مونکي پيئڻ لاءِ ڪافي آڻي ڏني هئي.“

”چا، اوهان سمجهو ٿا ته هو هن وقت ئي هيٺ لهي ايندو؟ مان
اٿيز ٿي محسوس ڪريان ته جڏهن هو منهنجي پر ۾ هوندو آهي ته
ايتري وحشت منهنجي مٿان سوار نه ٿي ٿئي.“ هن گهبرائجي دروازي
ڏانهن ڏٺو.

”چا، تون اڃا به اڳاري ڏينهن هتان رواني ٿي وينديندينءَ؟“

”جي ها، هوچوي ٿو ته مونکي وڃڻو ئي پوندو. مهرباني ڪري
هنکي چوندا ته هينئر ئي اچي. تون مونکي ڪو فائدو پهچائي نٿو
سگهين. هينئر هو ئي هڪڙو ماڻهو آهي جو هن وقت منهنجي مدد

ڪري سگھي ٿو.“

”ڏاڍو سٺو.“ ڊاڪٽر فيل ٻاهر نڪري ويو.

ايندڙ ٽن ڏينهن ۾ ڊيوڊسن پنهنجو گهڻي ڀاڱي سمورو وقت مِس ٿامپسن سان گڏ گذاريو. فقط ماني کائڻ وقت پين سان شريڪ ٿيندو رهيو. ڊاڪٽر فيل ڏٺو ته انهن ٽن ڏينهن دوارن تمام ٿورو ٿي کاڌو.

”پنهنجو پاڻکي ماري رهيا آهيو.“ مسز ڊيوڊسن ترس کائيندي پنهنجي مڙس کي چيو. ”جيڪڏهن پنهنجو خيال نه رکيو ته بيمار ٿي پوندو. پر هو پاڻ تي رحم نه آڻيندو.“ مسز ڊيوڊسن پين کي ٻڌائيندي چيو.

هوءَ خود به سفيد ۽ پيلي ٿي ويئي هئي. هن مسز فيل کي ٻڌايو ته پادري کي ننڊ اصل نه آئي. جڏهن هو مس ٿامپسن وٽان اٿي مٿي آيو ته دعا خواني ڪندي ڪندي بي دم ٿي ويو. تنهن هوندي به دير تائين هو سمهي نه سگهيو. اتڪل ۾ ڪلاڪن کانپوءِ هن اٿي ڪپڙا پاتا ۽ سمنڊ جي ڪناري ڏانهن گهمڻ ويو. هن عجيب عجيب خواب ڏٺا. اڄ صبح جو هن مونکي ٻڌايو ته هو رات جو ’نيبراسڪا‘ جي جبلن کي خواب ۾ ڏسندو رهيو.

ڊاڪٽر چيو، ”اها عجيب ڳالهه آهي.“

ڊاڪٽر کي ياد آيو ته جڏهن هو امريڪا مان لنگهي رهيو هو ته هن انهن جبلن کي ريل گاڏيءَ جي دريءَ مان ڏٺو هو. اهي جبل وڏن وڏن دڙن جي شڪل ۾ هئا ـــ گول، نرم ۽ ميدان تي سڌا آيا ڪتل هئا. ڊاڪٽر کي ياد آيو ته انهن جبلن کي ڏسندي هنکي عورت جي ڇاتين جو خيال آيو هو.

ڊيوڊسن جي بيچيني خود هن لاءِ برداشت کان ٻاهر هئي، پر هڪ عجيب خوشيءَ هنکي آڀاري ڇڏيو هو. هو، ويچاري عورت جي دل ۾ لڪل ڪنڊن ۾ جن ۾ گناهن جا نشان باقي رهجي ويا هئا، انهن جي پاڙ پٽي رهيو هو. هو ان عورت سان گڏ انجيل پڙهندو هو ۽ دعائون گهرندو هو.

هڪ دفعي رات جي ماني کائڻ مهل ڊيوڊسن ٻڌايو، ”هيءَ حيرت ۾ وجهندڙ ڳالهه آهي. ٻيهر جنم وٺڻ جو هي سچو مثال آهي. هنجو

وح، رات وانگر ڪارو هو. هينئر پاڪ ٿي ويو هو ۽ تازي پيل برف انگر سفيد آهي. پنهنجي سيني گناهن لاءِ هنجي توبنهه به ڏاڍي حسين هي. مان حقير ۽ خائف آهيان. مان لائق به نه آهيان ته هنجي دامن کي هٿ لايان.“

”ڇا، اڃا تائين به اوهانجي دل ايتري سخت آهي جو هنکي ُسان فرانسڪو‘ واپس موڪليو. امريڪا جي ڪنهن جيل ۾ ٽن سالن تائين. مان سڻو ائين ٿو سمجهان ته اوهان هنکي انکان بچايو.“

”اڙي، توهان هي ٽنا ڏسو ته اهو ضروري آهي؟ ڇا، توهان سمجهو ٿا ته منهنجي دل هن لاءِ خون جا ڳوڙها نٿي ڳاڙي؟ مان هن سان ايتري محبت ٿو ڪريان جيتري پنهنجي زال ۽ ڀيڻ سان. جيترو وقت هوءَ جيل ۾ رهندي، مونکي اهي سڀ تڪليفون مانديون جي هوءَ اتي سهندي.“

ڊاڪٽر بي صبر ٿي چيو، ”ڍڪوسلو.“

”اوهان ٽنا سمجهو ڇاڪاڻ ته اوهان انڌا آهيو. هن گناهه ڪيو آهي، انهيءَ ڪري هنکي تڪليف سهڻي آهي. مان سمجهانٿو ته هن تي ڇا گذرندي. هنکي بکيو رکيو ويندو، عذاب ڏنا ويندا ۽ ذليل ڪيو ويندو. مان چاهيانٿو ته هوءَ انسان کان مليل سزا کي خدا جي لاءِ قرباني سمجهي، قبول ڪري. مان چاهيانٿو ته هوءَ اها تڪليف خوشيءَ سان قبول ڪري. هنکي اهڙو موقعو مليو آهي جو اسانکي گهٽو گهٽ ملندو آهي. خدا وڏو مهربان ۽ نهايت رحم وارو آهي.“

ڊيوڊسن جو آواز ڏڪي رهيو هو. هو مشڪل سان انهن لفظن کي اُچاري رهيو هو، جي جوش ۽ جذبي ڪري هنجي وات مان ٻڙڪا ڏيئي نڪري رهيا هئا.

”سڄو ڏينهن هن سان دعائون گهرندو آهيان ۽ جڏهن مان هنکان جدا ٿيندو آهيان ته وري دعائون گهرندو آهيان. مان پنهنجي پوري طاقت سان دعائون گهرندو آهيان ته جيئن يسوع مسيح هن تي ايترونئي وڏيڪ رحم ڪري. مان هنجي دل ۾ سزا کي خوشيءَ سان سهڻ واري آرزو ان لاءِ پيدا ڪرڻ ٿو گهران، ته جيڪڏهن مان هنکي آخر ۾ معاف به ڪري ڇڏيان تڏهن به هوءَ هتي ترسڻ کان انڪار ڪري

ڇڏي. مان هنکي اهو محسوس ڪرائڻ ٿو چاهيان ته جيل جي سخت سزا شڪرگذاريءَ جو اهو نذرانو آهي، جنهنکي هوءَ ان مقدس آقا جي قدمن ۾ پيش ڪندي، جنهن هنکي سندس زندگي بخشي آهي."

ڏينهن سست رفتاريءَ سان گذرندا ويا. سڄو گهر انهيءَ هيٺ رهندڙ بدنصيب، عذابن ۾ مبتلا عورت جي غيرفطري تصور ۾ مبتلا ٿي رهيو. هوءَ ان قربانيءَ وانگر هئي جنهنکي رت رنگيل بت پرستي جي وحشي رسمن ادا ڪرڻ لاءِ، تيار ڪيو وڃي. خوف هنکي بي حس و حرڪت ڪري ڇڏيو هو. هن انهيءَ کي پسند نٿي ڪيو ته ڏيو ڏسن هنجي نظرن کان دور هجي. جڏهن ٻه هو مس ٿامپسن جي پر ۾ هوندو هو تڏهن ئي هن ۾ همت رهندي هئي. ۽ هوءَ غلامانه محتاجيءَ سان هنکي چنبڙيل رهندي هئي. هوءَ زار زار روئيندي هئي، انجيل پڙهندي هئي ۽ دعائون گهرندي هئي. ڪڏهن ڪڏهن ته هوءَ بي رحم ٻه ٿي ويندي هئي ۽ سيني کان نفرت ڪرڻ لڳندي هئي. ان حالت ۾ هوءَ پنهنجي سخت آزمائش جي موقعي کي جاچيندي هئي، چاڪاڻ جا تڪليف هوءَ هن وقت برداشت ڪري رهي، انکان ڇوٽڪارو حاصل ڪرڻ لاءِ بس اهائي هڪ تدبير هئي. هوءَ هيئنر انهن اڻ ڏٺل دهشتن کي برداشت نٿي ڪري سگهي جن هنکي وڪوڙي ڇڏيو هو. پنهنجي گناهن سان گڏ هن پنهنجي جسماني آرائش کان ٻه پاسو ڪري ڇڏيو. هوءَ پنهنجي ميري ۽ ويڪري بالا پوش سان بدن کي ڍڪي، وارن کي چڙيل رکي، پنهنجي ڪمري ۾ ئي گهمندي ٿي رهي. هن لاڳيتو ڇئن ڏينهن کان رات جي سمهڻ وارا ڪپڙا بدن تان نه لاٿا هئا ۽ نه وري بوٽ ئي پاتو هو. سندس ڪمري جي شئين ۾ بي ترتيبي اچي وئي هئي ۽ انهن جي صفائي ڪئي ئي ڪين وئي هئي. برسات هئي جو بي رحميءَ سان وسندي رهي. محسوس ائين ٿي ٿيو ته آسمان ۾ باقي پاڻي ڪونه رهيو هوندو، پر تنهن هوندي ٻه برسات پوندي رهي— لڳاتار— مسلسل. جست جي چادرن مٿان برسات جي لاڳيتي آواز پاڳل ڪري ڇڏيو هو. هر ڪا شيءِ پوسل واري ۽ آلي ٿي چڪي هئي، ديوارن تي ۽ فرش تي رکيل بوٽن تي مير لڳل ڏسڻ ۾ اچي

مي هئي. بي خواب راتين ۾ مچر پنهنجو بد مزاج ۽ اڻ وڻندڙ گيت ائيندا رهيا.

'جيڪڏهن هڪ ٻن ڏينهن لاءِ برسات بند ٿي وڃي، ته جيڪر تري قدر خرابي نه ٿئي.' ڊاڪٽر فيل سوچيو.

سڀئي ان ڏينهن جي انتظار ۾ هئا جڏهن جهاز 'سڊنيءَ' کان سان فرانسڪو' ويندي، هت ايندو. اڳارو اچاڀري هو. ان جو انتظار رداشت ڪري نٿي سگهيو ويو. پر جيستائين ڊاڪٽر فيل جو تعلق هي، هنجو رحم ۽ غصو ٻيئي ان خيال ۾ ختم ٿي ويا هئا. ته نيڪ آهي ن بدنصيب عورت جي عذاب کان ته ڇوٽڪارو ملندو. جنهن ڳالهه کي تاري نه سگهجي انکي برداشت ڪرڻ گهرجي. هو محسوس ڪندو رهيو ته جڏهن جهاز 'سان' روانو ٿي ويندو ته آزاديءَ سان ساهه کڻي سگهنداسين.

گورنر جي هڪ ڪلارڪ تي اها جوابداري رکي وئي ته جيئن هو سيڊي ٿامپسن کي جهاز تي چاڙهي روانو ڪري. اهو ڪلارڪ سيڊي ٿامپسن کي سومر جي شام جو ٻڌائي ويو ته ٻئي ڏينهن صبح جو يارهين لڳي تيار رهي. ڊيوڊسن ان وقت هنجي ڪمري ۾ موجود هو.

”مان ڏسندس ته جيئن هوءَ واني ٽيڻ لاءِ تيار ٿي وڃي. منهنجو پڻ ارادو آهي ته مان خود هنکي جهاز تي پهچائڻ وڃان.“ ڊيوڊسن ڪلارڪ کي ٻڌايو.

مس ٿامپسن ڪجهه به نه چيو.

جڏهن ڊاڪٽر فيل ڦوڪ ڏيئي ميڻ بتي وسائي ۽ خبرداريءَ سان مڇردانيءَ ۾ لنگهي ويو ته هن اطمينان جو ساهه کنيون. ”نيڪ آهي خدا جو شڪر آهي جو هي قصو ختم ٿيو. سڀاڻي هن وقت تائين هوءَ وڃي چڪي هوندي.“

”مسز ڊيوڊسن به خوش ٿيندي. هوءَ چوندي آهي ته مسٽر ڊيوڊسن ڳري ڪندا ني ويو آهي. پر هوءَ به عجب عورت آهي.“ مسز فيل، جا ڊاڪٽر جي پرسان ستي پئي هئي، چيو.

”ڪير؟“

”سيدي ٿامپسن. انجو اهڙي نموني بدلجي وڃڻ منهنجي وهم گمان ۾ به ڪونه هو. انسان ڪيتري قدر نه حقير ٿي ٿو وڃي!“

ڊاڪٽر فيل ڪوبه جواب ڪونه ڏنو ۽ ٿورڙي ئي وقت اندر سمهي رهيو. هو گهڻو ٿڪل هو ۽ ڪيس گهري ننڊ اچي ويئي.

صبح جو پنهنجي ٻانهن تي ڪنهن جو هٿ لڳندي محسوس ڪيائين. هو ننڊ مان اٿيو ۽ هارن کي بستري جي ويجهو ڏسي، ڇرڪي ويو. هارن پنهنجي چپن تي آڱر رکي ڪيس چپ رهڻ جو اشارو ڪيو ۽ پاڻ سان گڏ هلڻ لاءِ اشارو ڪيو. ڊاڪٽر فيل پنهنجي عجيب حالت تي ضابطو ڪري ويو. هارن هونئن ڊگهو ۽ ويڪرو لباس پائيندو هو، پر ان وقت ڪيس ديسي ماڻهن وانگر لاوا لاوا ٻهريل هو ۽ پيرين اگهاڙو هو. هو بلڪل وحشي نظر ٿي آيو. ڊاڪٽر فيل پنهنجي بستري تان اٿندي ڏٺو ته هنجو سمورو بدن ڏڪيل هو. هارن هنکي اشاري سان ورانڊي ۾ اچڻ لاءِ چيو. ڊاڪٽر فيل بستري تان اٿيو ۽ هارن جي پٺيان ٻاهر آيو.

هارن آهستي ڳالهايو، ”بلڪل خاموش رهو. اوهانجي ضرورت آهي. پنهنجو ڪوٽ پايو ۽ بوٽ پڻ – جلدي ڪريو.“

ڊاڪٽر فيل ائين سمجهو ته ضرور مس ٿامپسن تي ڪا آفت آئي آهي.

”ڳالهه ڇا آهي؟ مان پنهنجي ڊاڪٽريءَ جا اوزار کڻي اچان ڇا؟“

”جلدي ڪريو صاحب. جلدي.“

ڊاڪٽر فيل پنهنجي ڪمري ۾ واپس آيو. رٻڙ جي تري وارو بوٽ پاتائين ۽ برساتي ٻاڌي هارن سان اچي مليو جو ورانڊي ۾ هنجو انتظار ڪري رهيو هو. ٻيئي ڄڻا پٻن تي ڏاڪڻ تان هيٺ لٿا. سڙڪ جي طرف وارو دروازو کليل هو ۽ سامهون پنج ست ڪاري چمڙيءَ وارا ماڻهو بيٺا هئا.

”آخر ٿيو ڇا آهي؟“ ڊاڪٽر وري پڇيو.

”مونسان گڏ اچو.“ هارن چيو.

ائين چئي هو ٻاهر هليو ۽ ڊاڪٽر فيل هنجي پٺيان هلندو رهيو.

هن ٻنهي جي ٽنيان ڪاري چمڙيءَ وارن جو ٽولو به پڻ آيو. سڙڪ
ن هلندي هو سمنڊ جي ڪناري پهتا. ڊاڪٽر ڏنو ته پاڻيءَ جي
ڪناري تي ڪنهن شيءِ کي ماڻهن جو ميڙ وڪوڙيو بيٺو آهي. ٽڪڙا
ڪڙا قدم کڻندو هو اڳتي وڌيو. ڏهه پندرهن قدم پهچڻ ۾ باقي هئا
ته ماڻهن جو ميڙ ٽٽي ويو. هارن هنکي اڳتي وڌي هليو. ڊاڪٽر ڏٺو
ڪا خوفناڪ شيءِ اهڙيءَ طرح پئي آهي جو اڌ پاڻيءَ ۾ آهي ۽ اڌ
خشڪيءَ تي. اهو ديوڊسن جو لاش هو. ڊاڪٽر فيل هيٺ جهڪيو-
هو اهڙو ماڻهو نه هو جو ڪنهن اهم واقعي تي گهٻرائجي وڃي—
هن لاش کي اٿلايو. هڪ ڪن کان پئي ڪن تائين گلو ڪٽيل هو ۽
سڄي هٿ ۾ اڃا تائين اها پاڪي هئي جنهن سان گلو ڪٽيو
ويو هو.

ڊاڪٽر لاش ڏسي چيو، ”هي ته بلڪل ٿڌو پيو آهي. هنکي مئي
ڪافي دير ٿي آهي.“

”هنن ٽي ڇوڪرن مان هڪڙو ڪم سان وڃي رهيو هو. انهيءَ هنکي
هت پيل ڏسي يڪدم اچي مون تائين خبر پهچائي. اوهانجو ڇا خيال
آهي، هن پاڻ ٽي، انئين ڪيو آهي؟ هو انکي منهنجي گهر نه ڪٽي هلن.
مان هنکي پنهنجي گهر ۾ نه رکندس.“

ڊاڪٽر کي اهو پڌندي ٿورو ڏک ٿيو. چيائين، ”پوليس جو
ڪجهه چوندي، اهو ٽي توکي ڪرڻو آهي. پر منهنجي خيال ۾
ٺيندو ائين جو هنکي ’مرده گهر‘ کڻي ويندا.“

سيٺي پنهنجي پنهنجي جڳهن تي انتظار ۾ بيٺا رهيا. واپاريءَ
لاوا لاوا جي اندرين تهه مان سگريٽ ڪڍيا ۽ هڪ سگريٽ ڊاڪٽر کي
ڏنو. هو لاش کي تڪيندو به رهيو ۽ سگريٽ به ڇڪيندو رهيو. ڊاڪٽر
فيل جي سمجهه ۾ ڪجهه به نٿي آيو.

هارن پڇيو، ”ڪيئن صاحب، هن ائين ڇو ڪيو؟“

ڊاڪٽر ڪلهن جي اشاري سان لاعلمي ظاهر ڪئي. ٿوري دير
ڪانپوءِ هڪ سامونڊي سپاهيءَ جي اڳواڻيءَ ۾ ديسي سپاهين جو هڪ
ٽولو اچي نڪتو. انهن وٽ لاش جي کڻڻ لاءِ هڪ اسٽريچر به هو.
ٿورڙي وقت ڪانپوءِ به پيا سامونڊي آفيسر ۽ هڪ سامونڊي ڊاڪٽر

ٻه اچي سهڙيا. انهن سڄو انتظام يڪدم ڪري ورتو.

آفيسرن مان هڪڙي پڇيو، ”هينئر هنجي زال جو ڇا ٿيندو؟“

”هينئر جيئن ته اوهان ءَت اچي ويا آهيو، ته مان گهر وڃي ڏسان ٿو ته ڇا ڪيو وڃي. ڪوشش اها ڪندم ته هنکي اهڙي خبر هڪدم نه ڏني وڃي. سٺو ائين ٿيندو ته هوءَ لاش کي تيستائين نه ڏسي جيستائين لاش کي مناسب نموني نه رکيو وڃي.“ ڊاڪٽر چيو.

”ها، ٺيڪ ٿيندو.“ ساموندي ڊاڪٽر، ڊاڪٽر فيل جي خيال کي پختگي ڏني.

جڏهن ڊاڪٽر فيل گهر واپس پهتو ته هنجي زال ڪپڙا پائي تيار ٿي ويٺي هئي. ڊاڪٽر فيل کي ڏسنديئي چيائين.

”مسز ڊيوڊسن پنهنجي مڙس لاءِ ڏاڍي پريشان آهي. هو رات جو ڪمري ۾ اچي ستو ئي نه آهي. مسز ڊيوڊسن هنجو، مس ٿامپسن جي ڪمري مان رات جو ٻي لڳي نڪرندي، آواز ٻڌو هو، پر هو ٻاهر نڪري ويو. جيڪڏهن هو ان وقت کانوٺي هن وقت تائين ائين ئي گهمندو ڦرندو رهيو ته قطعي مري ويو هوندو.“

ڊاڪٽر فيل پنهنجي زال کي سمورو قصو ٻڌايو ته مسٽر ڊيوڊسن جو ڪهڙو حشر ٿيو ۽ کيس چيائين ته مسز ڊيوڊسن کي تمام گهڻي خبرداريءَ سان اها خبر پهچائي.

مسز فيل بدحواس ٿيندي پڇيو، ”پر هن ائين ڇو ڪيو؟“

”مونکي ڪهڙي خبر.“

”پر مان ائين ڪيئن چئي سگهندس؟ مونکان ائين چيو نه ٿيندو.“

”توکي چوڻو پوندو.“

هن ڊاڪٽر ڏانهن وسامندي ڏٺو ۽ ٻاهر نڪري ويئي. ڊاڪٽر هنجو ڊيوڊسن جي ڪمري ۾ وڃڻ جو آواز ٻڌو. هن پنهنجو هوش سنڀاليو ۽ شيو ڪرڻ بعد هٿ منهن ڌوتو. جڏهن ڪپڙا پائي چڪو ته بستري تي ويهي پنهنجي زال جي واپس اچڻ جو انتظار ڪندو رهيو. جڏهن هوءَ آئي ته چيائين.

”هوءَ هنکي ڏسڻ ٿي چاهي.“

”هنجي لاش کي ’مرده گهر‘ کڻي ويا آهن. سڀ ٺيڪ ٿيندو ته اسين هن سان گڏ هلون.“

جيئن ئي هنن مسز ڊيوڊسن جي ڪمري جو دروازو کڙڪايو ته هوءَ ٻاهر نڪري آئي. هنجي چهري تي پيلاڻ پکڙيل هئي. سندس اکيون خشڪ هيون. ڊاڪٽر کي هوءَ غير فطرتاً چپ نظر آئي. ڪنهن نه ڳالهايو ۽ خاموشيءَ سان سڙڪ تان هلندا هليا. جڏهن اهي ’مرده گهر‘ پهتا ته مسز ڊيوڊسن چيو، ”مان اڪيلي وڃي کيس ڏسي اچان.“

ڊاڪٽر ۽ انجي زال هڪ طرف ٿي بيهي رهيا. هڪ ديسي ماڻهوءَ دروازو کوليو ۽ مسز ڊيوڊسن جي اندر داخل ٿيڻ کانپوءِ بند ڪري ڇڏيو. هيٺي زال مڙس ٻاهر ويهي انتظار ڪري رهيا هئا. ٻن ٽن اچي ڇهڙيءَ وارن ڊاڪٽر جي ويجهو اچي آهستگيءَ سان ڪائنس واقعي متعلق پڇيو ۽ ڊاڪٽرفيل هنن کي پيهر ٻڌايو ته هن ڇا ڏٺو. آخرڪار دروازو کليو ۽ مسز ڊيوڊسن خاموشيءَ سان ٻاهر نڪتي.

”مان واپس هلڻ لاءِ تيار آهيان.“ هنجي آواز ۾ روز وانگر اها ئي سختي هئي.

ڊاڪٽرفيل هنجي اکين مان سندس جذبات جو اندازو لڳائي سگهيو. هنجي زرد چهري تي سختيءَ جا نشان ڦهليل هئا. تيئي ڄڻا آهستي آهستي واپس وريا. ڪنهن به ڳالهه نه ڪئي، ايستائين جو اهي ان موڙ وٽ پهتا. جتان هنن جو ٻئي طرف گهر هو. مسز ڊيوڊسن پنهنجو وات کوليو ۽ بند ڪيو- ائين جيئن هنجو ساهه گهٽجي رهيو هجي- ۽ هڪ ساعت لاءِ تيئي ڄڻا بيجان هڪ هنڌ ڄميا رهيا. سندن ڪنن تي اهو آواز آيو جنهنکي ٻڌي کين اعتبار ئي نٿي آيو. گرافون. جو هيترن ڏينهن کان بند هو، وڄي رهيو هو ۽ بيهودهه ڌن وڄي رهي هئي.

”هي ڇا؟“ مسز فيل واڪڙي ٿي ويئي.

”اچو ته هلون.“ مسز ڊيوڊسن چيو.

ڏاڪڻ پار ڪندي هو وراندي ۾ پهتا. مس ٿامپسن دروازي تي بيٺي جهاز جي هڪ ملازم سان ڳالهائي رهي هئي. هن ۾ هڪدم

تبديلي اچي ويئي هئي. هوءَ هينئر گذريل ڏينهن واري ڊپ جي مارل اها عورت نه هئي. هوءَ خوب سينگاريل، سفيد لباس پهريل ۽ وڏ ڪڙيءَ وارو سئنڊل پاتل هئي، ۽ هنجا ماس سان پريل پير سوڙي جوراب سان ظاهر ٿي رهيا هئا. وار ڳهڻي نزاڪت سان ٺهيل هيس ۽ مٿي تي اهائي وڏي ٽوپي هيس جنهن ۾ شوخ رنگن جا گل سجايل هئا. شڪل رنگيل هيس. پرون ڪاريون ڪيل هيس ۽ سندس چپ ڳاڙها هئا. هو سينو ٽائي دروازي تي بيٺي هئي. هيءَ اهائي اڪڙيل رنڊي هئي جنهنکي انهن پهريائين ڏٺو هو. جڏهن اهي اندر داخل ٿيا، هن وڏي آوا ٽوڪ منجهان ٺهڪ ڏنو ۽ جڏهن مسز ڊيوڊسن بنا ڪنهن ارادي جي رڪجي بيٺي ته مس ٿامپسن وات ۾ تمام گهڻي ٿڪ جمع ڪري هيٺ ڦٽي ڪئي. مسز ڊيوڊسن پٺتي هٽي ويئي ۽ هنجي ڳلن تي يڪدم ٻه ڳاڙها نشان ظاهر ٿيا. ٻنهي هٿن ۾ پنهنجو منهن لڪائي، ڊوڙ پائي ڏاڪڻ تي چڙهي ويئي. ڊاڪٽر فيل ڪاوڙ ۾ بي قابو ٿي ويو. هو ان عورت کي ڌڪو ڏيئي هنجي ڪمري ۾ گهڙي ويو. رڙ ڪري چيائين، "هيءَ ڪهڙي بيهودگي شروع ڪئي آهي تو؟ هن خبيث باجي کي بند ڪر."

ڊاڪٽر فيل گراموفون جي پرسان ويندي، ان منجهان ريڪارڊ لاٿو. مس ٿامپسن ڊاڪٽر ڏانهن وڌي.

"ڊاڪٽر، تون به مونسان 'آهو ڏي' ڪرڻ آيو آهين ڇا؟ تون منهنجي ڪمري ۾ ڇو آئين؟"

ڊاڪٽر گجندي چيو، "تنهنجو مطلب ڇا آهي؟ تنهنجو مطلب ڇا آهي؟"

مس ٿامپسن پنهنجو پاڻکي اطمينان سان سنڀاليو. ان حقارت ۽ نفرت جي شدت کي بيان ڪرڻ ناممڪن آهي جو هن ان وقت ظاهر ڪئي.

"توهان مرد! توهان گندا، ناپاڪ سوئر! توهان سڀ هڪ جهڙا هوندا آهيو. توهان سڀ سوئر آهيو، توهان سڀ."

ڊاڪٽر فيل جو وات ڪليل ئي رهجي ويو. هنجي سمجهه ۾ ڳالهه اچي ويئي هئي.

— سنڌيڪار: عبدالعزيز ڀٽي

زل
ٻيت
زل، وائي، نظم
ظم
ظم
ظم
نظم، بيت، گيت

شعر

بشير موريائي
شمشير الحيدري
امداد حسيني
الطاف
سحر بلوچ
پير بخش پياسي
ناصر جمائي

بشير مورياڻي

دار تي اڄ خون دل جي جلوه آرائي ڪجي،
هڪ نرالي رنگ جو تو کي نه سودائي ڪجي.

روشني آهي انڌيرن ۽ خلائن ۾ اسير،
روشني جي واسطي خالي تمنا، ٿي ڪجي.

هر جهلڪ زنجير جي زخمي ڪيو احساس کي،
پنهنجي من ۾ هاڻي جيڪا پيي اچي سا ٿي ڪجي.

التفات آهي جتي مخصوص بس اغيار لا،
اهڙي محفل کان پسند اي دوست! تنهائي ڪجي.

درد جي دونهين کي شعلي جي ڏجي صورت 'بشير'
دل چوي ٿي ڪونه ڪو سامانِ رسوائي ڪجي.

مشير الحيدري

تنهنجا ڳوٺ وسن

سنڌ سُنهاڙي، ساهه سيباڙي، تنهنجا ڳوٺ وسن.

تنهنجا ماڻهو محنت وارا، مهر محبت وارا،
تنهنجي ڌرتي سون اُپائي، پاڻي امرت ڌارا:
تنهنجون هوائون مُشڪ ڪٿوري، ٻَر ٻَر باغ لڳن-
الا، شل تنهنجا ڳوٺ وسن....

تو ۾ شاهه ڀٽائي آهي، تو ۾ شاهه درازي،
تو ۾ دودو، دولهه دريا، هوشوءَ جهڙا غازي:
لعل قلندر جهڙا تو ۾ جڳ کي جوت ڏين-
الا، شل تنهنجا ڳوٺ وسن....

جهول ۾ تنهنجي سوين هزارين سالن جا سرمايا،
ساريءَ دنيا تنهنجي در تان ڪيئي فيض پِرايا:
موج پري مهراڻ جون مستيون تنهنجا اوج ڏسن-
الا، شل تنهنجا ڳوٺ وسن....

اِمداد حسيني

وچي پيو سڀ ڪجهہ ٺڪرايو
چُپ چُپ نہ رهو ڪجهہ ڳالهايو
منهنجو ڪوئي گهر ڪونهي ڪو
ڳالهائڻ لئي جي ڪجهہ ڪونهي
جيڪو ٿيڻو هو سو ٿي ويو
چوڏهينءَ جي چانڊوڪي آهي
پنهنجيءَ حالت تي کل آئي
سنڌيءَ ۾ هڪ چوٽي آهي:
ديپ جلايو ديپ جلايو
دل جي درتي ٺڪ ٺڪ ٿي هئي
هي رستو ساڳيو رستو آهي
ڪونہ مڃيندس ڪونہ مڃيندس
’امداد‘ بہ ڪوئي ماڻهو آهي
خالي بوتل خالي ساغر
رتُ سمورو روئي ڇڏيو
روشنين ۾ پنهنجو پاڇو
ڪير ملهائي يا نہ ملهائي
هونئن بہ واندا ڪونہ هئاسين
سڀ ڪجهہ سستو ڏئي، اسان
ڪَتوي چئي ويا ڪوِ تائن ۾

توتي روح ڏنو جو رايو
پٿر تي شيشو اڇلايو
ونڪي هُن جي گهر پهچايو
ورجايل ڳالهيون ورجايو
هاڻ اوهين ڇا ٿا سمجهايو
راڻو ڳايو راڻو ڳايو
رئڻ گُهريم پر رئڻ نہ آيو
لايو ٿيندو آهہ سجايو
اونداهہ منجهان جان ڇڏايو
ڪير آيو، ڇا ڪير نہ آيو؟
جنهن تان تو ڪالهہ موڪلايو
بحث ڪريو ٿا يار اجايو
ڪنهن هي آهي هُل هُلايو
اکين ڪي پئي مون ڇُلڪايو
هڪڙي هڪڙي ٻوند بچايو
ڏاڍو گهوليم هٿُ نہ آيو
ڌرتيءَ پنهنجو پاڻ ملهايو
اڄ ڪجهہ آهي، سُور سوايو
ٻن پيارو پيارو پُور پرايو
عشق بنا سڀ آهہ اجايو

هيلوڪو وري آ

سوڍا سرتا سانورا، انچل چنچل بانورا
هيلوڪو وري آ

هڪڙي تان ڪونجلڙي، هڪڙي تان ڪونجلڙي
ڳوڙها پيئي ڳاڙي، رويو رت رئاڙي
هيلڪو وري آ

هڪڙي تان ڪويلڙي، هڪڙي تان ڪويلڙي
ڪوڪي پئي بن ۾، آگ لڳي وئي من ۾
هيلوڪو وري آ

آئون تان هيڪلڙي، آئون تان هيڪلڙي
سڙهي سيج سڄي ڙي، آهي آس اُجي ڙي
هيلوڪو وري آ

پڄاڻي

منهنجا رستا،
رُلي
پتڪي
ٿڪي
ٿُٽي
تنهنجي در تاءِ اچي
ختم ٿي ويا!

الطاف

آٿت

تنهنجيَ ڇهريَ تي اُهاَ مرڪ نہ ڏسجي رُتي مِٺي
نور بدران تــو وسَي رِنير سَندء نيڻن مــان
جن سان ڏئي ٿهڪ اکِي مونکي خوشي ڏيندي هئين
اڄ ڇو نڪرن ٿا رڳو سڏڪا اِنهن چپڙنَ مــان

لڙڪ سونهن تہ نہ ٿا تنهنجي اکين ۾ ديوي
پو بہ اڳ جيئن لڳين ٿي تون پياري دلڪش
تون تہ هرحال ۾ هر روپ ۾ پياري ٿي لڳين
پر توکي کلندو ڏسڻ جي ئي رهي ٿي خواهش

تنهنجيَ ڳلڙن تي هِي ڳاڙهاڻ ۽ پيلاڻ جو ميل
پنهنجي سنسار ۾ ڄڻ آهہ شفق جهڙو سمان
پيار جي ديس ۾ ڄڻ اڀري رهيو آهي سج
ريت جي رات جهڪي ويئي محبت جيَ اکيان

هــن صبح ويــل سندء نيڻ ڇــو آلا آهن
هان، اڇي آس جي هيءَ نرم ۽ نازڪ پوتي
پنهنجي ڳلڙن تان انهي ساڻ اگهي ڇڏ ڳوڙها
ڇو تــي بيڪار وڃائين اهــي اڻلڀ موتي

تنهنجي معصوم اکين مان جيَ وهن ٿا ڳوڙها
مونکي ڏي پنهنجي ڳلن ساڻ لڳايان تن کي
تنهنجي سيني ۾ جيَ سورن جون سُنون ٽيون اڀرن
مونکي ڏي پنهنجي اندر منجهہ سمايان تن کي

حر بلوچ

ڪيهہ ڪٿوري

ساهه سيباڻي سنڌڙي جيجل
مُرڪ تہ مرڪان منهنجي آيل
سسئي سُهڻي سورٺ مومل
جيڏي سرتي ۽ وڏي سونل
تنهنجي ٻُوري ٻُوري مِٽي
سونَ رُپي کان وڌ تي ڀانيان
اِن مٽيءَ کي ماٿي لايان
تارن جي مان مالها پوئي
تنهنجي ڪُونج ڳچيءَ ۾ پايان
جهرمر جهرمر چنڊ جو جهومر
تنهنجي نراڙ تي جهرڪايان
موتيو مگرو چمپا چنبيلي
(ڪرمچي ڳاڙها اڇا گل!)
تنهنجي چوٽيءَ ۾ ڦُل پايان
ڪومل شيتل گيت رچي مان
پايل جا سُر گهورُون گهوريان
ڇير ڇير ۾ ڇم ڇم ڇيرڪڻ
ويريءَ تي آ وڄ ڪِرڻ
تنهنجي ڪيهہ ڪٿوري ڀانيان
تارا تارا سينڌ سجايان
مرگهہ اکين ۾ ريکا پايان
لالَ! لبن کي سرخي لايان
لوڏيءَ لوڏيءَ لاڪ لڳايان
پَل پَل پنهنجي پريت پُڄايان
نينهن نڀايان، پاڻ پڏايان
ساهه سيباڻي سنڌڙي جيجل
مرڪ تہ مرڪان منهنجي آيل!

پير بخش پياسي

نظم

ڏک ڀري دنيا، ڏکيا ماڻهون،
ڪٿ ٿين ڪِهندو ڪير هتي؟

تو مون سر تي آئي بلا جي،
بيگر وهندو ڪير هتي؟

چيڪي چيڪي مٽي پنهنجا،
هنڙا گهندو ڪير هتي؟

ماس کي ماس جڏهن تو کائي،
وجي پوء رهندو ڪير هتي؟

ڏاڍو هت سو ڳاڀو آهي،
تو سان ڊهندو ڪير هتي؟

ٻڪري کائي ويو جي شينهن،
وتندو ٿهندو ڪير هتي؟

راه ويندي ويو لتجي تنهن،
سار ٻه لهندو ڪير هتي؟

پنڌ اٽانگو ڏور اجا پيو،
منزل ڪهندو ڪير هتي؟

بحر سڪوت ۾ آيو طلاطم،
سو پيو سهندو ڪير هتي؟

تو جي گيت آهن جا اڪيا،
'پياسي' ٿهندو ڪير هتي؟

قاصر جماڻي

ٻارڙا

ٻارڙا،
هي اڳهاڙا اُگهڙ،
سنڌو جي سير ۾،
جي خاطر لوهون ڏيندڙ،
مهائن جا هي،
ٻارڙا،
جن،
امڙ جي اره تي
بڪارا ڏلبند،
ٻي خاطر،
هٿوراڙيون هڻندڙ هي،
ٻارڙا.

گيت

ساٿي اڄ ڪو گيت ٻڌا
او ساٿي اڄ ڪو گيت ٻڌا
موسم ڏس تون مات نه ڪر
اڄ سهڻو ڪو سنگيت ٻڌا.
بجلي چمڪي چٽي وئي آ
ڪو نئون نياپو ڏئي وئي آ
رات به ساٿي وئي پٽي آ
اڄ هلبو ڪهڙي ريت ٻڌا.
جهڙ ڦڙ مينهن وسڻ جي وائي
ڪنهنجي ياد نئين سر آئي
اکڙين ٻرجي سر سي لائي
اڄ ڪنهنجي ٿيندي جيت ٻڌا.
تنهنجي تان ۾ ويهي گوليان
تنهنجي ساز ڪي ويهي ڦوليان
اڄ تانگهه اندرجي توسان کوليان
آهي 'قاصر' جو ڪو ميت ٻڌا؟

بيت

موت هزارين ماريءِ آءٌ تنهنجو عزرائيل
ڇنو ماريءِ ڪو هڪڙو عاشق اڇي عليل؟
کهڙا ڏيان دليل، هن منصور جي ملڪ جا.

واهڙ ريت وهڻ جي ڪوه اکين سين ڪن
ڪڏهن وهن ڪينڪي ڪڏهن ڏمريو ڏيهه ڪٽن
آٿيو آب اڏارو تـدي پيٽ وهـن
سدا وهن سوز ۾ اندر آگـ اکين
آٿو رت رڳن مان ٿهڪيو نيڻ تمن
ڪڏهن ڪين ڪڇن، سدا نمائيون نياز ۾.

عيدون سدا اچن عيدن وڏا ڀاڳـ
آئي جنين اجريا ميرا مٿي ڳجا ڀاڳـ
سرتيون مون سهاڳ عيد پسي اڄ آئيو.

ايئون اپ تڪين اکيئون ساري رات
اگهيو اگهيو پرچايان مئيون ڪين مڇين
سڙيون ڪين سلين ڪي جو پسي آئيون.

ڪي ڏينهن هي ڪونجڙي تلي تي تولي
ولـر ويس وڇڙي پٺي ٻيرين ٻـولي
پوري ڪونج پينرون پٺي ڳيرن ۾ ڳولي
ڪائي نه منهن ڪولي روئي رڳو روه لاءِ.

مرڻ، جيئڻ سڪ سور سيئي ڇڏير سانگ
عشق اڇي امام ٿيو ٻره ڏني ٻانگ
نينهن زهري نانگ، پر ڏنگي تو ڪنهن ڪنهن کي

درد ڪر اڇا اضافو ڪمي نه ڪر ڪا
ڪونه ڪري جـا تو سور سا ڪٿي.

اخبار وطن

راڻي

مختلف ڪتابن تي تبصرا

پرک

طارق اشرف

پڙهندڙن جا خط

تنقيد ۽ رايا

پڙهندڙن وٽان

پرک

اهو اديب جيڪو تنقيد نٿو سهي سگهي، اهو زنده
نه رهي سگهندو ۽ نه ئي اڳيان وڌي سگهندو.
تنقيد ڪندڙ جو رتبو تمام گهڻو بلند آهي،
جيڪر هو ايمانداريءَ سان تنقيد ڪري.
— عصمت چغتائي

اخبار وطن، ايڊيٽر مير علي بخش ٽالپر ۽ قادر بخش نظامائي، سائز: ڊبل ڪرائون، ڪاغذ: اخباري، صفحا: ٣٠، قيمت ٢٠ پئسا، ڇپجڻ جي تاريخ ٢٦، اپريل ١٩٧١، ڇپائيندڙ: اخبار وطن ٦٩- سي، طارق روڊ، بي- اي- سي- ايڇ- ايس، ڪراچي- ٢٩، سنڌ.

اخبار وطن جو هي ٧-٨ (گڏيل) پرچو آهي. هيءُ پرچو دراصل لينن جو پيدائشي پرچو آهي. اخبار وطن جي اڳين ان پرچن کي ڏسڻ ۽ پڙهڻ مان اها خبر نٿي پوي، ته هن پرچي جي پاليسي ڇا آهي ۽ ڪهڙي ضرورت کي محسوس ڪري اهو پرچو ڪڍيو ويو. هن پرچي تي وڌو تبصرو ڪرڻ اجايو ٿيندو. هن لاءِ فقط اهو چوڻ ئي ڪافي ٿيندو ته، هن پرچي کي خريد ڪرڻ معنيٰ ته پئسي جو زيان، ۽ پڙهڻ معنيٰ وقت جو زيان. هيءُ پرچو جيڪڏهن سنڌيءَ ۾ نه نڪري ته ڪو به نقصان ڪونهي، پر نڪرڻ ڪري البت نقصان ضرور پيو آهي. قادر بخش نظامائيءَ ۾ گهڻي اميد هئي، پر قادر بخش صاحب هن دور ۾ به اهڙو پرچو ڪڍيو آهي، جهڙو اڄ کان پنجاهه سال پهرين جو نڪتل. ايڊيٽر صاحب کي اها به خبر نه آهي، ته هن دور جي تقاضا ڇا آهي، پڙهندڙن جو رجحان ڪهڙي پاسي آهي. ماڻهو ڇا ٿا چاهين. اڄ جي دور ۾ ڪهڙي قسم جو پرچو ڪڍجي. دراصل اهڙا غير معياري رسالا ۽ اخبارون ئي پڙهندڙن کي بددل ڪيو ڇڏين، ۽ هو ڌارين ٻولين جا رسالا وٺڻ تي مجبور ٿيو وڃن.

— طارق اشرف

، ليکڪ: مسرور بيدل بدوي، سائز: ڪرائون، صفحا: ١٠٠
: اخباري، قيمت: هڪ رپيو، ڇپجڻ جي تاريخ: مارچ- ١٩٧١ع
ڙ: محل پبليڪشن، شڪارپور سنڌ.

'راڻي' مسرور بيدل بدويءَ جو پهريون ناولٽ آهي. هن ناولٽ پيش لفظ جناب 'محمد ابراهيم جويي' لکيو آهي. جويي صاحب ي هن ڳالهه سان مان به متفق آهيان ته: 'سنڌي ادب ۾ 'ناولٽ' جي نف تي بلڪل ڪن ڳاڻ ڳٽين اديبن طبع آزمائي ڪئي آهي. انهيءَ ڪري اسانجي نوجوان دوست بيدل مسرور بدوي صاحب جو هيءَ زو لکيل ناولٽ 'راڻي' وقتائتي ۽ ڪار آمد ڪوشش آهي.

هن وقت ۾ جڏهن 'ناول' يا 'ناولٽ'، بنهه ڪونه ٿو لکجي، اهڙي قت ۾ مسرور جي ڪوشش ساراهڻ جوڳي آهي. پر انهيءَ ڳالهه کان ٽي جڏهن ناولٽ جي فني خوبين ڏانهن ڏسبو ته اهي بنهه ڏسڻ ۾ نه ينديون. انهيءَ موضوع کان خود جويي صاحب به پاسو ورتو آهي، ۽ سمورو بار پڙهندڙن تي وڌو آهي، جويي صاحب لکيو آهي: 'بيدل صاحب ڪيتري قدر اديب جي انهيءَ مقصد تي پهچڻ ۽ ان کي ادا ڪرڻ ۾ ڪامياب ٿيو آهي، ان جو فيصلو هن ناولٽ جو هر سمجهدار پڙهندڙ پاڻ ڪري سگهي ٿو.'

'راڻي'، نالي سان شايد ڪن کي اها غلطفهمي ٿئي ته هيءَ ڪنهن راجا جي راڻي جو عشقيه يا الميه داستان هوندو. پر ائين ڪونهي، راڻي هڪ ڇوڪري ۽ ڇوڪريءَ جي روايتي انداز جي ڪهاڻي آهي، جيئن اڄڪلهه اردوءَ ۾ هلڪي قسم جا روماني ناول نڪرن پيا، راڻي به اهڙو ئي ناولٽ آهي. ڪتاب جي ٽين صفحي کان ئي رومان شروع ٿيو وڃي، بلڪل اهڙي بي ڍنگي نموني ۾، جيئن شباب ڪيرانوي جي شروعاتي فلمن ۾ هوندو هو. رومان ڪندي وقت راڻي ۽ سندس مسلمان عاشق اهڙا ڊائلاگ ڳالهائين ٿا ڄڻ رومان ۾ ڪا يونيورسٽي جي ڊگري حاصل ڪئي اٿن. پر راڻيءَ کي جڏهن هڪ ٻيو ڇوڪرو 'شيام' ملي ٿو، ۽ انهيءَ سان پهرين دفعي ڳالهائڻ ڪانپوءِ ئي، راڻي سندس انتظار ۾ ويٺل گلوءَ کي گهران بي عزت ڪري ڪڍيو ڇڏي. حالانڪ انهيءَ لاءِ ڪو به ڪارڻ نه هو، هاڻ راڻيءَ کي گلوءَ

سان محبت نہ هئي، پر نفرت جي وجہ بہ تہ ڪانہ هئي، اٿين يڪدم.

گلوءَ کي ٺڪرائي هن شيام سان محبت شروع ڪئي، ۽ محبت وانگر هنکي پنهنجو پاڻ ارپي بہ ڇڏيائين. راڻي جا مائٽ شادي هڪ ٻئي شخص شوَل سان ڪرڻ لڳا، پر راڻي صفا اِ ڪيو، شوَل 'ولن' جو پارٽ ادا ڪرڻ لڳو. شيام مندر ۾ ڀڳوان سامهون راڻيءَ سان زندگي نڀائڻ جا واعده ڪيا هئا. پر جڏهن ش جي پيءُ کيس ٻڌايو تہ هو سندس شادي هڪ اميرزاديءَ سان ٿو ڪ گهري، تہ شيام خواب ۾ هن اميرزاديءَ جي ناٽ کي ڏسي خوش ٿو ٿئي، ۽ صبح جو اک کلڻ تي راڻيءَ سان شادي ڪرڻ انڪار ٿو ڪري.

ناولٽ جو فلمي ڪلائمڪس اهو آهي تہ راڻي ڪنواري ه جي باوجود بہ ماءُ بڻجي پوي ٿي، ۽ پنهنجي پهرين عاشق گلوءَ سامهون ڪري بيهوش ٿي پئي ٿي ۽ بيهوشيءَ ۾ ٻڌائي ٿي تہ: هوءَ بڻجي وئي آهي.

پلاٽ ۾ بنهہ جان ڪانهي. نہ ئي ڪنهن مرڪزي خيال (Theme) کي ذهن ۾ رکي انهيءَ پلاٽ تي اڪيوويو آهي. بس لکجي ويو، انهي ڪري ڇپرائڻ بہ ضروري هو. هن دؤر ۾ ١٩٣٥ع واري دؤر جي ڪهاڻ لکڻ نهي ٿئي؛

ڪتاب جو ٽائيٽل تمام خراب آهي. ڪتاب ۾ ٿي خوبيون آهن ٻولي چڱي آهي، ناولٽ ننڍو آهي، جلدي ختم ٿي وڃي ٿو. ۽ سڀ کان وڏي خوبي اها تہ ناولٽ آهي، ۽ سنڌيءَ ۾ ناولٽ جي ڪو آهي، هن ناولٽ ڪري، تعداد ۾ هڪ جو اضافو ٿيو.

— طارق اشرف

تنقيد ۽ رايا

مان اوهانجي هن حق لاءِ سدائين وڙهندس،
ته اوهين مون سان اختلاف راءِ ڪري سگهو.
— والٽيئر

جولاءِ آگسٽ ۽ سيپٽمبر (١٩٧٠) جو پرچو ڪجهه ڏينهن ٿيندا جهنگ
ها گهمندو، خلائن ۾ اڏامندو ۽ سمنڊ جي سيني تي ترندو، اچي مليو.
ڻ ۽ پڙهڻ جو وقت گهٽ ملندو اٿم تمام گهٽ، تڏهن به پڙهندو
يان، روٽيءَ ڪاڻ جيان ضروري ضروري. پر جي سهڻي اچي وڃي
سيني ڪي ڇڏي اول انکي، پر پئي ڪنهن هنڌ جو وقت بچائي به
رين انکي. هڪ ڳالهه جيڪا خاص آهي ته ورهاڱي کانپوءِ جيڪو
ندي ٻوليءَ لاءِ خطرو هو، سو هينئر هوءَ گهٽ ۾ گهٽ اتي سنڌ
ته ان خطري مان آجي ٿي آهي، ان لاءِ اسين هند ۾ رهندڙ سنڌي
، اتي جي سنڌين جا ٿورائتا آهيون. جو مڙس ماڻهوءَ ٿي سنڌيءَ کي
بچايو اٿو. نه ته ان وقت هتي سنڌيءَ ۾ هندي ٽنبي ٿي ويئي ۽ اتي
اردو، پارسي ۽ عربي. مونکي اهو دؤر ياد آهي ان وقت اگر ڪاٻه
مخزن سنڌ جي ڪٿي هئي ته ان ۾ اڌ کان وڌيڪ انهن ٻولين جا اکر
۽ اصطلاح ملندا هئا ۽ آهستي آهستي سنڌ جي سنڌي ادب پڙهڻ تان
ارواح ڪڇي ويو. سڌو اردو ۽ هندي پڙهڻ لڳس. اتي اردو اپٽري ته
چانئجي ويئي هئي، جو جيڪي خط به ايندا هئا، ته انهن ۾ به انهن ٻولين
جو اثر هوندو هو. ۽ مان سنڌيءَ مان ڪنجي اردو ۾ هليو ويس.
آهستي آهستي اردو جو زور گهٽبو ويو، هندي زور وٺندي ويئي، ته
پوءِ انگريزي ۽ آخر هنديءَ ۾ اچڻو پيو. اڃا پورو هنديءَ ۾
(submission) ڪونه ڪيو ويو هوم ته 'روح رهاڻ' روح کي ريجهي
ڇڏيو، پوءِ سهڻيءَ. اصلوڪي سنڌي، جيڪا سنڌي سنهنجي ملڪ جا ماڻهو
ڳالهائيندا آهن، هنن جي روزمره جي زبان آهي. سا پڙهڻ لاءِ
مليم. سچ ته شاباس توهانکي آهي جو پيون ٻوليون پڙهي
به پنهنجي ٻوليءَ کي ڪرڻ کان بچائي ويا آهيو. جيتوڻيڪ اتي جا

سڀ ليکڪ تمام سٺا عالم آهن ۽ ٻئي طرف هت. اسان سڀني جي لکڻ
۾ هندي هندي هندي ۽ انگريزي ملندو. سنڌ جي ڪهاڻي پڙهندو آهه
ته اتي جا سماجها ماڻهو ۽ انهن جا مهاندا اکين آڏو ڦري ايندا آ
آتي جا ڳوٺ ۽ ڳليون ذهن تي تري ايندا آهن. واهه ۽ ٻسڻيون ڪ
۽ واٽر ڪورس ۽ انهن جي ٻنهين پاسي لهرائيندڙ سايون ساوِون ٻنيو
من تي اڀري ايندڙيون آهن، ائين ڇو؟ ڇاڪاڻ ته ٻولي نج سنڌ
هوندي آهي ۽ ڪهاڻيءَ جو Atmosphere نج سنڌ جو ڪنبيل هون
آهي. انگريزيءَ جو ڪهڙو به سٺو ڪتاب (سواءِ ڪن جزوي ڪتاب
ائين نه ڇانئجي سگهيو آهي، جيترو ڪه هي سنڌي ڪهاڻيون. ڇاڪا
ته انهن جو Atmosphere اتي، جي رهڻيءَ ڪهڻيءَ تي ٻڌي اتي جا
ليکڪ لکيو آهي. ۽ هت جي ليکڪ ۾ هت جو Atmospbere ۽ رهڻ
ڪهڻيءَ تي ٻڌي هت جو ليکڪ لکي ٿو. شايد اهو ئي ڪارڻ آه
جو آمر جليل جهڙو فنڪار اتي جي ماڻهن تي ايترو ته ڇانئجي سگهي
آهي جيترو ڪه هتي موهن ڪلپنا. ته ته موتڪان ڪير ڇپي ته ما
جوان سنڌ جا شاعر 'اياز' ڪهاڻيڪار 'امر جليل' ۽ ناٽڪ ڪار 'آغا سليم
۽ ٻيا سڀ پوءِ آهن. پر آمر جليل جي ڪهاڻي اڄ جي زندگيءَ جي
ڪهاڻي آهي، اڄ جي انسان جي ڪهاڻي آهي جو ڪنهن به ملڪ جو
تي سگهي ٿو. ان جو Atmosphere Universal هي. جنهنڪري
ان مان سنڌ جو هڳاءُ گهٽ ايندو آهي.... اوهه مان گهڻو اڳتي نڪري
ويس پنهنجي مطلب جي ڳالهه ڪان. هي سڀ ان ڪري لکيم جو
سڀ کان پهرين 'نسيم احمد کرل' جي ڪهاڻي آهي 'چوٿيهون در'.
سندس ٻوليءَ مان ٿي منهنجي نظرن اڳيان هڪ سڄو سماجهو سنڌي ڦري
ويو. جنهنڪي ويکري سلوار ويکري قميص ٻاتل آهي ۽ اجرڪ
ٻڌل آهي ۽ ٻولي اهڙي ته نيٺ سنڌي آهي جو اکين اڳيان اهو ٿاڻو،
صوبيدار، ديوان، منشي وغيره سڀ اکين آڏو اچي ويا. 'کرل' ڏاڍي
مزي سان پوليس جي ڳوٺائيءَ جو بيان ڪيو آهي. واهه يار واهه! ٻي
ڪهاڻي آهي. 'غلام نبي مغل' جي 'تنهنجا منهنجا ڏک' هيءَ
ڪهاڻي، جنهن سنڌي ڪهاڻيءَ جو مون مٿي ذکر ڪيو آهي سا
نه آهي، هيءَ ڪهاڻيءَ ڪنهن خاص پرانت جو نظارو اکين آڏو نٿي